

T.C
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DİVANLARDAKİ MANZUM MEKTUPLAR

Elif AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2007

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DİVANLARDAKİ MANZUM MEKTUPLAR

Elif AYDIN

Danışman: Prof. Dr. İ.Çetin DERDİYOK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA – 2007

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. İ. Çetin DERDİYOK
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hamit DİKMEN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nuran YILMAZ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

...../...../2007

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

DİVANLARDAKİ MANZUM MEKTUPLAR

Elif AYDIN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

Danışman: Prof. Dr. İ. Çetin DERDİYOK

Eylül 2007, ix + 205 sayfa

Divanlardaki “mektup” ve “nâme” başlığını taşıyan manzum biçimde yazılmış mektuplar çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu anlamda değişik yüzyıllardan 13 divan şairinin 27 adet manzum mektubu incelememize dâhil edilmiştir.

Çalışmamız giriş, inceleme ve sonuç olmak üzere başlıca üç bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde çalışma çeşitli özellikleri yönünden tanıtılmıştır. Daha sonra divan edebiyatında mektup yazma geleneği hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde mektup tarzında yazılmış şiirlerin biçim, içerik ve üslûp özellikleri tanıtılmış ve mektup yazma geleneği içerisindeki yerleri incelenmiştir. *Manzum Mektuplarda Biçim* bölümünde manzum mektupların hangi şair tarafından yazıldığı, varsa kime sunulduğu, nazım şekli, kaç beyitten oluştuğu, hangi aruz kalıbıyla yazıldığı, uyakları, varsa redifleri incelenmiştir. *Manzum Mektuplarda İçerik* bölümünde manzum mektupların yazılış nedenleri, konuları, tarih ve toplum hayatıyla ilişkileri üzerinde durulmuştur. *Manzum Mektuplarda Üslûp* bölümünde manzum mektupların kelime kadrosu, söz kalıplarının kullanımı, edebi sanatlar ve anlatım şekilleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamızın *sonuç* bölümünde, incelenen malzemedan elde edilen bilgiye göre manzum mektuplar hakkında genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mektup, nâme, manzum mektup, mektup yazma geleneği, divan şiiri.

ABSTRACT

THE LETTERS WRITTEN IN VERSE IN DIVAN LITERATURE

Elif AYDIN

Master Thesis, Turkish Language And Literature Department

Supervisor: Prof. Dr. İ. Çetin DERDİYOK

September 2007, ix + 205 pages.

The letters, which were written in verse in Divan Literature and have the title called "mektup" and "nâme" (both mean the word "letter"), form the subject of our study. 27 letters of 13 divan poets from different centuries are included in the study.

The study consists of three main parts; *introduction*, *research* and *conclusion*. In *introduction*, the study is introduced with its various aspects. Then, information about the tradition of writing letter in divan literature is given. In *research*, the form, content and manner of the letters written in the style of poem are introduced and the positions of them in the letter tradition are studied. Below the topic *The form of the letters in verse*, by whom that the letters in verse were written; if there is, to whom they were presented; their verse type; how many couplets they are formed of; in which prosody that they were written; their rhyme; and if there is, their repeated words; are studied. Below the topic *The contents of the letters in verse*, it is focused on the causes of the letters to be written, their subjects, relations with the history and society. Below the topic *the manner in the letters in verse*, there is information about the words used in letters in verse, usage of the phrases, literary skills and expression ways. In the *Conclusion* part of the study, we tried to make a general evaluation about the letters in verse, depending on the information obtained from the materials studied.

Key words: Mektup, nâme (both mean the word "letter"), manzum mektup (letter in verse), mektup yazma geleneği, divan poetry.

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamızın konusunu divanlarda yer alan manzum biçimde yazılmış mektuplar oluşturmaktadır. Bu konuda şimdiye kadar herhangi bir yüksek lisans ya da doktora tezinin yapılmamış olması, bizi böyle bir çalışma yapmaya iten asıl nedenlerdendir.

Çalışmamızda bugüne kadar yayımlanmış ve lisansüstü tez halinde olan, çeşitli divanlardaki “mektup” ve “nâme” başlığını taşıyan manzum biçimde yazılmış 27 mektubu incelemeye çalıştık. Öncelikle Eski Türk edebiyatında mektup yazma geleneğiyle ilgili bilgi verdikten sonra manzum mektupların biçim, içerik ve üslûp özelliklerini belirlemeye çalıştık ve bu özellikleri sayısal verilere dayandırarak inceledik.

Çalışmamızın giriş kısmında tezin oluşturulması sırasında izlenen yolları tanıttıktan sonra Divan edebiyatında mektup yazma geleneğiyle ilgili kısa bir bilgi verdik.

Manzum Mektuplarda Biçim bölümünde, manzum mektupları tek tek biçim özellikleri bakımından inceledik ve genel bir değerlendirme yaptıktan sonra manzum mektupları tablo halinde sunduk.

Manzum Mektuplarda İçerik bölümünde, öncelikle tıpkı biçim bölümünde olduğu gibi manzum mektupların içeriklerini tek tek değerlendirdikten sonra, manzum mektuplarda zaman, mekân, şahıslar ve toplumsal hayat üzerinde duruldu.

Manzum Mektuplarda Üslûp bölümünde, mektup metinlerinde kullanılan anlatım tekniklerine, kelime kadrosuna ve edebi sanatlara dair metinlerden örnekler vererek ayrıntılı bir inceleme yapmaya çalıştık.

Çalışmamızın sonunda yaptığımız genel bir değerlendirmeye manzum mektuplarla ilgili bazı sonuçlara ulaşmayı amaçladık.

İncelenen manzum mektuplar, üzerlerinde çalışma yapan araştırmacılar tarafından Latin harflerine aktarıldığından kimi zaman imlâ açısından çeşitli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Biz, çalışmamızda metinlerdeki imlâ ve yazım yanlışından kaynaklanan hataları elimizden geldiğince düzeltmeye çalıştık ve bu düzeltmeleri yaparken de düzelttiğimiz yerlerde dipnotlar vererek bunların metinde asıl olarak nasıl yer aldığını belirttik.

Kolaylık olması açısından manzum mektup metinlerini tezimize dâhil ettik. Ancak bu metinlere yer verirken, metinlerdeki yazımdan kaynaklanan hataları düzeltmeyi ve bu düzeltmeleri de dipnotlarla göstermeyi uygun bulduk.

Tez çalışmam sırasındaki yardımlarından dolayı hocalarım Prof. Dr. İ. Çetin Derdiyok ve Doç. Dr. H. Dilek Batislam’a teşekkürlerimi sunarım. Bazı Arapça ibarelerin okunmasında yardımcı olan değerli büyüğüm Yrd. Doç. Dr. M. Sadık Hamidi’ye, benden yardımını esirgemeyen hocam Öğr. Gör. Haluk Gökalp’e ve dostum Çilem Bayhan’a, ayrıca hayatımın her anında ve yaşadığım her zorlukta sonsuz sevgileriyle yanımda olan başta bitanecik annem olmak üzere canım aileme, teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ELİF AYDIN

Eylül – 2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
EKLER LİSTESİ	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler	1
1.1.1. Konu.....	1
1.1.2. Amaç	1
1.1.3. Kapsam ve Sınırlar	1
1.1.4. Yöntem.....	1
1.1.5. Bölümler.....	2
1.2. Divan Edebiyatında Mektup Yazma Geleneği	2

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. Manzum Mektuplarda Biçim	7
2.2. Manzum Mektuplarda İçerik.....	18
2.2.1. Manzum Mektuplarda Zaman	45
2.2.1.1. Zaman ve Zaman ile İlgili Unsurlar	45
2.2.1.2. Gün ve Gün ile İlgili Unsurlar	47
2.2.1.3. Gece ve Gece ile İlgili Unsurlar	48
2.2.1.4. Mevsimler	48
2.2.2. Manzum Mektuplarda Mekân	49
2.2.3. Kişiler	53
2.2.3.1. Manzum Mektubun Sunulduğu Kişiler	53
2.2.3.2. Manzum Mektupta Geçen Kişiler	54
2.2.3.2.1. Dinî - Efsanevî Kişiler.....	54
2.2.3.2.2. Diğer Kişiler	54
2.2.4. Toplumsal Yaşamla İlgili Bilgiler	55
2.2.4.1. Eğlence.....	55

2.2.4.2. Musikî	57
2.2.4.3. Meslekler.....	57
2.2.4.4. Edebiyatla İlgili Kelime Kadrosu.....	58
2.3. Manzum Mektuplarda Üslûp	60
2.3.1. Kelime Kadrosu	60
2.3.2. Söz Kalıplarının Kullanımı.....	62
2.3.2.1. Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı	62
2.3.2.2. Söz Tekrarları ve İkilemeler	62
2.3.3. Anlatım Şekilleri.....	63
2.3.4. Edebî Sanatlar	64
SONUÇ	67
KAYNAKÇA.....	71
EKLER - MANZUM MEKTUP METİNLERİ	77
ÖZ GEÇMİŞ	205

KISALTMALAR

AKM: Atatürk K lt r Merkezi

B. : Beyit

M. M. : Manzum Mektup

C. : Cilt

D. : Divan

H . : Hazreti

h l. : Hazırlayan

MEB: Mill  Eğitim Bakanlığı

S. : Sayı

s. : Sayfa

TDEA. : T rk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

TDK : T rk Dil Kurumu

vb. : ve benzeri

vd. : ve diđerleri

YY. : Y zyıl

EKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Ek-1. SARICA KEMAL	
<i>Mektûb-ı Manzûm.....</i>	77
Ek-2. GELİBOLULU ÂLÎ	
<i>Bu Bir Nâmedür Ki Sinân Paşa'ya Gönderilmişdür.....</i>	80
Ek-3. CİNÂNÎ	
<i>Sûret-i Mektûb-ı Manzûm Ez-İstânbûl Be-Burûsatû'l- Mahrûsa.....</i>	87
<i>Mektûb-ı Manzûmdur ki Defterî Beg'e Burûsa'nun Ahvâlin Tahrîr İdüp İ'lâm İtmışdür.....</i>	92
<i>Merhûm Cinânî Efendi Burûsa'dan Defterî Beg'e Yazdugı Cevâb-nâmedür..</i>	95
<i>Mahrûsa-i Burûsa'da Merhûm Cinânî Efendî Defterî Beg'e Yazdugı Cevâb- Nâmedür.....</i>	97
Ek-4. MEZÂKÎ	
<i>İltimâs-nâme Berây-ı Ahmed Paşa.....</i>	98
Ek-5. NEF'Î	
<i>Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A'zam Nasûh Paşa.....</i>	104
<i>Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A'zam İlyâs Paşa.....</i>	111
Ek-6. RAMÎ	
<i>Şâm-ı Cennet-Meşâmdan Şu'arâ'-yı Dârü's-Saltana-i Rûm'a İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-Bârdur.....</i>	116
Ek-7. ANTAKYALI MÜNİF	
<i>Tebrîk-nâme-i Cülûs-ı Hümâyûn.....</i>	130
<i>Tebrîk-nâme-i Kâzî-'asker-i Anadolu.....</i>	132
Ek-8. ŞEYH GALİB	
<i>Galata Mevlevî-hânesi Şeyhi Merhûm Gâlib Efendi Konya'da Mesnevî-hân Efendi'ye Tahrîr Buyurdıkları Mektûbdur.....</i>	134
Ek-9. SEYYİD VEHBÎ	
<i>Mektûb.....</i>	136
<i>Mektûb.....</i>	138

Ek-10. MİRZÂ-ZÂDE MEHMED SALİM

<i>Mekâtîb ü Mürâselât</i>	143
<i>Mektûb-ı Dîger</i>	145
<i>Mektûb Zi-İstanbul Be-Mısr-ı Kahire Berây-ı Birâder-i Mâ İshak Efendi</i>	
<i>Der-ân Zamân ki Pedereş Kâzî-i Mısr Şude-bûd</i>	150
<i>Mektûb-ı Dîger Zi-İstanbul Be-Mısr-ı Kâhire-râ Der-ân Vakt ki Peder-i Birâder-i</i>	
<i>Mâ İshâk Efendi Kâzî-i Mısr Şude-bûd ve Ān-râ Der-Mısr Be-Peder-i</i>	
<i>Buzurgvâreş Ebkâhu'llâhu Te'âlâ ve 'Ammerehû Bi'l-'Ömri't-Tavîl</i>	158
<i>Mektûb-ı Dîger</i>	164
<i>Mektûb-ı Dîger</i>	168
<i>Mektûb-ı Dîger</i>	177

Ek-11. MİRZÂ-ZÂDE AHMET NEYLÎ

<i>Mektûb-ı Manzûm</i>	184
------------------------------	-----

Ek.12. ŞEREF HANIM

<i>Sûret-i Mektûb</i>	194
<i>Sûret-i Mektûb</i>	196

Ek-13. YAHYA-ZÂDE ASAF

<i>Hacı Mesûd Beg'e Takdîm Edilen Mektûb-ı Manzûm</i>	198
<i>Lâmi' Efendi'ye Mektûb-ı Manzûm</i>	202

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler

1.1.1. Konu

Çalışmamızın konusu divanlardaki manzum mektuplardır. Divan şairlerinin divanlarında yer alan “mektup” ve “nâme” başlığını taşıyan manzum mektuplar biçim, içerik ve üslûp bakımından incelenmiş ve incelenen bu metinler mektup yazma geleneği açısından değerlendirilmiştir.

1.1.2. Amaç

Çalışmamızın amacı, çeşitli yüzyıllarda yaşayan şairlere ait manzum mektupları biçim, içerik ve üslûp özellikleri yönünden değerlendirerek mektup yazma geleneği içerisindeki yerini tespit etmektir.

1.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Çalışmamız, yayınlanmış ve lisansüstü tez halinde olan divanlardaki “mektup” ve “nâme” başlığını taşıyan manzum biçimde yazılmış mektupları içermektedir. Bu bağlamda değişik yüzyıllardan 13 divan şairinin 27 adet manzum mektubu incelemeye dâhil edilmiştir.

1.1.4. Yöntem

Çalışmamıza yeni harflerle yayınlanmış ve lisansüstü tez halinde olan toplam 53 divan taranarak başlanmıştır. Tarama sonucunda mektup tarzında yazılmış 27 adet mektup tespit edilmiştir. Elde edilen malzeme sonucunda şiirler biçim, içerik ve üslûp özellikleri yönünden taranarak beyitler fişlenmiş ve fişlenen

bu beyitler mektup yazma geleneği içerisindeki yerleri açısından değerlendirilmiştir.

1.1.5. Bölümler

Çalışmamız giriş, inceleme ve sonuç olmak üzere başlıca üç bölümden oluşmaktadır. Öncelikle *Giriş* başlığı altında, tezin konusu, amacı, kapsam ve sınırları ile bölümleri üzerinde tanıtıcı bilgi verildikten sonra divan edebiyatında mektup yazma geleneği hakkında bilgi verilmiştir.

İnceleme kısmında mektup tarzında yazılmış şiirlerin biçim, içerik ve üslûp özellikleri tanıtılmış ve mektup yazma geleneği içerisindeki yerleri incelenmiştir.

Manzum Mektuplarda Biçim bölümünde manzum mektupların hangi şair tarafından yazıldığı, varsa kime sunulduğu, nazım şekli, kaç beyitten oluştuğu, hangi aruz kalıbıyla yazıldığı, uyakları, varsa redifleri incelenmiştir.

Manzum Mektuplarda İçerik bölümünde manzum mektupların yazılış nedenleri, konuları, tarih ve toplum hayatıyla ilişkileri üzerinde durulmuştur.

Manzum Mektuplarda Üslûp bölümünde manzum mektupların kelime kadrosu, söz kalıplarının kullanımı, edebi sanatlar ve anlatım şekilleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın *Sonuç* kısmında ise, incelenen malzemeden elde edilen bilgiye göre manzum mektuplar hakkında genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

1.2. Divan Edebiyatında Mektup Yazma Geleneği

Mektup, “Yazılı nesne, yazılmış şey” demektir. Kelimenin Farsçası “nâme, Türkçesi betik, bitig’dir. İnsanlar arasında haberleşmeyi, bilgi ve düşünce alışverişini sağlayan bir edebî türdür (Ersoylu vd. 1986, VI, 231). Eskiden

mektup, inşa adı verilen düz yazının bir çeşidi sayılmış, inşa yazarken uygulanan kurallar mektup için de geçerli olmuştur. Mektup kelimesine karşılık olmak üzere geçmişten bugüne çok sayıda kelime kullanılmıştır.

Mektuplara isim verilirken birbirlerine mektup yazanların durumu ve mektupların içerikleri dikkate alınmıştır. Muhabbetnâme, meveddetnâme, uhuvvetnâme adları daha çok dostluk, kardeşlik ve sevgi içerikli mektuplara; arîza, şukka ise rütbece alt durumda olanın üste yazdığı mektuplara verilen isimler olmuştur (Ersoylu vd. 1986, VI, 232). Düzyazı ve mektup yazarlar münşî, devletin yazıcılığını resmî görev olarak yapanlara nişancı ya da tevkî adı verilmiştir. Nesir ve mektup örneklerinin bir araya getirildiği eserlere münşeat, içinde sadece mektupların bulunduğu eserlere ise mektûbât denmiştir. Münşîlerin kimi zaman yazdıkları eserlere farklı isimler verdikleri de görülür.

Münşeatlardaki mektuplar çeşitli amaçlarla yazılmış olup farklı özellikler taşırlar. Münşeatlarda sadece mektup yazmayı öğretmek amacıyla yazılmış örneklerin yanı sıra noktasız harflerle yazma; tersane, dilbilgisi ve müzik terimleriyle yazma; kış, meyve, çiçek adlarıyla yazma; baştan sona aynı sese bağlı secilerle yazma gibi sanat ve hüner göstermek amacıyla yazılmış mektuplar da bulunur (Ersoylu vd. 1986, VI, 232). Ayrıca ümera, hükemâ, sâdât, guzât, kudât, meşâyih ve vüzerâ vb. değişik meslek ve konumlardaki kişilere yazılacak mektupların yazılma biçimleri ve kuralları konusunda çeşitli örneklerle de münşeatlarda yer verilebilir.

Mektuplar işlediği konulara göre; *tehniyetnâme* (tebrik etmek), *tebriknâme* (kutlama), *takriz* (bir eseri övme yazısı), *taziyetnâme* (başsağlığı), *arzıhal* (dilekçe), *niyaznâme* (büyüklerden dilek dileme), *müzekkere* (resmî dairelerden bir diğerine bir işle ilgili olarak yazılan yazı), *teşekkürnâme*, *davetnâme*, *cevabnâme* gibi çeşitlere ayrılmıştır (Ersoylu vd. 1986, VI, 232).

Mektup çeşitleri içinde en büyük yeri özel mektuplar alır ki bir edebiyat türü olarak da mektup denince akla ilk gelen onlardır. Özel mektuplarda kullanılan hitap, dil ve üslup, mektubu yazanın ve mektubun gönderildiği kişinin kültür seviyesine, aralarındaki yakınlığa, aile fertleri oluş veya olmayışına, meslek durumlarına ve aralarındaki rütbe farklılığına göre değişir. Genel ölçüt, yapmacıklığa kaçmadan, nezaket kuralları dâhilinde, içtenlikle, açık ve anlaşılır bir şekilde ve öz olarak yazmaktır. Özel mektupların eşe, dosta, akrabalara yazılanlarına *sağlık mektupları*; birbirinden yardım, iyilik, anlayış görülmesi gibi

durumlarda yazılanlara *teşekkür mektubu*; başarı, bayram, nişan, nikâh, düğün, doğum gibi mutluluk veren olaylarda kutlama amacıyla yazılanlara *tebrik mektupları*; nişan, nikâh, düğün veya açılış çağrısı için yazılanlara *davet mektupları*; bir şiir ya da bir eserle ilgili ya da bir şair veya yazar hakkında yazılmış mektuplara *edebî mektuplar* denir. *Asker mektupları* ve *aşk mektupları* da bu bölüme dâhil edilebilir.

Divan edebiyatı döneminde nesir yazmak bir çeşit “hüner göstermek” olarak algılandığından, bu dönemde yazılan mektuplarda Arap ve İran edebiyatlarında olduğu gibi sanatlı nesir dili tercih edilmiş, anlatımda secilere, teşbihlere, istiarelere ve mübalağaya, söz sanatlarına çok önem verilmiştir (Ersoylu vd. 1986, VI, 233).

Divan şairleri kelime oyunlarını, secileri ve çeşitli sanatları kullanarak yer yer manzum parçalarla süsledikleri mektuplarında nesri, edebî güçlerini göstermeye elverişli bir seviyeye yükseltmiş, belki de bu nedenle tamamı manzum mektuplar yazmaya ilgi göstermemişlerdir. Manzum mektuplar, mesnevilerde konu gereği yer alır. Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'inde, Ferhad'ın ölümü üzerine Hüsrev'in Şirin'e ve Meryem'in ölümü üzerine de Şirin'in Hüsrev'e yazdığı taziye mektupları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Fuzulî'nin Leylâ vü Mecnûn'unda, Taşlıcalı Yahya Bey'in Yusuf u Züleyhâ'sında, Şeyh Gâlip'in Hüsn ü Aşk'ında, Keçecizade İzzet Molla'nın Mihnet-Keşan'ında Farsça ve Türkçe olarak yazılmış manzum mektuplara rastlamak mümkündür (Tansel 1964, 390).

Divan edebiyatına ait manzum mektuplar konusunda çeşitli görüşler olduğu ve konunun tam olarak açıklık kazanmadığı görülür (Batislam 1998, 14 vd.). Üzerinde durulması gereken önemli bir nokta, bildiğimiz anlamda haberleşme amacıyla kullanılan mektubun dışında edebî bir tür olarak mektup türünün geliştirildiğidir. Bu nedenle manzum mektup konusu, haberleşme amacıyla yazılan mektupların dışında mektubun, edebiyat terimi olarak belirli bir edebî türü ya da özellikle uzun söz götüren, kaside, mesnevi gibi manzum başka herhangi bir türde yer alan kimi bölümlerin yazılış tekniğini de ifade ettiği dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Tarihsel gelişimi açısından değerlendirildiğinde mektubun geçirdiği değişime bakılarak mektubun, her zaman haberleşmeyi sağlamak amacıyla kullanılmadığını, şairlerin ve yazarların sanat ve hüner göstermek amacıyla da mektup türünün anlatım özelliklerinden yararlandıklarını söylemek mümkündür. Nitekim günümüze doğru gelindiğinde, mektup üslubunda

ya da anlatım tekniği içinde mektup üslubundan yararlanan diğer edebî türlerin, roman, hikâye, deneme, eleştiri vb. türlerin varlığı dikkati çeker. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi mensur mektup örneklerinde de manzum yazılmış bölümlere, beyitlere, çeşitli söz ve anlam oyunlarına rastlamak mümkündür.

Mektup bölümlerini şöyle sıralamak mümkündür:

- **Elkâb:** Elkâb, “*Birine lakap takmak*” anlamına gelen Arapça “*lâkkabe*” fiilinden türemiş bir sözcük olup, daha sonraları “*unvanlar, soyadları*” anlamlarında kullanılmıştır. Elkâbların genel özelliği, rütbe ve saygı bildiren sözleri içermeleridir. Biçim bakımından en önemli özelliklerinden biri mektupların başında yer almalarıdır.

- **İbtidâ:** İbtidâ “*bir şeyin evveli*” anlamına gelen “*beda*” sözcüğünden türemiş olup, “*başlama, başlangıç*” anlamlarında kullanılmaktadır. Bazen ibtidâ yerine ser-nâme sözü de kullanılmaktadır. İbtidâ, giriş kısmı olması bakımından mektubun önemli bir bölümünü oluşturur. Bu bölümde mektuba selâm ve saygı sözleriyle başlanır. Kimi zaman ayetlere de yer verilerek övgü ve dua sözleri sıralanır. Biçim bakımından en önemli özelliği mektubun başladığı asıl yer olmasıdır. Her mektupta elkâb bölümünün yer almadığı düşünülürse, ibtidâ kısmına mektubun ilk bölümü de denilebilir.

- **Tahallüs:** Tahallüs, “*tehlike vs.den kurtulmak*” anlamına gelen Arapça “*halasa*” fiilinden türemiş olup, “*halas olma, kurtulma*” anlamındadır. Tahallüsün bir de şiirde “*takma ad, bir mahlas kullanma*” anlamı da vardır. Mektupların tahallüs bölümlerinde, kasidelerin girizgâh bölümlerinde olduğu gibi bir bölümden diğer bir bölüme geçiş söz konusudur. Mektuplarda da ibtidâ bölümünden talep bölümüne geçiş için kullanılan söz ve ibarelere tahallüs adı verilir. Bu bölüm, ibtidâ bölümünün sonunda *ithâf u ihdâ olındukdan sonra, irsâl u iblâğ kılındukdan sonra* gibi sözlerle selâm ve saygı sözlerinin gönderilmesinin ardından gelen *ma’rûz-ı bende-i devlet-hâh-ı bî-iştibâh budur ki... Arz-ı dâ’î-i devlet ü mâdih-i şevket budur ki...* gibi daha çok arz bildiren sözlerden oluşur. En önemli özelliği ibtidâ ve talep arasında bir geçiş bölümü olmasıdır.

- **Talep:** Talep, “*istemek*” anlamında Arapça bir sözcüktür. Mektupta da istek bildiren bölüme talep denilmektedir. Ancak her mektupta bir istekte bulunulduğunu söylemek zor olsa da , en azından her mektupta anlatılmak istenen bir düşünce vardır, bu nedenle talep, mektubun en gerekli ve en önemli bölümüdür. Talep bölümü, tahallüs bölümünde görülen “*Ma’rûz-ı bendegî... Arz-ı*

fakîr...” gibi sözlerle başlar. Daha sonra mektubun gönderilme amacı olan şey veya bir haber bildirilir. Bundan sonra genel olarak “*Mercûdur ki... Ümîddür ki...*” gibi sözlerle beklentiler bildirilir ve bu bölüm sona erer. Talep bölümünün biçim açısından en önemli özelliği, mektubun temelini oluşturmasıdır. Yani bir anlamda talep olmadığı zaman mektup da olmaz.

• **İntihâ:** İntihâ, “*bir şeyin sona ermesi*” anlamına gelen Arapça “*nehha*” fiilinden türemiş olup, “*nihayet bulma, sona varma, gayete erme, son, pâyân*” gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Derdiyok 1999, IX, 734 – 735). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere intihâ, mektupların sonuç kısmıdır. Bu kısımda *Bâki’-d-du’â*, *bâkî fermân ol zât-ı âlî-şânundur*, *bâkî* gibi kalıplaşmış sözler ve ibareler kullanılır. İntihâ bölümünün en önemli özellikleri arasında mektup metninin bittiğini göstermeleri ve mektup metninin en sonunda yer almaları gösterilebilir.

• **Dua:** Dua, “*birini çağırmak, davet etmek*” anlamına gelen Arapça “*de’â*” fiilinden türemiş bir sözcük olup, “*tanrıya yalvarma, yakarış*” anlamında kullanılmaktadır. Bu bölümde mektubun yazıldığı kişi başta olmak üzere çeşitli şeyler için Allah’a duada bulunulur.

• **İmza:** İmza, “*devam etmek, tamamlamak, yerine getirmek, icra etmek*” anlamlarına gelen Arapça “*mezâ*” fiilinden türemiş bir sözcük olup, “*bir işi tamamlamak*” anlamındadır. Fakat sözcük daha çok “*bir kimsenin, mektup ve sâir resmî kâğıtların altına, kendi eliyle, her zaman aynı biçimde yazdığı kendi adı*” anlamında bilinip tanınmaktadır. İmza, mektupların kim tarafından yazıldığıının bilinmesi açısından oldukça önemli bir kısımdır.

Osmanlı dönemindeki mektupların biçim özelliklerini kısaca belirtmek gerekirse, mektuplar genel olarak daha çok saygı ve selâm sözlerinden oluşan ibtidâ bölümüyle başlar. Sonra geçiş bildiren sözlerden oluşan tahallüs kısmıyla ibtidâdan talep kısmına geçilir. Burada bir istek, bir duygu, bir düşünce veya bir haber yer alır. Daha sonra mektup uygun bir dille sona erdirilir. Bu kısma da intihâ denir. En sonda da mektubu yazanın imzası bulunur. Yalnız her mektupta olmamakla birlikte rütbe ve makamca yüksek derecedeki kişilere yazılan mektuplarda ibtidâ kısmından önce bir elkâb kısmı bulunmaktadır (Derdiyok 1999, IX, 735).

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. Manzum Mektuplarda Biçim

Çalışmamızda yer alan manzum mektuplar genellikle kaside ya da mesnevi nazım şekilleriyle yazılmış olmakla birlikte, uzunlukları, bölümleri, vezin, uyak ve redif kullanımı açısından farklılık göstermektedirler. Bu bölümde manzum mektupların biçimsel özellikler açısından benzer ve farklı yönlerinin neler olduğunu belirlemeye çalışacağız.

Manzum mektupları biçim açısından incelerken hangi başlıklar kullanılarak yazıldıklarını, varsa kime gönderildiğini, kaç beyitten oluştuğunu, hangi nazım biçimiyle ve hangi aruz kalıbı kullanılarak yazıldığını, uyak ve rediflerini belirttik. Bu incelemeden sonra manzum mektupların biçim yönünden birbirleriyle ne gibi benzer özellikler taşıdığını değerlendirmeye çalıştık.

Bu değerlendirme yapılırken manzum mektuplar yazıldıkları yüzyıllara göre sıralanmıştır.

Sarıca Kemal Divanı'nda **“Mektûb-ı Manzum”** adını taşıyan bir manzum mektup bulunmaktadır. Mektup kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 23 beyitten oluşmaktadır. Aruzun Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün (Fa‘lün) kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup “selâm” rediflidir, uyaklar “-â” sesleriyle sağlanmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin kafiyeleşme özelliklerini gösterir, buna göre ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyelidir.

Gelibolulu Âlî Divanı'nda **“Bu Bir Nâmedür ki Sinân Paşa'ya Gönderilmişdür (Berây-ı Sinan Paşa Sûret-i Mektûb-ı Manzûm)”** adını taşıyan bir manzum mektup bulunmaktadır. Mektup Sinân Paşa'ya gönderilmiş olup kaside nazım biçimiyle yazılmıştır. 70 beyitten oluşmaktadır. Mektupta aruzun Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtü / Mefâ‘ilü / Fâ‘ilün kalıbı kullanılmıştır. Redif kelimesi “bol” olan manzum mektupta uyaklar “-â” sesleriyle sağlanmıştır. Manzum mektubun biçim özellikleri dikkate alındığında klâsik kaside anlayışından farklı

özellikler gösterdiği görülmektedir. Örneğin manzum mektupta matla beyti yoktur, matla beytinin bulunmayışı şiirin kafiye düzenini de değiştirmektedir. Sadece şiirde bulunan bütün beyitlerin ikinci dizeleri birbiriyle kafiyevidir.

Cinânî Divanında dört manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Sûret-i Mektûb-ı Manzûm ez-İstanbul be-Burûsatü'l-Mahrûsa”** başlıklıdır. İstanbul'dan Bursa'ya gönderilmek üzere kaleme alınan mektup, kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 43 beyittir. “İyi mi” redifi kullanılan mektupta uyaklar “-âr” sesleriyle sağlanmıştır. Kullanılan aruz vezni, Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün’dür. Manzum mektup incelendiğinde bilinen kasidelerden farklı özellikler taşıdığı görülmektedir. Manzum mektupta matla beytinin olmayışı nedeniyle kafiye düzeni de değişmiş, şiirde beyitlerin ikinci dizeleri birbiriyle kafiyevidir olmuştur. Bunun yanında Bursa şehrinin güzellikleri ve burada yaşayan güzeller dile getirildiğinden bu mektubun şehir-engiz türünde kaleme alındığını söylemek mümkündür.

İkinci manzum mektup **“Mektûb-ı Manzûmdur ki Defterî Bege Burûsa’nın Ahvâlin Tahrîr İdüp İ‘lâm İtmışdür”** başlığını taşır. Defterî Bey’e yazılan mektupta, mesnevi nazım biçimi kullanılmış olup 24 beyittir. Manzum mektupta “-âl, -îm, -ân..” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini taşır, şiirde her beyit kendi arasında kafiyevidir.

Üçüncü manzum mektup **“Merhûm Cinânî Efendi Burûsa’dan Defterî Bege Yazduğı Cevâb-nâmedür”** başlıklıdır. Mektup Defterî Bey’e cevaben mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 15 beyittir. Manzum mektupta “-âr, -efâ, -ât..” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Fe‘ülün vezni kullanılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini taşır, şiirde her beyit kendi arasında kafiyevidir.

Divandaki dördüncü ve son manzum mektup **“Mahrûsa-i Burûsa’dan Merhûm Cinânî Efendi Defterî Bege Yazduğı Cevâb-nâmedür”** başlığını taşır. Defterî Bey’e cevap olarak mesnevi nazım biçimiyle yazılan mektup 5 beyittir. Manzum mektupta “-âzır, -îr, -enci” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun

Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit kendi arasında kafiyelidir.

Mezâkî Divanı’nda “**İltimâs-nâme Berây-ı Ahmed Paşa**” adını taşıyan bir manzum mektup bulunmaktadır. Ahmet Paşa’ya kaside nazım biçimiyle yazılmış olan mektup 52 beyittir. Manzum mektubun redifi “isterin” dir. Uyaklar “-âm” sesleriyle sağlanmıştır. Aruzun Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtü / Mefâ‘ilü / Fâ‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin kafiyeleşmiş özelliklerini gösterir, buna göre ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyelidir.

Nef‘î Divanı’nda iki manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki “**Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A‘zam Nasûh Paşa**” başlıklıdır. Vezir-i A‘zam Nasûh Paşa’ya cevaben kaside nazım biçimiyle yazılmış mektup 67 beyittir. Manzum mektubun redif sözcüğü yoktur, ancak “-ı” sesleriyle redif yapılmıştır. Uyaklar “-ân” sesleriyle sağlanmıştır. Aruzun Mefâ‘ilün / Fei‘lâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün (Fa‘lün) kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin kafiyeleşmiş özelliklerini taşır, buna göre ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyeleşmiştir.

Divandaki ikinci manzum mektup “**Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A‘zam İlyâs Paşa**” başlığını taşır. Vezir-i A‘zam İlyas Paşa’ya cevaben kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 46 beyittir. Manzum mektubun redifi yoktur. Uyaklar “-em” sesleriyle yapılmıştır. Aruzun Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Fe‘ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin kafiyeleşmiş özelliklerini göstermekte olup, ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyelidir.

Ramî Divanı’nda “**Şâm-i Cennet-meşâmdan Şu‘arâ‘-yı Dârû’s-Saltana-i Rûma İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-bârdur**” adını taşıyan bir manzum mektup bulunmaktadır. Şam’dan İstanbul’a gönderilmek üzere kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 137 beyittir. Manzum mektupta redif sözcüğü yoktur, ancak “-un” sesleriyle redif yapılmıştır. Uyaklar “-ân” sesleriyle sağlanmıştır. Aruzun Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün kalıbıyla

yazılmıştır. Manzum mektup klâsik kaside anlayışından farklı özellikler göstermektedir. Şiirde matla beyiti yoktur, bu sebeple kafiye düzeni de değişiklik göstermektedir, şiirde bütün beyitlerin ikinci dizeleri kendi arasında kafiyevidir.

Antakyalı Münif Divanı'nda iki manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Tebrîk-nâme-i Cûlûs-ı Hümâyûn”** başlığıyla yazılmıştır. Sultan Mahmud Han'ın tahta çıkışını kutlamak amacıyla kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 15 beyittir. Manzum mektupta “mübârek” sözcüğüyle redif, “-er” sesleriyle de uyak sağlanmıştır. Aruzun Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin kafiyeleşmiş özelliklerini taşır, ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyeleşmiştir.

Divandaki ikinci manzum mektup **“Tebrîk-nâme-i Kâzî- 'asker-i Anatoli”** başlığını taşır. Anadolu Kazaskerini tebrik amacıyla kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 16 beyittir. Manzum mektubun redifi yoktur. Uyaklar “-ân” sesleriyle yapılmıştır. Aruzun Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup bilinen kaside anlayışından farklı özellikler göstermektedir. Şiirde matla beyitinin olmayışı nedeniyle kafiye düzeninde de değişiklik olmuştur, bu sebeple şiirde bütün beyitlerin ikinci dizeleri kendi arasında kafiyevidir.

Şeyh Gâlib Divanı'nda bir tane manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektup **“Galata Mevlevî-hânesi Şeyhi Merhûm Gâlib Efendi Konyada Mesnevî-hân Efendiye Tahrîr Buyurdıkları Mektûbdur”** başlığını taşır. Konya'da Mesnevîhân Efendi'ye mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 17 beyittir. Manzum mektupta “-âd, -nevî, -âk..” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit kendi arasında kafiyevidir.

Seyyid Vehbî Divanı'nda iki manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Mektûb ('Arz-ı Hâl-i Manzûm)”** başlığıyla yazılmıştır. Sultana hitaben, kaside nazım biçimiyle yazılmış olup 17 beyittir. Manzum

mektupta “sultânüm” sözcüğüyle redif, “-âr” sesleriyle de uyak yapılmıştır. Aruzun Mefâ’ilün / Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup kaside nazım biçiminin özelliklerini gösterir. Şiirde ilk beyit kendi arasında, diğer beyitlerin de ikinci dizeleri birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki ikinci manzum mektup **“Mektûp”** başlıklıdır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 49 beyittir. Manzum mektupta “ -âr, -an, -ûl, -ış...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe’ilâtün (Fâ’ilâtün) / Mefâ’ilün / Fe’ilün (Fa’lün) kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini taşır, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Mirzâ-zâde Mehmed Salim Divanı’nda yedi manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Mekâtîb ü Mürâselât”** başlıklıdır. Sultana hitaben, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 17 beyittir. Manzum mektupta “-ân, -âm, -îş...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki ikinci manzum mektup **“Mektûb-ı Diğer”** başlıklıdır. Kime yazıldığı belli olmamakla beraber ilk mektubun hemen ardında yer alması ve böyle bir ad taşıması bakımından aynı kişiye gönderilmiş olma ihtimali vardır. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 50 beyittir. Manzum mektupta “-ûr, -er, -ar, -an...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe’ilâtün / Mefâ’ilün / Fe’ilün kalıbıyla yazılmıştır, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki üçüncü manzum mektup **“Mektûb Zi-İstanbul be-Mısır-ı Kâhire Berây-ı Birâder-i Mâ İshak Efendi Der-ân Zamân ki Pedereş Kâzî-i Mısır Şude-bûd”** başlıklıdır. Mısır Kahire’de bulunan İshak Efendi’ye gönderilmek üzere mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 78 beyittir. Manzum mektupta “-am, -ûn, -ar, -il...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün kalıbıyla yazılmıştır, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki dördüncü manzum mektup **“Mektûb-ı dîger Zi-İstanbul Be-Mısır-ı Kâhire-râ Der-ân Vakt ki Peder-i Birâder-i Mâ İshâk Efendi Kâzî-i Mısır Şûde-bûd ve Ân-râ Der-Mısır Be-Peder-i Buzurgvâreş Ebkâhu’llâhu Te’âlâ ve ‘Ammerehû Bi’l-‘Ömri’t-Tavîl”** başlıklıdır. Üçüncü mektup gibi bu mektup da İshak Efendi’ye gönderilmek üzere mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 52 beyittir. Manzum mektupta “-vak, -me, -l, -a...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki beşinci manzum mektup **“Mektûb-ı Dîger”** başlıklıdır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 38 beyittir. Manzum mektupta “-ân, -â, -âle...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün/ Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki altıncı manzum mektup **“Mektûb-ı Dîger”** başlıklıdır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 82 beyittir. Manzum mektupta “-ân, -âk, -îr...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini göstermekte olup, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Divandaki yedinci ve son manzum mektup **“Mektûb-ı Dîger”** başlığını taşır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 62 beyittir. Manzum mektupta “-ân, -ûd, -ehr...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyevidir.

Mirzâ-zâde Ahmed Neylî Divanı’nda **“Mektûb-ı Manzûm (Mektûb-ı Mergûb-ı Manzûme”** adını taşıyan bir manzum mektup bulunmaktadır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 96 beyittir. Manzum mektupta “-leş, -an, -âr, -min...” vb. seslerle uyak sağlanmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün (Fa‘lün) kalıbıyla yazılmıştır. Manzum

mektup mesnevi nazım biçiminin kafiyeleşme özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyelidir.

Şeref Hanım Divanı'nda iki manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Sûret-i Mektûb”** başlığını taşır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 16 beyittir. Manzum mektupta “-ân, -âh, -at...” vb. seslerle uyak sağlanmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektupta, mesnevi nazım biçimine uygun olarak her beyit kendi arasında kafiyeleşmiştir.

Divandaki ikinci manzum mektup da diğeri gibi **“Sûret-i Mektûb”** başlıklıdır. Kime yazıldığı belli değildir. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olup 13 beyittir. Manzum mektupta “-em, -at, -it...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin kafiyeleşme özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyelidir.

Yahyâ-zâde Âsaf Divanı'nda iki manzum mektup bulunmaktadır. Manzum mektuplardan ilki **“Hacı Mesûd Beg’e Takdîm Edilen Mektûb-ı Manzûm – Dergâh-i Lutf u Kerem-Manâda”** başlıklıdır. Adından da anlaşılacağı gibi Hacı Mesûd Bey’e gönderilmek üzere mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 32 beyittir. Manzum mektupta “-er, -ân, -âs, -ül...” vb. seslerle uyak sağlanmıştır. Aruzun Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterir, şiirde her beyit birbiriyle kafiyelidir.

Divandaki ikinci mektup **“Lâmi’ Efendi’ye Mektûb-ı Manzûm – Dergâh-ı Fazîlet-i İktinâha”** başlıklıdır. Lâmi Efendi’ye, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup 19 beyittir. Manzum mektupta “-âmi, -iyye, -ûn...” vb. seslerle uyak yapılmıştır. Aruzun Mef‘ûlü / Mefâ‘ilün / Fe‘ûlün kalıbıyla yazılmıştır. Manzum mektup mesnevi nazım biçiminin kafiyeleşme özelliklerini göstermekte olup, şiirde her beyit birbiriyle kafiyelidir.

İncelediğimiz manzum mektupların biri 15. yüzyıla, beşi 16. yüzyıla, beşi 17. yüzyıla, on ikisi 18. yüzyıla ve dördü 19. yüzyıla aittir. En fazla manzum mektup 18. yüzyılda kaleme alınmıştır. Tespit ettiğimiz yirmi sekiz manzum mektubun onu kaside, on yedisi mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Manzum mektupların beyit sayıları farklılık göstermektedir. En kısa manzum mektup Cinânî'nin kaleme aldığı mesnevi nazım biçimiyle yazılmış 5 beyitlik mektuptur. Ramî'nin kaside nazım biçimiyle yazmış olduğu 137 beyitlik mektup ise en uzun manzum mektuptur.

Manzum mektuplarda kullanılan aruz kalıpları çeşitlilik göstermektedir. Mektupların sekizi Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbıyla, dördü Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün kalıbıyla, üçü Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün (Fa‘lün) kalıbıyla, ikisi Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtü / Mefâ‘îlü / Fâ‘ilün kalıbıyla, ikisi Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fe‘ûlün kalıbıyla, ikisi Mefâ‘îlün / Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün (Fa‘lün) kalıbıyla yazılmıştır. Ayrıca Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtün / Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtün , Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün , Mef‘ûlü / Mefâ‘ilün / Fe‘ûlün , Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün, Mef‘ûlü / Fâ‘ilâtü / Mefâ‘îlü / Fâ‘ilün , Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün gibi kalıplarla yazılmış manzum mektuplar vardır. Manzum mektuplarda en çok Fe‘ilâtün / Mefâ‘ilün / Fe‘ilün kalıbı kullanılmıştır.

İncelediğimiz manzum mektupların başlıkları da farklılık göstermektedir. Mektupların altısı “*Mektûb-ı Manzum*” başlığıyla, dördü “*Mektûb-ı Dîger*” başlığıyla, dördü “*Cevab-nâme*” başlığıyla, ikisi “*Sûret-i Mektûb*” başlığıyla, ikisi “*Mektûb*” başlığıyla, ikisi “*Tebrik-nâme*” başlığıyla yazılmıştır. Mektuplardan birinin başlığı yoktur. Geriye kalan manzum mektupların başlıklarıysa şöyledir: “*Bu Bir Nâmedür ki Sinân Paşa’ya Gönderilmişdür (Berây-ı Sinan Paşa Sûret-i Mektûb-ı Manzûm)*” , “*İltimâs-nâme Berây-ı Ahmed Paşa*” , “*Şâm-i Cennet-meşâmdan Şu‘arâ’-yı Dârü’s-Saltana-i Rûma İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-bârdur*” , “*Galata Mevlevî-hânesi Şeyhi Merhûm Gâlib Efendi Konya’da Mesnevî-hân Efendiye Tahrîr Buyurdıkları Mektûbdur*”, “*Mekâtîb ü Mürâselât*” , “*Mektûb Zi-İstanbul Be-Mısr-ı Kâhire Berây-ı Birâder-i Mâ İshak Efendi Der-ân Zamân ki Pedereş Kâzî-i Mısr Şude-bûd*” , “*Mektûb-ı dîger Zi-İstanbul Be-Mısr-ı*

*Kâhire-râ Der-ân Vakt ki Peder-i Birâder-i Mâ İshâk Efendi Kâzî-i Mısır Şude-bûd
ve Ân-râ Der-Mısır Be-Peder-i Buzurgvâreş Ebkâhu'llâhu Te'âlâ ve 'Ammerehû
Bi'l-'Ömri't-Tavîl".*

Tablo 1. Manzum Mektupların Biçimsel Özellikleri

ŞAİR ADI	YY	BEYİT SAYISI	NAZİM BİÇİMİ	BASLIĞI	ARUZ ÖLÇÜSÜ	REDİF
Sarıca Kemal	15	23	Kaside	MEKTÛB-I MANZUM	Fe`i lâ tün (Fâ`i lâ tün) / Me fâ`i lün / Fe`i lün (Fa`lün)	selâm
Gelibolulu Âlî	16	70	Kaside	BU BİR NÂMEDÛR Kİ SİNÂN PAŞA'YA GÖNDERİLMİŞTİR (BERÂY-I SİNAN PAŞA SÛRET-İ MEKTÛB-I MANZÛM)	Mef`û lü / Fâ`i lâ tü / Me fâ`î lü / Fâ`i lün	bol
Cinânî	16	43	Kaside	SÛRET-İ MEKTÛB-I MANZÛM EZ- İSTANBUL BE-BURÛSATÛ'L- MAHRÛSA	Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün	iyi mi
Cinânî	16	24	Mesnevi	MEKTÛB-I MANZÛMDUR Kİ DEFTERÎ BEGE BURÛSA'NUN AHVÂLİN TAHRÎR İDÛP İ'LÂM İTMİŞDÛR	Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün	-
Cinânî	16	15	Mesnevi	MERHÛM CİNÂNÎ EFENDÎ BURÛSA'DAN DEFTERÎ BEGE YAZDUGI CEVÂB-NÂMEDÛR	Me fâ`î lün / Me fâ`î lün / Fe`û lün	-
Cinânî	16	5	Mesnevi	MAHRÛSA-İ BURÛSA'DAN MERHÛM CİNÂNÎ EFENDÎ DEFTERÎ BEGE YAZDUGI CEVÂBNÂMEDÛR	Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün	-
Mezâkî	17	53	Kaside	İLTİMÂS-NÂME BERÂY-I AHMED PAŞA	Mef`û lü / Fâ`i lâ tü / Me fâ`i lü / Fâ`i lün	isterin
Nef'î	17	67	Kaside	DER CEVÂB-I MEKTÛB-I VEZÎR-İ A'ZAM NASÛH PAŞA	Me fâ`i lün / Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün (Fa`lün)	-1
Nef'î	17	46	Kaside	DER CEVÂB-I MEKTÛB-I VEZÎR-İ A'ZAM İLYÂS PAŞA	Me fâ`î lün / Me fâ`î lün / Fe`û lün	-
Ramî	17	137	Kaside	ŞÂM-İ CENNET-MEŞÂMDAN ŞU'ARÂ'-YI DÂRÛ'S-SALTANA-İ RÛMA İRSÂL OLUNAN MEKTÛB-I DÛRER-BÂRDUR	Me fâ`î lün / Me fâ`î lün / Me fâ`î lün / Me fâ`î lün	-un
Antakyalı Münif	18	15	Kaside	TEBRÎK-NÂME-İ CÛLÛS-I HÛMÂYÛN	Mef`û lü / Fâ`i lâ tün / Mef`û lü / Fâ`i lâ tün	mübârek
Antakyalı Münif	18	16	Kaside	TEBRÎK-NÂME-İ KÂZÎ-'ASKER- İ ANATOLİ	Mef`û lü / Fâ`i lâ tü / Me fâ`î lü / Fâ`i lün	-
Şeyh Gâlib	18	17	Mesnevi	GALATA MEVLEVÎ -HÂNESİ ŞEYHİ MERHÛM GÂLİB EFENDÎ KONYADA MESNEVÎ -HÂN EFENDİYE TAHRÎR BUYURDUKLARI MEKTÛBDUR	Fâ`i lâ tün / Fâ`i lâ tün / Fâ`i lün	-
Seyyid Vehbî	18	17	Kaside	MEKTÛB (`ARZ-I HÂL-İ MANZÛM)	Me fâ`i lün / Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün	sultânım
Seyyid Vehbî	18	49	Mesnevi	MEKTÛB	Fe`i lâ tün (Fâ`i lâ tün) / Me fâ`i lün / Fe`i lün (Fa`lün)	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	17	Mesnevi	MEKÂTİB Ü MÛRÂSELÂT	Fe`i lâ tün / Me fâ`i lün / Fe`i lün	-

Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	50	Mesnevi	MEKTÛB-I DÎĞER	Fe`i lâ tûn / Me fâ`i lûn / Fe`i lûn	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	78	Mesnevi	MEKTÛB ZÎ-İSTANBUL BE-MISR-I KÂHİRE BERÂY-I BİRÂDER-İ MÂ İSHAK EFENDİ DER-ÂN ZAMÂN Kİ PEDEREŞ KÂZÎ-İ MISR ŞUDE- BÛD	Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`ilûn	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	52	Mesnevi	MEKTÛB-I DÎĞER ZÎ-İSTANBUL BE-MISR-I KÂHİRE-RÂ DER-ÂN VAKT Kİ PEDER-İ BİRÂDER-İ MÂ İSHÂK EFENDİ KÂZÎ-İ MISR ŞÛDE-BÛD VE ÂN-RÂ DER-MISR BE PEDER-İ BUZURGVÂREŞ EBKÂHU`LLÂHU TE`ÂLÂ VE `AMMEREHU Bİ`L-`ÖMRİ`T-TAVÎL	Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`i lûn	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	38	Mesnevi	MEKTÛB-I DÎĞER	Fe`i lâ tûn / Me fâ`i lûn / Fe`i lûn	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	82	Mesnevi	MEKTÛB-I DÎĞER	Fe`i lâ tûn / Me fâ`i lûn / Fe`i lûn	-
Mirzâ-zâde Mehmed Salim	18	62	Mesnevi	MEKTÛB-I DÎĞER	Fe`i lâ tûn / Me fâ`i lûn / Fe`i lûn	-
Mirzâ-zâde Ahmed Neylî	18	96	Mesnevi	MEKTÛB-I MANZÛM (MEKTÛB-I MERGÛB-I MANZÛME)	Fe`i lâ tûn (Fâ`i lâ tûn) / Me fâ`i lûn / Fe`i lûn (Fa`lûn)	-
Şeref Hanım	19	16	Mesnevi	SÛRET-İ MEKTÛB	Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`i lûn	-
Şeref Hanım	19	13	Mesnevi	SÛRET-İ MEKTÛB	Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`i lûn	-
Yahyâ-zâde Âsaf	19	32	Mesnevi	HACI MESÛD BEG`E TAKDÎM EDİLEN MEKTÛB-I MANZÛM – Dergeh-i Lutf u Kerem-Ma`nâda	Fe`i lâ tûn / Fe`i lâ tûn / Fe`i lûn	-
Yahyâ-zâde Âsaf	19	19	Mesnevi	LÂMÎ` EFENDİ`YE MEKTÛB-I MANZÛM – Dergâh-ı Fazîlet-i İktinâha	Mef`û lû / Me fâ`ilûn / Fe`û lûn	-

2.2. Manzum Mektuplarda İçerik

Çalışmamızın bu bölümünde manzum mektupların içerik özellikleri bakımından benzer ve farklı özelliklerini belirlemeye çalıştık.

Manzum mektupları incelemeye çalışırken kime ve ne amaçla yazıldıklarını, konularının neler olduğunu, yazıldığı nazım biçimiyle ve mektup türüyle olan benzerliklerini belirlemeye çalıştık. Daha sonra manzum mektuplarda yer alan zaman, mekân ve kişi unsurlarıyla toplumsal yaşamla ilgili unsurları sayısal verilerle belirlemeye çalıştık.

Bu değerlendirme yapılırken manzum mektuplar yazıldıkları yüzyıllara göre sıralanmıştır.

Sarıca Kemal Divanı'nda yer alan kaside nazım biçimiyle yazılmış olan manzum mektup, "*Mektûb-ı Manzum*" adını taşır, şair tanıdığı eşe dosta selam yollamak amacıyla mektubu kaleme almıştır. Redif kelimesi dikkat çekicidir. Kaside;

Seher ısmarladum sabâya selâm

K'ilte ol şehir-i hoş-havâya selâm

(Sarıca Kemal /M. M./ B. 1/ s. 435)

beytiyle başlamaktadır. Şair bu beyitte rüzgarı kişileştirmiş ve seher vakti rüzgar aracılığıyla hoş havalı şehre selam yollamaktadır, bu beyitte edebiyat geleneğimizde olduğu gibi rüzgarın haber getirip götürme özelliğinden yararlanılmıştır. Şair 1. beyitten başlayıp 5. beyte kadar şehrin övgüsünü yapar; bu beyitlerde şehrin havasının ne kadar hoş olduğundan, toprağının Çin ve Hıta miskinden üstün olduğundan, dünya döndükçe var olacağından ve cennetin onun altında olduğundan söz eder. 5. beyitten itibaren şair bazı yer ve şehir isimleri, kişi ve hayvan adları sayarak selam söylemeye ve saydığı bu yerlerin ve kişilerin övgüsünü yapmaya devam eder. Manzum mektupta adı geçen yer ve şehirleri şu şekilde sıralamak mümkündür; "Aşırı Ada, Musallâ, Sulu Bodrum, Ilıca, Söğütcükler, Kesdeneli Depe, Mugla, Kozlıca, Uluçay". Şiirde adı geçen şahıslar ise şöyle sıralanır; "Hûblar şâhı Mustafâ Çelebi, 'Alî Bâlî-yi pür-belâ, 'Âşık-ı

zâr u mûbtelâ, Hocagî-oglu Mustafâ, Şibli-oglu Ebû'l-‘Âlâ, Hâce Elvân, Nâ'ib-i Kâzî Tuzcî-oglu, Deli Süleymân, Çamış Aga, Kızlığı çıkmamış gelinler”.

Manzum mektuptaki özellikler dikkate alındığında, kaside nazım biçiminin bölümlerinin manzum mektupta da yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre ilk beyit matla beyiti, 2 beyitten 11. beyte kadar nesib bölümü, 11. beyit girizgah beyiti, 12. beyitten 22. beyte kadar medhiye bölümü ve son olarak da 23. beyit dua bölümü olarak kabul edilebilir. Bunun dışında manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında mektup türünün özelliklerini göstermediği söylenebilir, mektupta yer alan bölümler şiirde yer almaz.

Gelibolulu Âlî Divanı'nda yer alan kaside nazım biçimiyle yazılmış olan manzum mektup “*Bu Bir Nâmedür ki Sinân Paşa'ya Gönderilmiştir (Berây-ı Sinan Paşa Sûret-i Mektûb-ı Manzûm)*” başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Sinan Paşa'ya gönderilmek üzere düzenlenmiş bir mektuptur.

Var ey sabâ yüzün sür o dergâha kim henüz

Sahrâ-yı bâğı cennete benzer fezâsı bol

(Gelibolulu Ali D./ M. M./ B. 1/ s. 176)

beytiyle başlayan manzum mektup, saba rüzgarından yardım istenmesiyle başlıyor. 2. beyitten 9. beyte kadar olan bölümde şair Sinan Paşa'yı yiğit bir savaşı olmasa, cömertliği, iyilikseverliği, şan ve şöhret sahibi olması gibi özellikleri bakımından över. 10. beyitle beraber şair zamandan şikâyet etmeğe başlar. Kıtık insanları kırıp geçirmektedir, açlık ve veba salgını yüzünden insanlar ölmektedir, hastalara bakacak doktor dahi bulunamamaktadır, İstanbul'un meyhaneleri bile çekilen bu açlık ve fakirlik yüzünden içkisiz ve mezesiz kalmıştır, beyler de dilenciler de açlıkla boğuşmaktadır, toplumda huzur kalmamıştır, kimse kimsenin kadrini kıymetini bilmez olmuştur, toplum içinde ikiyüzlülük, cimrilik, bencillik artmıştır. Kasidede 9. ve 59. beyitler arasında şair bazı kişilerden söz eder. İsimlerin geçtiği bu beyitlerde şair bu kişilerin bazı özelliklerini vererek bize onları tanıtır. Kişilerin isimlerinin geçtiği bu beyitlerden biz; Bakî Efendi'nin hiç zorluk çekmediğini, Nev'î Efendi'nin şehzadelerin hocası olduğunu, Meylî'nin herkesin isteğini yerine getiren bir müftü olduğunu,

Mecdî'nin kahraman olduğunu, Hatemî Bey'in eli sıkı biri olduğunu, Misalî'nin çok çalışmasına rağmen fakirlik içinde olduğunu ve Sabrî'nin gönül açan, hoş sözlü gazeller yazdığını öğreniyoruz.

Şair kasidenin bazı beyitlerinde şair olmanın gereklerinden söz eder. Kaside, Sinan Paşa için söylenen ömrünün uzun olması, bahtının açık olması ve övgüsünün bol olması gibi dualarla son bulur.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bölümlerin bu şiirde yer aldığını söylemek mümkündür. Şiirde matla' beyti yoktur. Buna göre 1. beyitten 9. beyte kadar olan bölüm nesib bölümü, 9. beyitten başlayıp 68. beyte kadar devam eden bölüm medhiye bölümü, son üç beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise manzum mektuptaki nesib bölümü mektup türündeki ibtidâ bölümü ve dua bölümüyse yine mektup türünde yer alan dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Manzum mektupta veba salgınından ve bu salgının insanları kırıp geçirdiğinden söz edilmektedir.

Cinânî Divanı'nda yer alan manzum mektuplardan ilki "*Sûret-i Mektûb-ı Manzûm ez-İstanbul be-Burûsatü'l-Mahrûsa*" başlığıyla yazılmıştır. İstanbul'dan Bursa'ya gönderilmek üzere kaleme alınan bir mektuptur, genel olarak eş-dostun halini hatırlamak amacıyla yazılmış bir mektup olup, kaside nazım biçimiyle kaleme alınmıştır, manzum mektubun redifleri dikkat çekicidir.

Merhabâ ey nesîm-i vakt-i seher

Söyle ahvâl-i rûzigâr iyi mi

(Cinânî D. /M.M. 1/ B.1/ s. 150)

beytiyle başlayan manzum mektup, rûzgârdan hal-hatır sorulmasıyla başlıyor. Manzum mektupta 1. beyitten başlayıp son iki beyte kadarki bölümde Bursa ve ilçesi Muradiye'nin ve buralarda yaşayan kişilerin hali ve hatırı sorulmaktadır.

Şair beyitlerde, Bursa'nın iyi olup olmadığını, orada yaşayan bütün dostların nasıl olduğunu sorar. 4. beyitten itibaren şair, dostlarının tek tek özellikleriyle beraber adlarını sayarak hallerini ve hatırlarını sorar. Şiirde geçen bu isimleri şöyle sıralamak mümkündür; "Feyzî-i ma'rîfet-şi'ar, Armağan-zâde, Re'yî, Haydar,

Zülfekâr, Selâmî-i nüktedâr, İmam Hâce, İmâm-zâde, Nigâr, Tâbdih-zâde, ‘Alî Kûçek, Bekir Çelebi, Takyeci ‘Alî Balı, Karabaşoğlu, Celâl-i kûçek, Muslî-i şûh u şive-kâr, ‘Abdurrahmân, Hüseyin Balı, Mollâ Rubâhî, Bin ‘Ali, Bustân-ı kâm-kâr, Murâdiyye’nün imâmı, Siyeh Hâce, Bozdoğan, Tâc-dâr, Beyânî, Türbe-dâr”. Bunun yanında şair “nev-behârın, benefşe-zârın, akar suların, kaplıcaların, türbelerin, servi ve çenârların, oynanan satranc ve tavlanın” iyi olup olmadığını sormaktadır.

Manzum mektup incelendiğinde kasidenin biçim özelliklerini yansıtmadığını görürüz, söz konusu kasidede matla‘ beyiti bulunmadığı gibi, kasidede bulunması beklenen bölümler de manzum mektupta yer almamaktadır. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde mektubun bölümlerinin bu manzum mektupta yer almadığı görülür.

Divanda yer alan ikinci manzum mektup “*Mektûb-ı Manzûmdur ki Defterî Bege Burusa’nın Ahvâlin Tahrîr İdûp İ‘lâm İtmışdür*” başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Defterî Bey’e gönderilmek üzere Bursa’nın ahvalini sormak amacıyla düzenlenmiş bir mektuptur. Mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmış olan bu mektup,

Eger ey hüsrev-i huçeste-hısâl
Şehr-i Bursadan olunursa suâl

(Cinânı D. /M.M. 2/ B.1/ s. 164)

beytiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten başlayıp son iki beyte kadar olan kısımda Bursa’nın halini sorar, tasvirini yapar, güzelliklerini anlatır, eskiden başkent oluşuna atıfta bulunur, kaplıcalarının, Keşiş Dağı’nın ve bu dağda bulunan kulenin tasvirini yapar, buralara övgüde bulunur. Son iki beyitte ise şair, mektubu yazdığı kişiye yani Defterî Bey’e ömrünün uzun ve bereketli olması, devletinin artması ve bakî kalması konusunda dua eder.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı v.b bakımlardan mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise mektup türünde yer alan bölümlerin bu şiirde yer almadığını görürüz.

Divanda yer alan üçüncü manzum mektup “*Merhûm Cinânî Efendi Burusa’dan Defterî Bege Yazduğı Cevâb-nâmedür*” başlıklıdır. Mektup, Defterî Bey’e cevaben mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olup,

Çü i’lâm eyledük hâl-i diyârı
N’ola nakl eylesek ahvâl-i yâri

(Cinânî D. /M.M. 3/ B.1/ s. 167)

beytiyle başlamaktadır. 1. beyitten başlayıp son beyte kadar şair Defterî Bey’in hatırını sorar, ona övgüde bulunur. Son beyitte ise Defterî Bey’e dua eder.

Manzum mektupta kullanılan aruz kalıbı, mesnevi nazım türünde sık kullanılan kalıplardandır, kafiye düzeni incelendiğinde de mesnevinin kafiye düzeniyle aynı olduğu görülür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde mektup türünde yer alan bölümlerin bu mektupta yer almadığını söylemek mümkündür. Konuları dikkate alındığında mektup çeşitleri içerisinde, adından da anlaşılacağı gibi “cevap-nâme” türünde yazıldığını söyleyebiliriz.

Divanda yer alan dördüncü ve son manzum mektup “*Mahrûsa-i Burûsa’dan Merhûm Cinânî Efendi Defterî Bege Yazduğı Cevâbnâmedür*” başlığını taşır. Defterî Bey’e cevap olarak, mesnevi nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. Mektup,

Ey bu vîrâneye olup hâzır
Çeşm-i tahkîr ile olan nâzır

(Cinânî D. /M.M. 4/ B.1/ s. 168)

beytiyle başlar. Şair;

Gerçi vîrânedür bu cây-ı hakîr
Genci olmuş velî Cinânî-i pîr

(Cinânî D. /M.M. 4/ B. 2/ s. 168)

beytiyle bu hakir görülen virane yerdeki hazinenin kendisi olduğunu söyleyerek, kendisine övgüde bulunur. Ayrıca yine

Yok durur beytümüzde çünki kusûr
Ne gam olmazsa hânemüz ma`mûr

(Cinânî D. /M.M. 4/ B.4/ s. 169)

beytiyle evinde kusur olmadığını, gam olmazsa hanesinin şen olacağını söyler. Buradaki “beyt” kelimesiyle hem evini hem de beyitini kastetmiştir. Söylediği beyitin de kusursuz olduğunu söyler ve dolayısıyla kendisini över.

Manzum mektupta kullanılan aruz kalıbı, mesnevi nazım biçiminde yaygın olarak kullanılan kalıplardan biridir, ayrıca kafiye düzeni olarak da manzum mektup mesnevi özelliklerini yansıtır. Mektup yazma geleneği açısından bakıldığında, mektup türünde yer alan bölümlerin bu şiirde yer almadığı görülür. Tıpkı bir önceki mektupta olduğu gibi bu mektup da “cevab-nâme” türünde yazılmış bir mektuptur.

Mezâkî Divanı’nda yer alan manzum mektup “*İltimâs-nâme Berây-ı Ahmed Paşa*” adını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Ahmed Paşa’ya isteklerini iletme amacıyla düzenlenmiş bir manzum mektuptur. Şiirin redif kelimesi dikkat çekicidir. Kaside nazım biçimiyle kaleme alınan mektup,

Ey âsaf-ı zamâne ne hoş-kâm isterin
Zâtun penâh-ı `asker-i İslâm isterin

(Mezâkî D. / M. M./ B. 1/ s. 222)

beytiyle başlamaktadır. 3. beyitten 18. beyte kadar olan kısımda şair Ahmed Paşa’yı vezirliği, babasının da vezir oluşu, savaşçılığı, şeref sahibi oluşu, cömertliği, yardımsever oluşu, yiğitliği bakımından tanıtır ve över. 18. beyitten itibaren şair isteğini dile getirmeye başlar. Şair 47. beyitte Ahmed Paşa’dan ne istediğini açık bir şekilde dile getirir, şairin istediği bir kalemde memurluk görevidir. 35. beyitten 50. beyte kadar şair kendinin ve şiirinin övgüsünü yapar.

Son üç beyitte ise şair, ömrünün uzun olması, mutlu olması ve devletinin daim olması bakımından Ahmed Paşa’ya dua eder.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bölümlerin bu şiirde yer aldığını söylemek mümkündür. 1. beyit kasidenin matla beyitidir. 2. beyit nesib bölümü, 3. beyitten 35. beyte kadar medhiye bölümü, 37. beyitten 50. beyte kadar fahriye bölümü, 50. beyitle beraber son üç beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise manzum mektuptaki nesib bölümünün olduğu kısım mektup türündeki ibtidâ bölümü, 18. beyitten 50. beyte kadar olan kısım talep bölümü, 50. beyit intihâ bölümü ve son iki beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir. Mektup çeşitleri içerisinde değerlendirildiğinde şairin açıkça bir kalemde memurluk istediği göz önüne alındığında “talep-nâme” türünde yazılmış bir mektup olduğunu söylemek mümkündür.

Nef’î Divanı’nda yer alan manzum mektuplardan ilki “*Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A’zam Nasûh Paşa*” başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Vezir-i A’zam Nasûh Paşa’ya cevaben yazılmış bir mektuptur.

Ne nâmedir bu ki hüsn-i beyân-ı unvânı

Eder güşâde dil ü tab`-ı müstmendân¹

(Nef’î D. / M. M. 1/ B. 1/ s. 145)

beytiyle başlayan şiir, mektubun övgüsüyle başlıyor. İlk üç beyitin de başında yer alan “ne nâmedür” ifadesiyle beraber 2. beyitten 19. beyte kadar manzum mektup; mahzun, kederli bir insanı bile ferahlatması, içindeki mazmunların insana neşe ve keyif vermesi, saf ve temiz söyleyişiyle ölümsüzlük suyuna benzemesi, sıra sıra görülen yazı mürekkebinin hurinin alnına dökülen saç lülesi ya da perinin kaşları olduğu, anber saçan bir kalem olduğu, kalemin gezdiği yerleri cennet bahçesine çevirdiği, harflerin ortaya çıkardığı mananın reyhan kokulu şarap olduğu, fakire müjde verdiği gibi özellikleri bakımından övülür. 19. beyitten itibaren şair Nasuh Paşa’yı, yüceliği, yiğit bir at binicisi oluşu, olgunluk cevheri olması, ileri görüşlü oluşu, içinin saflığı, cömert oluşu, savaşılcılığı, adaletli oluşu gibi özellikleri bakımından över.

¹ Metinde “mestmendân” şeklinde geçmektedir.

Şairin kendi övgüsüne de yer verdiği manzum mektup, Nasuh Paşa'nın mutlu olması, devletinin zorluklardan kurtulması ve uzun ömürlü olması, fakir olup da düzgün söz söyleyenlere sonu gelmeyen zenginliğinden bol bol bahşış vermesi gibi dualarla son bulur.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bölümlerin bu şiirde yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre 1. beyit matla beyiti, 2. beyitten 19. beyte kadar olan bölüm nesib bölümü, 19. beyitten 48. beyte kadar olan bölüm medhiye bölümü, 48. beyitten 62. beyte kadar olan bölüm fahriye bölümü, 62. beyitten itibaren de son altı beyit mektubun dua bölümü olarak kabul edilebilir. Konularına göre mektup çeşitleri içinde, adından da anlaşılacağı gibi “cevab-nâme” türünde yazılmış bir mektuptur.

Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise manzum mektuptaki nesib bölümü mektup türündeki ibtidâ bölümü ve dua bölümüyse yine mektup türünde yer alan dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan ikinci ve son manzum mektup “*Der Cevâb-ı Mektûb-ı Vezîr-i A'zam İlyâs Paşa*” başlığını taşır. Vezir-i A'zam İlyas Paşa'ya cevaben yazılmış bir mektuptur.

Te`âlallâh zihî hırz-ı mükerrem

Mahabbet-nâme-i düstûr-ı ekrem

(Nef'î D. / M. M. 2/ B. 1/ s. 207)

beytiyle başlar. 2. beyitten itibaren üç beyitte yer alan “ne nâme” söylemiyle beraber 2. beyitten 13. beyte kadar şair, üslûbunun güzel ve nurlu olması, bilinmeyen bir lisana sahip oluşu, karanlıkta vahdet nuruyla parladığı, mürekkebinin ve satırlarının üstünlüğü, keyif verici bir manaya ve safa verici bir söyleyişe sahip olması, mutluluk ve muhabbet vermesi, duru ve temiz mazmunlar kullanması gibi özellikleri bakımından yazdığı mektubun övgüsünü yapar. 13. beyitten itibaren 18. beyte kadar şair, mutluluk ve sevinç kaynağı olması, gelmesiyle beraber safa bulunması, mübarek bir söyleyişe sahip olduğundan daha okumadan gönlü mutlu etmesi gibi özellikleri bakımından da İlyâs Paşa'dan gelen mektubu över. 18. beyitten itibaren şair, İlyâs Paşa'yı adalet sahibi olması,

yiğitliği, övülmeye değer yapısı, her zaman başarı göstermesi, cömertliği, hükümlerinin etkileyiciliği, şerefli oluşu gibi özellikleri bakımından över.

Mektupta kendi övgüsüne de yer veren şair, İlyâs Paşa'nın uzun ömürlü olması, zamanın devamlı onun muradı üzerine dönmesi, gönül ehillerinin onu her zaman sevmesi ve ona dualarda bulunması, her zora düştüğünde Allah'ın onu ferahlığa ulaştırması gibi dualarla manzum mektubu bitirir.

Kasidede yer alan bölümlerin bu manzum mektupta da yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre 1. beyit matla' beyti, 2. beyitten 18. beyte kadar olan bölüm nesib bölümü, 18. beyitten 39. beyte kadar olan bölüm medhiye bölümü, 39. ve 40. beyitler fahriye bölümü, 41. beyitten itibaren son altı beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise şiirde yer alan nesib bölümü mektup türündeki ibtidâ bölümü ve dua bölümüyse yine mektup türündeki dua bölümü olarak kabul edilebilir. Tıpkı bir önceki mektupta olduğu gibi bu mektup da konularına göre mektup çeşitleri içerisinde "cevap-nâme" türünde yazılmış bir mektuptur.

Ramî Divanı'nda yer alan manzum mektup "*Şâm-i Cennet-meşâmdan Şu'arâ-yı Dârü's-Saltana-i Rûma İrsâl Olunan Mektûb-ı Dürer-bârdur*" adını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Şam'dan İstanbul'a gönderilmek üzere kaleme alınmış bir mektuptur.

Gel ey bâd-ı sebük-rev hem-'inân ol eşheb-i subha

Diyâr-ı Rûma 'azm eyle safâsın sür bu devrânun

(Râmî D. /M .M./ B.1 /s. 218)

beytiyle başlayan manzum mektupta şair rüzgâra sesleniyor. 2. beyitten 53. beyte kadarki bölümde şair saltanatın başkenti İstanbul'u şerefli bir saraya sahip oluşu, safayla dolu olması, içinde cennet bahçelerinin yer alışı, şehirler içinde eşsizliği, mükemmel köşklerin, kalbe ferahlık veren, ruha tazelik katan bir havasının bulunması, etrafının gül ve lale bahçeleriyle döşendiği, amber ve reyhan kokularıyla sarıp sarmalandığı, gül sularıyla yıkandığı, ağaçlarla ve rengarenk çiçeklerle döşeli yollarının, su kenarında sıra sıra dizilmiş meyhanelerinin olması, baharının da hazanının da ayrı ayrı güzelliği, masmavi bir denizi, gençlerin

sandallarıyla suda gezindikleri yerlerinin olması, gönül alıcı güzellere ve bu güzellere tutkun aşıklara ev sahipliği yapması gibi özellikleri bakımından övülür ve tasvir edilir. 54. beyitten itibaren şair İstanbul'u ve isimlerini verdiği bazı kişileri övmeye başlar, buna göre Hasan Can yüce yaradılışlı, ilim-hikmet ve şeref sahibidir; İstanbul ariflerin bol olduğu bir cennet bahçesidir; Yahyâ Efendi Allah'ın kendisine iki cihanda da kerem gösterdiği biridir, ilim-irfan sahibidir, büyüleyici söz söylemekte üstattır; 'Azmî Efendi fazilet, ilim ve hikmet sahibidir, şiir söylemede üstattır, kullandığı mazmunlar adeta ruhların cılası gibidir; Nef'î nazım söylemekte üstündür, söylediği nazımlarla yeni bir söyleyiş tarzı oluşturmuştur; Riyâzî fazilet ve marifet sahibidir, gül bahçesi gibi olan şiirinde ateş parçası gibi mazmunlar kullanır, onun şiirleri insana tatlı bir ferahlık verir, taze fikirleriyle eski tarzın yerine yeni bir şiir tarzı getirmiştir; Hasan'ın şiirlerini kimse kabul etmez, fakat o boş laf söyleyenler gibi değildir, 'Örfî'nin şiir anlayışını reddetmiştir der. Şiir padişahın devletinin daim olması konusunda söylenen dualarla son bulur.

44. beyitten 50. beyte kadar şair, zamanın birinde bu şehre yolunun düştüğünü fakat kaderin bu şehrin sefasını sürmeye fırsat vermediğini söyler; sefa sürmeye bir kenara bıraktık gam çekmekten helak olduk diye yakınır, çünkü şair şehre geldiği zaman feleğin kendi gibi mutsuza bir gün olsun mavi gökyüzünü göstermediğini, şiddetli esen rüzgar yüzünden gözünü açamadığını ve bu rüzgâr yüzünden her yerde kargaşa olduğunu söyler. Kendinin bu durum karşısında hayretler içerisinde kaldığını, afetin aklını başından aldığını, kendine söylenen neyse onu yaptığını söyler.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bölümlerin bu şiirde yer aldığını söylemek mümkündür. Yalnız bu şiirde kasidede olduğu gibi matla beyiti bulunmamaktadır. Buna göre 1. beyitten 53. beyte kadar olan bölüm nesib bölümü, 53. beyit girizgâh bölümü, 54. beyitten başlayıp 136. beyte kadar olan bölüm medhiye bölümü, son iki beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise manzum mektuptaki nesib bölümü mektup türündeki ibtidâ bölümü ve dua bölümüyse yine mektup türünde yer alan dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Antakyalı Münif Divanı'nda yer alan manzum mektuplardan ilki "*Tebrîk-nâme-i Cûlûs-ı Hümâyûn*" başlığıyla yazılmıştır. Adından da anlaşılacağı gibi padişahın tahta çıkışını kutlamak amacıyla yazılmıştır. Şiir

Ey şâh-ı mülk ü millet ni`me'l-makar mübârek

Ya`nî ki taht u devlet hem tâz-ı zer mübârek

(Antakyalı Münif D./ M. M. 1/ B. 1/ s. 23)

beytiyle başlar. Sultan Mahmud Han'ın tahta çıkışını tebrik amacıyla yazılan bu kaside 2. beyitten itibaren 15. beyte kadar Sultan Mahmut Han'ı mübarek oluşu, bitmek tükenmek bilmeyen iyiliklerin sahibi oluşu, doğruluğu ve adaletli oluşu, âleme huzur ve mutluluk vermesi, gönüllerde gam keder bırakmayışı gibi özellikleri bakımından över. 13. ve 14. beyitlerde şair, hem padişahın tahta çıkışını kutlar hem de kendisine ihsanda bulunmasını ister, istediği şeyler ise ze'amet ve divan hocalığıdır. Son beyitte ise şair, Mahmud Han'a ömrünün uzun ve uğurlu olması bakımından dua ederek mektubu bitirir.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bazı bölümlerin bu şiirde de yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre 1. beyit matla beyiti, 2. beyitten 15. beyte kadar olan bölüm medhiye bölümü, son beyitse dua bölümüdür. Görüldüğü gibi manzum mektupta nesib bölümü bulunmamaktadır.

Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde, 1. beyitten 13. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 13. ve 14. beyitler talep bölümü, son beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir. Adından da anlaşılacağı gibi padişahın tahta çıkışını tebrik etmek amacıyla yazılmış bir mektup olduğundan, konularına göre mektup çeşitleri içinde "tehniyet-nâme" türünde yazılmış bir mektup olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan ikinci ve son manzum mektup "*Tebrîk-nâme-i Kâzî-'Asker-i Anatoli*" başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Anadolu Kazaskerini tebrik etmek amacıyla yazılmış bir mektuptur. Şiir:

Perdâz-ı çihre-i nasafet kân-ı mekremet

Mesned-tırâz-ı ma`delet ârâyiş-i cihân

(Antakyalı Münif D./ M. M. 1/ B. 1/ s. 23)

beytiyle başlar. Şair ilk üç beyitte Anadolu Kazaskeri'ni; doğruluğun kerem kaynağı, adaletle rütbe dağıtan, cihanı süsleyen, fazilet ve hüner sahiplerinin büyüğü, insanların seçilmiş, hayırlı ahlâk sahiplerinin bilgini, zamanın efendisi gibi betimlemeler kullanarak övgülerle tanıtır. 4. beyitten 15. beyte kadar şair Anadolu Kazaskeri'ni saygıdeğer oluşu, fazileti ve ilmi, cömertliği ve işbirliği, doğru kararlar vermesi ve iyi huyluluğu gibi özellikleri bakımından över. 15. ve 16. beyitteyse şair, ömrünün ve devletin daim olması bakımından Kazasker'e duada bulunur.

Manzum mektubu incelediğimizde klâsik kaside anlayışından farklı özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür. Şiirde matla' beyiti yoktur, buna göre 1. beyitten 15. beyte kadar olan kısımda Anadolu Kazaskeri'nin övgüsü yapıldığından medhiye bölümü, 15. beyit duaya geçiş ve 16. beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Mektup yazma geleneği açısından incelendiğinde dua bölümü dışında benzer özellikler gösteren başka bir bölümün olmadığı görülür. Tıpkı bir önceki mektupta olduğu gibi bu mektup da bir tebrik amacıyla, Anadolu Kazaskeri'ni tebrik etmek için yazıldığından, mektup çeşitleri içerisinde "tehniyet-nâme" türünde yazıldığını söyleyebiliriz.

Şeyh Gâlib Divanı'nda yer alan manzum mektup "*Galata Mevlevî-hânesi Şeyhi Merhûm Gâlib Efendi Konyada Mesnevî-hân Efendiye Tahrîr Buyurdukları Mektûbdur*" başlıklıdır. Adından da anlaşılacağı gibi Konya'da Mesnevî-hân Efendi'ye gönderilmiş bir mektup gibi düzenlenmiştir. Şiir

Ey imâm-ı zümre-i ehl-i reşâd

Şeyh-i kâmil vâkıf-ı sırr-ı me`âd

(Şeyh Gâlib D. / M. M./ B.1/ s. 223)

beytiyle başlar. Şair 1. beyitten başlayıp 16. beyte kadar olan kısımda Mesnevî-hân Efendi'nin halini hatırlar, onun özelliklerini anlatıp ona övgüde bulunur,

onun hak yolunda yürüyenlerin imamı, şeyhlerin olgunu, ahiret sırrını bilen kişi, kutsal mesnevinin sözlerini söyleyen, manevi bilgi hazinelerinin bekçisi, mübarek bir kişi, yüce yaradılışlı bir karakteri, himmet dünyasının parlak güneşi ve fazilet sahibi olduğunu söyler. Son iki beyitteyse isteğini dile getirir, şair Mesnevî-hân Efendi'den hediye istemektedir, çünkü gönderilen hediye karşısında kendini Mesnevî-hân Efendi'ye borçlu hissetmek istiyor.

Şair 13. ve 14. beyitlerde Mesnevî-hân Efendi'nin oğlunun ölümünden dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirir.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğindeyse 1. beyitten 16. beyte kadar olan kısım mektup türündeki ibtidâ bölümü, son iki beyitse talep bölümü olarak kabul edilebilir.

Seyyid Vehbî Divanı'nda yer alan manzum mektuplardan ilki "*Mektûb ('Arz-ı Hâl-i Manzûm)*" başlığını taşır. Şiir

Gözümde lücce-i hûn âşikâre sultânüm

Cigerde âteş-i dûzâh şerâre sultânüm

(Seyyid Vehbî D./ M. M.1 / B. 1/ s. 333)

beytiyle başlar. Şair 1. beyitten 7. beyte kadar olan bölümde sıkıntılarını dile getirir, ayrılıktan şikâyet eder, gözünden kanlı yaşlar aktığını, bu memlekette kendi gibi bir yabancının olmadığını, kederle dolu olduğunu ve artık buna sabredecek gücü kalmadığını, hasretle eriyip aktığını, kırık bir gemi gibi kenara atıldığını söyler. 8. beyitten 12. beyte kadar olan bölümde şair Allah'ın onu sultanın toprağından ayırmamasını, onun iltifatına bu kadar alışmışken iyilikseverliği kesmemesini, kendini unutmamasını, yakınlarından uzaklaştırmamasını isteyerek duada bulunur. 13. ve 14. beyitlerde şair sultana mühürdarın yaptıklarından dolayı şikâyetle bulunur, sabahtan akşama kadar ona ne sıkıntılar verdiğini anlatır, ikimizin de özrünü kabul edip günahımızı bağışla diye istekte bulunur. 15. beyite şair durumunu anlatarak istekte bulunur, harabe bekçisi olduğunu, geceleri kalamadığını söyler ve bu durumun nereye varacağını

sorar. 16. ve 17. beyitlerdeyse şair sultanı Allah’a emanet ettiğini söyler ve kendini lütuf bakışlarından mahrum bırakmaması için duada bulunur.

Manzum mektubun özellikleri dikkate alındığında kasidede yer alan bölümlerden sadece matla beyitinin ve dua bölümünün şiirde yer aldığını görürüz. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğindeyse 1. beyitten 8. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 8. beyitten 16. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son iki beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan ikinci manzum mektup “*Mektûp*” başlığıyla yazılmıştır. Şiir

Ne mu`înüm ne yâr-ı gârüm var

Ne dūr-i sühan ne kârüm var

(Seyyid Vehbî D./ M. M.2 / B. 1/ s. 334)

beytiyle başlar. Şair 1. beyitten başlayıp son iki beyte kadar kendi durumunu anlatır, başından geçenleri hikâye eder, ona yardım edecek bir kimsenin olmadığından, ekmek kazanmaktan başka bir amacı bulunmadığını, borcu olduğunu ama rahatına dokunsa da bunu ödeyeceğini, hizmetinin kabul olunması dışında bir şey istemediğini, hiçbir şeyden korkmadığını, bir şikâyeti olmadığını ve kimseye de iftirada bulunmadığını, vezirlerin emirlerini dinlediğini, paşanın davranışlarının hoş olduğunu fakat kethüdânın biraz sert davrandığını, onların hepsinin kötü olmasının kendini ilgilendirmedeği, çünkü tek isteğinin fakirlerin onlardan eziyet görmemesi, eğer hakkında karalamalar olursa halkın onu yerinden edeceğine dair korkuları olduğunu, kimseye yardım etmekte kusur etmeyeceğini ama şariat kurallarının uygulanmasına engel olamayacağını, halkın fesat çıkarmaya müsait yapıda oluşunu fakat onları kendisinin yatıştırdığını, fakirlerin de zenginlerin de kendine duada bulunduğunu, kendi yüceliğinin sebebinin Ali Paşa’dan bilmesi, şeref sahibi bir insana borçlandığını ve bunu da yakında ödeyeceğini, altı ay süre istemesine rağmen beşinci ayda borcunu ödediğini, kendisini kıskananların bulunduğunu, fakat kendinin yumuşak huylu olduğunu söyler. 37. beyitten 48. beyte kadar şair isteğini dile getirir, masrafının çokluğundan yakınır, fakat buna karşılık işlerin az olduğunu, memuriyette iki iş yapamadığını söyler, o yüce yaradılışlı kişinin kendisine yardımcı olmasını ve

isteğini gerçekleştirmesini ister. Mektubu yazdığı kişiden kendisini unutmamasını, onun da kendine mektup yazmasını söyler.

Mektubun en dikkat çekici özelliklerinden biri

Tutasın nâmenün iki yakasın

Okıyup sonra âteşe yakasın

(Seyyid Vehbî D./ M. M. 2 / B. 44/ s. 337)

beytidir. Şair burada mektubu yazdığı kişiden, mektubu okuduktan sonra yakmasını söyler, yani mektubu yok etmesini ister. Son iki beyitteyse şair mektubu yazdığı kişinin velinimetini olduğunu, tüm servetinin onun ayağının toprağı etmeyeceğini söyler ve onun eteğine yüz sürmeyi nasip etmesi için Allah’a duada bulunur.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğindeyse 1. beyitten 37. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 37. beyitten 48. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son iki beyit de dua bölümü olarak kabul edilebilir. Ayrıca klasik mektuplarda bulunan ve en son kısımda yer alan “amin” sözcüğünün bu manzum mektubun da son beyitinde yer aldığını görüyoruz.

Mirzâ-zâde Mehmed Salim Divanı’nda yer alan manzum mektuplardan ilki “*Mekâtîb ü Mürâselât*” başlığını taşır.

Meclis-i pâk-i ehl-i ‘irfâna

Tekyegâh-ı celîl-‘unvâna

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 1/ B.1 /s. 216)

beytiyle başlayan mektupta şair 7. beyte kadar mektubunu kimlere yazdığını anlatır, irfan sahiplerinin meclisine, büyük unvan sahiplerine, zamanın güç sahiplerine, bütün sadık dostlara, şevk bahşedip söz söyleyenlere, iyilik ve lütufta bulunan amirlere, yüreği yaralılara, çile çeken dervişlere, marifet kiliminde oturanlara ve sevincimizin kaynağına diyerek bu kişileri sıralar. 7. beyitle beraber

binlerce saygı ve selâm sunarak mektuba başlar. Şair 7. beyitten başlayıp 16. beyte kadar mektubu yazdığı kişinin halini hatırlar, kendi durumuyla ilgili bilgi verir. Şair, mektubu yazdığı kişinin şeyhülislâmlık makamına eriştiğini duymuş ve onu tebrik etmek amacıyla bu mektubu kaleme almıştır. Son iki beyitte ise şair, mektubu yazdığı kişiyi tebrik eder ve makamının himmetlerle dolması, mübarek olması konusunda dua eder.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 7. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 7. beyit tahallüs bölümü, 8. beyitten 16. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son iki beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan ikinci manzum mektup “*Mektûb-ı Dîger*” başlığını taşır. Şiir

Meclis-i reşk-i ravza-i hûra

Mahfil-i gark-ı kulzüm-i nûra

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 2/ B.1 /s. 217)

beytiyle başlar. Şair tıpkı ilk mektupta olduğu gibi bu mektupta da 1. beyitten başlayıp 7. beyte kadar mektubu kimlere yazdığını anlatır, kıskanılan meclisteki hurilere, nur denizinde oturanlara, şan ve unvan sahiplerine, gül bahçesinde feryat eden bülbüle, feryatların yapıldığı yere, itibar sahibi akıllılara, bütün ahibaplara, yani o ağırbaşlı mülk sahibine, o Yusuf gibi güzel olan kişiye diyerek bu kişileri sıralar. 7. beyitten 48. beyte kadar şair kendi durumunu anlatır, özlemlerini dile getirir, ayakaltında kalmışız, ayrılık sebebiyle gönlü kırılmışlardanız, ayrılıkla tayin edilip kınananlardanız, sabır gömleğini giyip duranlardan, kedere müptela olanlardanız der. Ayrılık içinde olduğum zamandan beri bütün âlem bana zindan oldu, senin Yusuf gibi olan yüzünü görmezsem bu dünyanın makamı-itibarı benim için boştur, ben sabah akşam seni söylerim sana dua ederim, dilimde yalnızca sen varsın, senin ayrılığınla benim yüreğim yaralıdır, ben sana olan yürek yangınımı yazmak istesem bu ateşimin şiddetiyle kalem bile tutuşup yanar, gurbette yalnız başınayım, derdimi anlatacağım sırrımı

paylaşacağım kimsem yok, gam içindeyim, seni çok özledim, İstanbul’u çok özledim, bu ayrılık ateşiyle kanlı gözyaşları dökmekteyim, senin çektiğin bütün eziyetler bana vefaymış gibi görünür fakat yabancıların yaptığı iyilikler bile cefaymış gibi olur, bu derdimin doktoru da çaresi de yoktur, ayrılığın çaresi ne olabilir ki, ben senin hasretinle sararıp soldum diyerek ne halde olduğunu dile getirir. Son üç beyitteyse şair bu ayrılığın sona ermesi ve mektubu yazdığı kişiyi koruması için dua eder.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 7. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 7. beyitten 48. beyte kadar olan bölüm talep bölümü, son üç beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan üçüncü manzum mektup “*Mektûb-ı Zi-İstanbul Be-Mısr-ı Kâhire Berây-ı Birâder-i Mâ İshak Efendi Der-ân Zamân ki Pedereş Kâzî-i Mısr Şude-bûd*” başlıklıdır. Adından da anlaşılacağı gibi İstanbul’dan Mısır Kahire’de bulunan İshak Efendi’ye gönderilmek üzere düzenlenmiş bir mektuptur. Şiir

Hame-i ney-şekerim etmededir sana müdâm

İştîyak-ı dil-i mahzûn u firâkı i`lâm

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 3/ B.1 /s. 221)

beytiyle başlar. 1. beyitten başlayıp 46. beyte kadar şair mektubu yazdığı İshak Efendi’nin halini hatırlar, özlemini dile getirir, kendi halini anlatır, İshak Efendi’ye övgüde bulunur, onun gül yüzünün kendini bülbül gibi inlettğini, onun güzelliğini anlatmada kelimelerin yetersiz kaldığını, onun ayrılığının acısıyla inlemekte olduğunu, ayrılık sebebiyle gönlünün incindiğini, perişan bir hale geldiğini, ayrılık rüzgârının kendini bir gemi gibi sürüklediğini, gece gündüz onu düşündüğünü, ondan ayrıldı ayrılalı gözüne uyku girmediğini söyleyerek ne halde olduğunu anlatır. 46. beyitten 74. beyte kadar şair İstanbul’a, İstanbul’un semtlerine, bahçelerine, güzelliklerine, ünlü insanlarına övgüde bulunur,

güzellikler içindeki İstanbul'un hurilerle dolu olduğunu, burada zevk ve sefanın hüküm sürdüğünü, yedi tepe üzerine kurulduğunu, Kâğıthane semtinin ferahlık verici özelliğini ve insanlara zevk verdiğini, okur-yazar insanlarla dolup taşıdığını, herkesin burayı gezmeye geldiğini, her ağaç dibinde insanların oturduğunu, Galata Mevlevihanesi'nin sahipsiz kaldığını fakat Derviş Osman ile tazelik ve güzellik bulduğunu, Dolmabahçe'nin ise arkadaşlarla dolduğunu, baharın gelmesiyle şeref bulduğunu, Beşiktaş'ın ise Derviş Abdi sayesinde yetişilmeyecek bir gösteriş bulduğunu, kerem sahibi Hakk'ın ise Hisar'a parlaklık-tazelik verdiğini, Çubuklu'nun ise ziyaretçilerinden selâm almaya hazır olduğunu, ziyaretçilerini beklediğini, İstanbul'un eşi benzeri olmadığını, Toplarönü'nün dünyada bir eşi olmayan cennet mekânı olduğunu, her ne kadar bazı kimseler denizaşırı olduğunu söyleseler de Üsküdar'ın da eşi benzerinin bulunmadığını söyler. Son dört beyitte ise Lutfi Efendi'ye, Esad Efendi'ye, Said'e ve mektubu yazdığı İshak Efendi'ye duada bulunur, İshak Efendi'ye eteğini öptüğünü söyleyip ayıbını affetmesini, kerem gösterip kendisini sevindirmesini söyler.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 8. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 8. beyit tahallüs bölümü, 9. beyitten 75. beyte kadar olan bölüm talep bölümü, son dört beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan dördüncü manzum mektup "*Mektûb-ı diğer Zi-İstanbul Be-Mısr-ı Kâhire-râ Der-ân Vakt ki Peder-i Birâder-i Mâ İshâk Efendi Kâzî-i Mısr Şûde-bûd ve Ân-râ Der-Mısr Be Peder-i Buzurgvâreş Ebkâhu'llâhu Te'âlâ ve 'Ammerehû Bi'l-'Ömri't-Tavîl*" başlığını taşır. Tıpkı üçüncü manzum mektup gibi bu da İstanbul'dan Kahire'de bulunan İshak Efendi'ye gönderilmek üzere yazılmıştır. Mektup

Dergeh-i `adn-i berîn âsâ

Meclis-i bağ-ı İrem-hem-tâya

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 4/ B.1 /s. 228)

beytiyle başlar. 1. beyitten 6. beyte kadar olan kısımda şair cennet gibi yüce olan dergâha, İrem bağı gibi olan meclise, arzu ve neşe zümresine, marifet sahibi olan zata, ilim ve hüner sahibi olan kişiye, o ışık saçan nura gibi söylemlerle mektubu kimlere yazdığını anlatır. 6. beyitten 14. beyte kadar olan kısımda mektubu yazdığı kişinin yani İshak Efendi'nin halini hatırını sorar, selâmlar söyler, daima sağlık ve sıhhatte olması, mutlu olması için duada bulunur, 14. beyitten 27. beyte kadar olan kısımda kendi durumunu anlatmaya başlar, sağlığının yerinde olduğunu, hatırına İshak Efendi geldikçe gönlünün gamlandığını, gözlerinden yaşlar akıttığını, bu ayrılığın verdiği acıyla günden güne kederlendiğini, Allah'a bu ayrılığın sona ermesi için dua ettiğini söyler. 27. beyitten 31. beyte kadar olan kısımda kendi bulunduğu yerle ilgili bilgiler vermeye, buradaki bütün sadık dostların özlemlerini dile getirmeye başlar, herkesin biran önce onu görmek istediğini söyler. 31. beyitten 47. beyte kadar olan kısımda tekrar kendi durumunu anlatmaya başlar ve İshak Efendi'ye isteklerini dile getirir, meclisin ruhunu arttıran temiz yaradılışlı Nâil sayesinde ayrılık ateşinin avunduğunu, onunla rahatlığa kavuştuğunu, eğer Nâil olmazsa ayrılığın derdiyle sızlanıp duracağını söyler. İshak Efendi'nin yolunun Ka'be'ye düştüğünü, keşke kendinin de oraları görmesini, oraya gidince kendi yerine de Ka'be'nin eteğini öpmesini, Ka'be'yi tavaf ederken kendine de dua etmesini söyler, Allah'ın ona da bir gün oraları gidip görmeyi nasip etmesi için duada bulunur. 47. beyitten 52. beyte kadar olan kısımda İshak Efendi'ye onun daha önce yazdığı mektubun eline ulaştığını, bundan önce kendinin de ona mühürlü bir mektup gönderdiğini fakat mektubun ona ulaşıp ulaşmadığını bilmediğini, mektup eline geçince kendine haber vermesini söyler. Son beyitte ise duada bulunur.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 6. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 6. ve 7. beyit tahallüs bölümü, 8. beyitten 52. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan beşinci manzum mektup “*Mektûb-ı Dîger*” başlıklıdır. Kime yazıldığı belli olmayan bu manzum mektup

Bârgâh-ı celîl-‘unvâna

Âstân-ı refî‘atü’ş-şâna

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 5/ B.1 /s. 235)

beytiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten 8. beyte kadar olan bölümde mektubu kimlere yazdığını anlatır, yüce makam sahiplerine, ihsan ve lütuf kapısı olan, dertlere kerem gösteren , her zenginle fakirin başvurdıkları yere, gül kokulu gül bahçesinin cömertlik gösteren kişisine, diyerek burayı tanımlar. 8. beyitten 11. beyte kadar şair kendi durumunu anlatır, bu aciz köle baştan aşağıya ona hizmet etmekle meşguldür, bu garip, o şanlı zatın ayaklarına yüz sürüp ona hizmet eder, gurbette kimsesiz bir haldeyim diye anlatmaya devam eder. 11. beyitten 27. beyte kadar olan bölümde şair mektubu yazdığı kişiye övgüde bulunur, Allah’ın o kişiye bahşettiği şeyleri sıralar, onun iyilikleri sayesinde herkes mutluluk bulur, eteğinin gölgesinin birine değmesi bile âlimler gözünde paye alması olarak kabul edilir, Allah onun temiz zatını lütuf ve himmetle doldurmuştur, o kişi sayesinde âlem rahatlığa kavuşmuştur, Mevla onun zatını eşi benzeri olmayan bir cömertlikle donatmıştır, etekleri sonsuz bir iyilik denizidir, o insandaki gamı kederi dağıtır, insana matem yerine şenlik coşkusu verir, eğer bir dilenci lutfuna mazhar olursa ömrü boyunca mutlu olur, onun lütuf kapısı olduğunu kimse inkar edemez, korkusuyla bütün dünya titrer, devletinin kapısı gariplere kapanmaz, kapısından hiçbir dilenci geri çevrilmez der. 28. beyitten 32. beyte kadar olan kısımda şair isteğini dile getirir, ey iyilik kapısı olan sultan, ben de senin kapına geldim, kapını kapatıp beni reddetme, bana lütufta bulun, şefkatinden hissedar et, beni koruman altından uzaklaştırma, yani benim gibi çaresiz kuluna bir çare bul, bana lütuf ve kerem göster diye söyler. 32. beyitten itibaren 38. beyte kadar olan son yedi beyitlik bölümde şair mektubu yazdığı kişiye ömrünün uzun, devletinin daim ve lütuflarla dolu olması konusunda Allah’a duada bulunur, mektubu yazdığı kişiden karşılık olarak cömertliğini gösterir bir mektup ister.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 8. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 8. beyitten 32. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve 32. beyitten itibaren son yedi beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan altıncı manzum mektup da “*Mektûb-ı Dîger*” başlıklıdır. Kime yazıldığı belli olmayan bu mektup,

Bârgâh-ı bülend-eyvâna

Cilvegâh-ı kibâr-ı devrâna

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 6/ B.1 /s. 238)

beytiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten 7. beyte kadar olan kısımda mektubu kimlere yazdığını anlatır, zamanın kibarı olan yüce makam sahiplerine, aşıkların niyaz ettikleri, özleyenlerin rücu ettikleri yere, cennet gibi olan yüce makama, cömertliklerin ve nimetlerin bulunduğu kıymetli makama, izzetle dolu çare denizine diyerek tanımlama yapar. 7. beyitten başlayıp 48. beyte kadar olan kısımda şair mektubu yazdığı kişinin halini hatırlar, bu kişiye dua ve övgüde bulunur, kendi durumunu anlatır, özlemlerini dile getirir, gurbette olduğunu fakat her zaman onu düşündüğünü, sohbetinden uzak kaldığı için gam çektiğini, eskiden beraber satranç oynadıkları günleri düşünüp üzüldüğünü, uzakta kaldığından eziyet çektiğini, eskiden birlikte ne güzel sohbetler yaptıklarını hiç unutmadığını anlatır. 48. beyitten itibaren şair özlemlerini dile getirmeye devam ettiği gibi isteklerini de dile getirmeye başlar, şairin İstanbul’dan Selanik’e tayini çıkmıştır, bu durumdan dolayı üzüntülerini dile getirir, gereğini yapması için mektubu yazdığı kişiden yardım ister, kendi gibi garip olan kuluna kerem göstermesini, onu aklına getirip yad etmesini, istemeden de olsa gurbet elde olduğundan ayrı düşüklerini, İstanbul gibi gül bahçesi olan yerden kovulup Selanik’e molla olarak tayin edildiğini, burada halinin ne olacağını bilmediğini, duaya muhtaç olduğunu söyler. 66. beyitten itibaren bütün tanıdık dayı beylere, Habeşîzade’ye selâm söyler ve isteklerini dile getirmeye devam eder, mektubu yazdığı kişiden kendini şereflelendirecek olan bir mektup göndermesini istiyor, o mektup gelse de onu şifaymış gibi yanımızda saklasak diyor. 75. beyitten itibaren 82. beyte kadar olan son sekiz beyitte ise mektubu yazdığı kişiye Allah’ın onu devamlı koruması, şereflelendirmesi için duada bulunuyor, selâmlarını sunuyor, sonucu beklediğini ve bunu bir sır gibi saklayıp kimselere söylemeyeceğini söylüyor.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten başlayıp 7. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 7. beyit tahallüs bölümü, 8. beyitten başlayıp 75. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son sekiz beyit ise dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan yedinci ve son manzum mektup “*Mektûb-ı Dîger*” başlığını taşır. Bu mektubun da kime yazıldığı belli değildir, şiiir

Âşiyân-ı mekârim-`unvâna

Tekye-i dil-peziâr-`unvâna

(Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D./ M. M. 7/ B.1 /s. 248)

beytiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten 8. beyte kadar olan kısımda mektubu nereye yazdığını anlatır, kerem ve güven sahibi unvana, niyaz edip çile çekilen, o cennete benzeyen, zamanın kiblesi olan yere, gönüllerin sığındığı şeyhe, isteklerin iletildiği kişiye, herkesin kışkandığı izzet ve şan sahibine, o süslü tekkeye der. 8. beyitten başlayıp 62. beyte kadar olan kısımda şair kendi durumunu anlatır, o kapıdan ayrıldığından beri gam-keder içinde bulunduğunu, dostlardan ayrıldığından beri üzüldüğünü, gönlünün ayrılık ateşiyle beraber karanlıklara gömüldüğünü, ah edip inlediğini, gönlünde ayrılığa karşı koyacak kuvvetin olmadığını, ayrılığın şiddetiyle yakasını yırtıp parçaladığını, yarinden ayrılanın hiç sefa görmediğini, ayrılığın etkisiyle zevkin de şevkin de yok olduğunu söyler, kendini soran bütün dostlarına selâm gönderir. Son beyitteyse mektubu yazdığı kişiye, Yaradan’ın onun ömrünü uzun etmesi için dua eder.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğindeyse 1.

beyitten başlayıp 8. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 8. beyit tahallüs bölümü, 9. beyitten başlayıp 61. beyte kadar olan bölüm talep bölümü, 61. beyit intihâ bölümü ve son beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Mirzâ-zâde Ahmed Neylî Divanı'ndaki manzum mektup "*Mektûb-ı Manzûm (Mektûb-ı Mergûb-ı Manzûme*" başlıklıdır. Mektubun kime yazıldığı belli değildir. Şiir

Gele iy hâme-i garîb-nevaz

Nâle-i ehl-i hasrete dem-saz

(Mirzâ-zâde Ahmed Neylî D./ M. M. / B.1 /s. 377)

beytiyle başlamaktadır. Şair bu mektupta dertleşeceği bir kimsesi olmadığından kalemini kişileştirmiş ve onunla konuşmaya, dertleşmeye başlamıştır. 1. beyitten başlayıp 11. beyte kadar olan kısımda şair kalemine seslenerek gel seninle dertleşelim, dedikodu yapalım, felek bizi gurbete gönderdikten sonra ne söyleyecek bir arkadaşı ne de bir dostu olduğunu, ettiği bu feryatları duyacak kimsesinin olmadığını, yalnız olduğunu, kendisinin dertlerini dinleyecek tek kişinin kalemi olduğunu, kendisinin şefkat gösteren sadık yari olduğunu, dostlarının zahmetine sabrettiğini söyler ve kaleminden kendisinin halini yazmasını ister. 11. beyitten başlayıp 95. beyte kadar olan kısımda şair hasret ve özlemlerini dile getirir, dostunun halini hatırlar, yine Eyüp Sultan'a gidip gitmediğini, Mevlevihane'yi görüp görmediğini sorar. Kendisini unutmamasını, onun için de oraları gidip görmesini, kendisinden haberler götürmesini, onu anmasını ister. 40. beyitten itibaren şair bir gün içeriye genç bir delikanlının girdiğini ve eteğinin altından kendisine çok güzel bir mektup uzattığını anlatır, bu mektubun gelişiyse yüreğindeki bütün gam ve kederin dağıldığını, mutsuzluğunun yok olduğunu, mektubu daha açmadan içini bir huzurun kapladığını söyler. mektup dostundan gelmektedir ve çok güzel nazmedilmiş bir mektuptur. Mektubu okuyunca dostunun kendisine mektubuna geç cevap yazdığından dolayı sitem ettiğini görür, dostu onu vefasızlıkla suçlamaktadır, dostu onun İstanbul'u unuttuğunu söyler ve daha sonra Edirne'yi anlatmaya başlar, dostu mektupta Edirne'nin güzellerini anlatır, hem dış görünüşlerinden hem de iç güzelliklerinin

de olduğundan bahseder. Şair bu sözler karşısında eğer elinden gelse kuş gibi oraya uçacağını, hasret gidereceğini söyler, hiç hevesi olmamasına rağmen gurbet ellerde tıpkı bir kuş gibi kafeste olduğunu söyler ama yine de isyan etmez, kaderine razı gelir, çünkü ona göre her şey Allah'tan gelir, kaderdir der. Son iki beyitteyse şair duada bulunur.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten başlayıp 11. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 11. beyit tahallüs bölümü, 12. beyitten 82. beyte kadar olan bölüm talep bölümü, 82. beyitten 95. beyte kadar olan bölüm intihâ bölümü ve son iki beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Şeref Hanım Divanı'nda yer alan manzum mektuplardan ilki "*Sûret-i Mektûb*" başlığını taşır. Kime yazıldığı belli olmayan bu mektup

Ey hakikatde vahîd-i devrân

Vey mürüvvette 'adîmü'l-akrân

(Şeref Hanım D./ M. M. 1/ B. 1/ s. 488)

beytiyle başlamaktadır. Şair 2. beyitten başlayıp 7. beyte kadar olan kısımda mektubu yazdığı kişinin halini hatırlar, sıtma hastalığına tutulan bu kişinin bir an önce şifa bulmasını diler, iyi dileklerde bulunup dua eder, özlemlerini dile getirir. 7. beyitten başlayıp son beyte kadar bu kişinin yazdığı mektubun kendisine ulaştığını, onu gece gündüz okuduğunu, mektubun çok zarif bir dille yazıldığını, okurken çok hoşuna gittiğini fakat sonradan ona acıdığını, orada onlarla nasıl arkadaşlık ettiğini, İstanbul'a bedel bir yerin olmadığını, taşrada her bir günün ayrı bir sıkıntısı olduğunu söyler. Kendi hali hatırlar sorulacak olursa Allah'a şükür ki hepimiz sıhhatteyiz der. Son beyitteyse mektubu yazdığı kişinin kendisine tekrar mektup yazıp onu mutlu etmesi için istekte bulunur.

Manzum mektubun kafiye düzen ve kullanılan aruz vezni bakımından mesnevi nazım biçimiyle benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise mektup türünün özelliklerinin yansıtmadığını, mektupta yer alan bölümlerin bu manzum mektupta yer

almadığını görürüz. Konularına göre mektup çeşitleri açısından incelendiğinde ise hastalığa tutulmuş bir kişinin hastalığından doğan üzüntüyü dile getirmesi ve sağlık bulması için iyi dileklerin sunulması gibi nedenlerle “ıyâdet-nâme” türünde yazıldığını söylemek mümkündür.

Divanda yer alan ikinci ve son manzum mektup tıpkı diğer mektup gibi “*Sûret-i Mektûb*” başlığıyla yazılmıştır. Kime yazıldığı belli olmayan bu mektup

Ey benim ma‘den-i lutf u keremim

Menba‘ u mecma‘-ı cûd u himemim

(Şeref Hanım D./ M. M. 2/ B. 1/ s. 489)

beyitiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten başlayıp 12. beyte kadar mektubu yazdığı kişinin halini hatırını sorar, övgüde bulunur, özlem ve hasretlerini dile getirir, ayrılık sebebiyle berbat bir halde olduğunu, kanlı gözyaşları akıttığını, gece gündüz onu andığını söyler, onun da kendini anıp anmadığını sorar. 12. beyitte mektubu yazdığı kişiyi Allah’a emanet eder ve hastalıktan sıhhat bulması için dua eder, bu beyitte hastalıktan şifa bulmasını istemesi sebebiyle mektubun bir önceki mektupla aynı kişiye yazıldığını söyleyebiliriz. 13. beyitte ise şair mektubuna burada son verdiğini ve kendisinden de mektup beklediğini söyleyerek mektubu bitirir.

Manzum mektup incelendiğinde bir önceki mektupla aynı özellikler taşıdığını görürüz, kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini gösterdiğini söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise, mektupta yer alan bölümlerin mektup özelliklerinin bu şiirde yer almadığını söyleyebiliriz.

Şeref Hanım’a ait iki manzum mektubun da sıhhat-nâme özelliklerini gösterdiği ve bu sebeple de sıhhat-nâme olarak kabul edilebileceğini söylemek mümkündür (Gökalp 2006, 111).

Yahyâ-zâde Âsaf Divanı’nda yer alan manzum mektuplardan ilki “*Hacı Mesûd Beg’e Takdîm Edilen Mektûb-ı Manzûm – Dergeh-i Lutf u Kerem-Manâda*” başlığını taşır. Adından da anlaşılacağı gibi Hacı Mesûd Bey’e gönderilmek üzere düzenlenmiştir. Mektup

Ey fazîletlü fezâil-perver

V'ey efendi-i maârif-güster

(Yahyâ-zâde Âsaf D./ M. M. 1/ B. 1/ s. 87)

beytiyle başlamaktadır. 1. beyitten başlayıp 6. beyte kadar olan bölümde şair mektubu yazdığı kişiyi fazilet, irfan ve marifet sahibi, tasvir edilemeyecek bir yücelikte olması gibi sözlerle över. 6. beyitte şair nice zamandan beri tatlı bir söz işitmediğini söyleyerek mektubu yazdığı kişiye sitemde bulunur. 7. beyitten itibaren eğer Hacı Mesûd Bey'den tek bir söz bile işitmediğinde hastalandığını, mutsuz olduğunu söyler. İşlerinin yoğunluğu sebebiyle mi sessizliğe gömüldüğünü sorar. 12. beyitten itibaren 31. beyte kadar kendisinin gece gündüz ona dua ettiğini, geçmişte yaptıkları sohbetleri andıkça daha da bağlandığını, ümitsiz bir hasret çektiğini, haksızlıklara uğradığını, bu sebeple artık dayanamayıp bu mektubu kaleme aldığını söyler. Kalemi eline alıp mektubu yazmaya başladığını, mektubu bitirmek için acele ettiğini, bunları ona anlattıkça sevince boğulduğunu, bu sevincin etkisiyle bir şiir yazdığını, aslında kusurları çok olmasına rağmen ondaki güzel ahlâkın sonucu bunu sunmaya karar verdiğini, bu eserin dermansız gönlünün tercümanı olarak kabul edilebileceğini, kusurları varsa da onun bunları görmezden geleceğini, bu eserin muhabbetinin ürünü olduğunu söyler. 31. ve 32. beyitte ise mektubu güzel bir sonla bitirdiğini söyler ve ömrünün uzun olması için Allah'a duada bulunur.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten 6. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 6. beyitten 31. beyte kadar olan bölüm talep bölümü, 31. beyit intihâ bölümü ve son beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

Divanda yer alan ikinci ve son manzum mektup "*Lâmi' Efendi'ye Mektûb-ı Manzûm – Dergâh-ı Fazîlet-i İktinâha*" başlıklıdır. Adından da anlaşılacağı gibi Lâmi Efendi'ye gönderilmek üzere düzenlenmiş bir mektuptur.

Şiir

Bir sâhib-i fazl nâmı Lâmi'

Şi'r ü edebi kemâli câmi'

(Yahyâ-zâde Âsaf D./ M. M. 2/ B. 1/ s. 89)

beytiyle başlamaktadır. Şair 1. beyitten başlayıp 6. beyte kadar fazilet sahibi Lâmi Efendi'nin kendisine bir gazel hediye ettiğini, bu gazelin güzelliğini, her noktasının sanki bir inci tanesi , her sözünde başka bir mazmunun gizli olduğunu, her beyitinde ayrı bir dil, her mısraında ayrı bir nükte bulunduğunu, okunduğu anda kalbi aydınlattığını söyler. 7. beyitten başlayıp 13. beyte kadar olan kısımda şair haddi olmayarak bunları yazdığını, zaten dilinin de onu anlatmada yetersiz kaldığını ama yine de gönlündeki bu coşkunun tesiriyle eline kalemi alıp yazmaya başladığını, vezinli ve kafiye söz söylemenin şiir yazmak demek olmadığını, birkaç söz söyledikten sonra bu tahminin meydana geldiğini söyler. 13. beyitten 18. beyte kadar olan kısımda şair diyecek çok şey olmasına rağmen sözü uzatmaya gerek olmadığını, bu cesaretlenmesinin bile bir özür sayılabileceğini, bu kusurunun affedilebilecek olduğunu, sürekli ona duada bulunduğunu söyler. 18. beyitte şair

Dokuz yüz otuz beşinci sâlin

Kim masdarı oldu bu mâkalın

(Yahyâ-zâde Âsaf D./ M. M. 2/ B. 18/ s. 90)

diyerek şiirine tarih düşürür. Son beyitte ise Asaf kulunun dergahına nisbet ettiğini söyleyerek mektubu bitirir.

Manzum mektup incelendiğinde kafiye düzeni, kullanılan aruz kalıbı gibi konularda mesnevi nazım biçiminin özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. Mektup yazma geleneği açısından değerlendirildiğinde ise 1. beyitten başlayıp 13. beyte kadar olan bölüm mektup türündeki ibtidâ bölümü, 13. ve 14. beyitler tahallüs bölümü, 15. beyitten başlayıp 18. beyte kadar olan bölüm talep bölümü ve son iki beyitse dua bölümü olarak kabul edilebilir.

2.2.1. Manzum Mektuplarda Zaman

İncelediğimiz manzum mektuplarda zaman ve zamanla ilgili unsurlar belirli ölçülerde yer almıştır. Çalışmamızda tespit ettiğimiz zamanla ilgili unsurları belirli başlıklar altında vermeyi uygun bulduk. Bu başlıkları, zaman ve zamanla ilgili unsurlar, gün ve gün ile ilgili unsurlar, gece ve geceyle ilgili unsurlar, mevsim ve mevsimle ilgili unsurlar olarak sıralayabiliriz.

Üzerinde çalıştığımız manzum mektuplarda zaman ve zamanla ilgili öğelerin kullanımına dair bilgi vermek amacıyla şu beyitleri örnek olarak gösterebiliriz:

Seher ısmarladum sabâya selâm

K'ilde ol şehir-i hoş-havâya selâm

Sarıca Kemal D./M. M / B. 1 / s. 435

“Seher vakti sabâya, o hoş havalı şehre iletmesi için selam ısmarladım” diyen şair, sabâ rüzgarı aracılığıyla havası hoş olan şehre selam yolladığını anlatmaktadır. Beyitte, zaman unsurlarından “seher” geçmektedir.

Bu gün sabâhdan ahşâma dek bileydün meger

Ne sıklet eyledi kim mühr-dâra sultânım

Seyyid Vehbi D. / M. M. 1 / B. 13 / s. 334

“Sultanım bilsen bu gün sabahtan akşama kadar mühürdar bana ne sıkıntı gösterdi” diyen şair, sultana, mühürdarın bugün kendine nasıl sıkıntılar çektirdiğini anlatmaktadır.

2.2.1.1. Zaman ve Zaman ile İlgili Unsurlar

İncelediğimiz metinlerde geçen zaman ve zamanla ilgili unsurları, bunlarla ilgili tamlamaları ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Zaman: (Nef'î: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Şeref Hanım: 1), **Zeman:** (Cinânî: 1), **Zamane:** (Gelibolulu Âli: 2, Mezâkî: 2, Nef'î: 1, Antakyalı Münif: 1), **Zemâne:** (Ramî: 1), **Zaman-ı devlet:** (Ramî: 1), **Bi-nihâye:** (Sarica Kemal: 1), **Heycâ demi:** (Gelibolulu Âli: 1), **Devr-i zevk u tarab:** (Gelibolulu Âli: 1), **Rûzîgâr:** (Cinânî: 1), **'Asr:** (Cinânî: 1), **Dâ'imâ:** (Cinânî: 3, Ramî: 3, Şeyh Gâlib: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Devr:** (Gelibolulu Âli: 1, Mezâkî: 2), **Dehr:** (Nef'î: 1) **Ba'd-ez-in:** (Gelibolulu Âli: 1, Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Şeref Hanım: 1), **Felek:** (Cinânî: 1, Ramî: 6, Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Her-dem:** (Cinânî: 1, Ramî: 4, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Hemân:** (Mezâkî: 1, Şeref Hanım: 1), **Dâyim:** (Mezâkî: 1, Nef'î: 1), **Devr-i felek:** (Mezâkî: 1, Seyyid Vehbî: 1), **Nâgâh:** (Mezâkî: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Rûzgâr:** (Mezâkî: 1), **Haşr:** (Mezâkî: 1, Nef'î: 1), **Selâsil-i devrân:** (Nef'î: 1), **Dem:** (Nef'î: 3, Şeyh Gâlib: 1, Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 7, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Şeref Hanım: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Nâ-geh:** (Nef'î: 1), **Dem-â-dem:** (Nef'î: 1), **Devrân:** (Nef'î: 1, Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 4), **Cem-i devran:** (Rami:1), **Dem-be-dem:** (Rami: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dem-i vasl:** (Rami: 1), **Ruz-gar:** (Rami: 3), **Da'im:** (Rami: 3, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 6), **Rûzgâr:** (Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Gâhîce:** (Seyyid Vehbî: 1), **Bir-dem:** (Seyyid Vehbî: 1), **Ramazan:** (Seyyid Vehbî: 1), **Receb:** (Seyyid Vehbî: 1), **Şimdilik:** (Seyyid Vehbî: 1), **Ber-devâm:** (Seyyid Vehbî: 1), **Altı ay:** (Seyyid Vehbî: 1), **Dem-i germ:** (Seyyid Vehbî: 1), **Heman:** (Seyyid Vehbî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bâ'de-zâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Ferdâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Gumûm-ı dem:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Muttasıl:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Her-gâh:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Şimdi:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dem-i 'ayş-ı gülîstân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dem-i 'ayş:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Ba'de-mâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Er ü giç:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Hemîşe:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Dem-i ferah-zâ:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Dem-i can-bahş-ı behcet-efzâ:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Nagehan:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Ba'd z'in:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Bihûde:** (Şeref Hanım: 1), **Her sa'at:** (Şeref Hanım: 1), **Bağ-ı dehr:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Vakt:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Dokuz yüz otuz beşinci sâh:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1).

Üzerinde çalıştığımız manzum mektuplarda zamanı karşılamak için zaman, zamane, dem, vakt, devr, devrân, dehr, rûzgâr, asr, felek, hemân, dâyim, dâ'im, dâyima, şimdi, şimdilik, ferdâ, muttasıl, er û giç, receb, ramazan, ay, berdevâm, ba'd-ez-in, bâ-de-zâ, ba'de-mâ, gâhîce, nâ-geh, nagehan, bihûde, her sa'at ve hemîşe gibi sözcükler ve bunlarla ilgili kullanımlar yer almaktadır. Zaman ifade eden sözcükler arasında en fazla "dem" sözcüğü geçmektedir, dem 13 farklı şekilde yer almıştır.

2.2.1.2. Gün ve Gün ile İlgili Unsurlar

İncelediğimiz metinlerde geçen gün ve günle ilgili unsurları, bunlarla ilgili tamlamaları ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Gün: (Gelibolulu Âlî: 1, Mezâkî: 1, Nef'î: 2, Ramî: 5), **Bu-gün:** (Seyyid Vehbi: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Birgün:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Şeref Hanım: 1), **Bir iki gün:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Ay gün:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Rûz-ı Haşr:** (Cinânî: 1), **Subh:** (Ramî: 3, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Rûz:** (Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Rûz-ı ezel:** (Seyyid Vehbî: 1), **Gün-be-gün:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Rûz-ı Âzîne:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Dün ü gün:** (Sarıca Kemal: 1), **Seher:** (Sarıca Kemal: 1, Nef'î: 1, Ramî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Vakt-i seher:** (Cinânî: 1), **Rûz u şeb:** (Cinânî: 1), (Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Leyl ü nehâr:** (Cinânî: 1), **Şeb ü rûz:** (Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şâm-u seher:** (Antakyalı Münif: 1), **Sâbâhdan ahşâma dek:** (Seyyid Vehbî: 1), **Subh-u mesâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şeb u rûzân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Rûzân u şebân:** (Şeref Hanım: 2), **Rûz-ı leyâl:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Nev-rûz:** (Rami: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Vakt-ı Nev-rûz:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Eyyâm:** (Şeref Hanım: 1).

Manzum mektuplarda gün ve günle ilgili unsurları karşılamak için gün, rûz, nev-rûz, eyyâm, seher, subh ve sabah sözcükleri kullanılmıştır. Bunların büyük çoğunluğu tamlamalar içerisinde yer almıştır. Bu bölümde en fazla kullanılan gün ve rûz sözcükleri olmuştur.

2.2.1.3. Gece ve Gece ile İlgili Unsurlar

İncelediğimiz metinlerde geçen gece ve geceyle ilgili unsurları, bunlarla ilgili tamlamaları ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Gece: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Geceler:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Şeb:** (Rami:1), **Leyl ü nehâr:** (Cinânî: 1), **Rûz u şeb:** (Cinânî: 1, Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Şeb ü rûz:** (Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şâm u seher:** (Antakyalı Münif: 1), **Sabâhdan ahşâma dek:** (Seyyid Vehbî: 1), **Subh u mesâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şeb-u rûzân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Rûzân u şebân:** (Şeref Hanım: 2), **Rûz-ı leyâl:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1).

İncelenen manzum mektuplarda gece ile ilgili olarak gece, şeb, leyl, şam, ahşâm ve mesâ sözcükleri geçmektedir. Bunlar arasında en çok şeb sözcüğü ve bu sözcükle ilgili tamlamaların geçtiği görülmektedir.

2.2.1.4. Mevsimler

Manzum mektuplarda geçen mevsimler ve bunların kullanım sıklıklarını şöyle sıralamak mümkündür:

Mevsim-i fasl-ı bahâr: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Mevsim-i ‘îd:** (Antakyalı Münif: 1), **Bahâr:** (Rami:1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Nevbahâr:** (Cinânî: 1), **Teşrif-i bahâr:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Hazân:** (Rami:1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Şitâ:** (Cinânî: 1), **Tâb-ı temmûz²:** (Cinânî: 1).

İncelenen metinlerde en fazla geçen mevsim bahardır.

² Metinde “tâb-ı temûz” şeklinde yazılmıştır.

2.2.2. Manzum Mektuplarda Mekân

Çalışmamıza konu olan manzum mektuplarda geçen mekânlar önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Mektubun kaleme alındığı ve mektubun yazıldığı kişinin bulunduğu şehirler tasvir edilmiştir. Şairler mektuplarında, mektubu yazdıkları kişinin bulunduğu yere duydukları özlemleri dile getirmiş, bu yerlerin güzelliklerinden söz etmişlerdir.

İncelememize konu olan manzum mektuplarda geçen mekânlar çoğunlukla coğrafi yerlerdir.

Üzerinde çalıştığımız manzum mektuplarda mekânların kullanımına dair bilgi vermek amacıyla şu beyitleri örnek olarak gösterebiliriz:

Cennet-âbâddur Söğütcükler

Ol makâm-ı ferah-fezâya selâm

Sarıca Kemal D. /M. M / B. 6 / s. 435

“Söğütcükler ki cennet gibidir, o ferahlatan makama selâm” diyen şair, Söğütcükler’i cennete benzetmiş ve bu ferah artıran makama selam söylemiştir. Beyitte mekânla ilgili olarak makâm-ı ferah-fezâ ve Söğütcükler geçmektedir.

Eger ey Husrev-i huceste-hısâl

Şehr-i Bursa’dan olunursa suâl

Cinânî D. / M. M. 2, / B.1 / s.164

“Ey uğurlu huylu Hüsrev, eğer Bursa şehrinden sual olunursa” diyen şair, Bursa şehriyle ilgili soru soracağını söylemektedir. Beyitte mekânla ilgili olarak şehir ve Bursa geçmektedir.

İncelediğimiz manzum mektuplarda geçen mekânları ve mekânları ifade etmek amacıyla kullanılan kelimeleri şöyle sıralamak mümkündür:

Şehr-i hoş-havâ: (Sarıca Kemal: 1), **Şehr:** (Sarıca Kemal: 1, Cinânî: 2, Seyyid Vehbi: 1), **Cennet:** (Sarıca Kemal: 1, Gelibolulu Âlî: 1, Mirzâ-zâde

Mehmed Sâlim: 1), **Ye(r)**: (Sarıca Kemal: 1) **Dünye**: (Sarıca Kemal: 1), **Serây**: (Sarıca Kemal: 1), **Cennet-âbâd**: (Sarıca Kemal: 1), **Makâm-ı ferâh-fezâ**: (Sarıca Kemal: 1), **Bezm-geh**: (Sarıca Kemal: 1), **Cihân**: (Sarıca Kemal: 1, Gelibolulu Âlî: 1, Nef'î: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 5), **Taşra**: (Sarıca Kemal: 1, Cinânî: 1, Şeref Hanım: 1), **Bağlar**: (Sarıca Kemal: 1), **Dergâh**: Gelibolulu Âlî: 1, Ramî: 3, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Sahrâ-yı bağ**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Sidre**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Bezm-i kerem**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Arz-ı vâsi'**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Câmi'**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Bimâr-hâne**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Beyt**: (Gelibolulu Âlî: 1, Cinânî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **'Âlem**: (Gelibolulu Âlî: 1, Mezâkî: 1, Ramî: 2, Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 8), **Gerdûn-ı lâ-bekâ**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Bezm-i şevk**: Gelibolulu Âlî: 1), **Pay-ı taht**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Meclis**: (Gelibolulu Âlî: 2, Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 4), **Rûy-ı zemîn**: (Gelibolulu Âlî: 1), **Diyâr**: (Cinânî: 2), **Milket-i hüsn**: (Cinânî: 2), **'Arş**: (Cinânî: 1), **Gûşe-be-gûşe**: (Cinânî: 1), **Taraf**: (Cinânî: 1, Ramî: 2, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kenâr**: (Cinânî: 1, Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Kapluca**: (Cinânî: 2), **Türbe**: (Cinânî: 1), **Diyâr-ı latîf**: (Cinânî: 1), **Havz**: (Cinânî: 2), **Sahra**: (Cinânî: 1), **Behişt**: (Cinânî: 1, Nef'î: 1), **Mekân**: (Cinânî: 1), **Zemîn**: (Cinânî: 1, Nef'î: 1, Ramî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Bağ-ı cennet**: (Cinânî: 1, Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kule**: (Cinânî: 1), **Diyâr-ı huld-âsâr**: (Cinânî: 1), **Menzilgeh**: (Cinânî: 1), **Dünya**: (Cinânî: 1, Nef'î: 1, Ramî: 3, Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 6), **Cânib**: (Cinânî: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Yer**: (Cinânî: 1, Nef'î: 1), **Hâne**: (Cinânî: 1), **'Arsa-i nûr**: (Mezâkî: 1), **Nüh-tevsen-i sipihr**: (Mezâkî: 1), **'Arsa-i ikdâm**: (Mezâkî: 1), **'Arsa**: (Mezâkî: 1), **Bezm-i gazâ**: (Mezâkî: 1), **'Âlem-i fânî**: (Mezâkî: 1, Ramî: 1), **Bezm-i sühan**: (Mezâkî: 1), **Sipihr-i ma'delet**: (Nef'î: 1), **Riyâz-ı mekremet**: (Nef'î: 1), **Memleket**: (Nef'î: 1), **Hıdv-i bargeh-i mesned-i cihân-bân**: (Nef'î: 1), **Devlet**: (Nef'î: 1, Ramî: 3, Antakyalı Münif: 2, Seyyid Vehbi: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Letâfet-i mülk**: (Nef'î: 1), **Cihân-ı saltanat**: (Nef'î: 1), **'Âlem-i ulvî**: (Nef'î: 1), **Riyâz-ı Rıdvânî**: (Nef'î: 1), **'Arsa-i Nerîmân**: (Nef'î: 1), **Cehennem**: (Nef'î: 1), **Devlat-hâne**: (Ramî: 2), **Seray**: (Ramî: 1), **'İşretgâh**: (Ramî: 1), **Şehr-i vüs'at-ârâ**: (Ramî: 1), **Bezm**: (Ramî: 1), **Şehr-i safâ-encâm-ı pür-ışret**: (Ramî: 1), **Behişt-i cavîdân**: (Ramî: 1), **Şehr-i zîbâ**: (Ramî: 1), **Der-i Firdevs**: (Ramî: 1), **Gûşe gûşe**:

(Ramî: 2), **Etrâf-ı deryâ:** (Ramî: 1), **Gülzâr:** (Ramî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Kâşâne:** (Ramî: 1), **Mesken:** (Ramî: 1), **Bünyân-ı eyvân:** (Ramî: 1), **Bağ:** (Ramî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Yir yir:** (Ramî: 1), **Kasr-ı dil-güşâ:** (Ramî: 1), **Gülistân:** (Ramî: 1), **Mey-hâne:** (Ramî: 1), **Deryâ kenarı:** (Ramî: 1), **Bâlâ-hâne:** (Ramî: 1), **Bezm-i Rûh-efzâ:** (Ramî: 1), **Gök:** (Ramî: 1), **Bağ-ı fânî:** (Ramî: 1), **Dünyâ vü ‘ukbâ:** (Ramî: 2), **Bâzâr:** (Ramî: 1), **‘İşret-hâne:** (Ramî: 1), **Nazar-geh:** (Ramî: 3), **Mihnet-hâne:** (Ramî: 1), **Gerdûn-ı gerdân:** (Ramî: 1), **Vefa meydanı:** (Ramî: 1), **Semt:** (Ramî: 1), **Bağ-ı huşk:** (Ramî: 1), **Makâm-ı ictihâd:** (Ramî: 1), **Dergâh-ı ‘âlî-kadr:** (Ramî: 1), **Dükkân-ı ma’rifet:** (Ramî: 1), **Fezâ-yı bağ-ı nazm:** (Ramî: 1), **Bezm-i hayâl:** (Ramî: 1), **Sahil:** (Ramî: 1), **Meydân-ı cevân:** (Ramî: 1), **Bağ-ı âmâl:** (Ramî: 1), **Bezm-i yâve-gûyân:** (Ramî: 1), **Taht u devlet:** (Antakyalı Münif: 1), **Bağ-ı me’vâ:** (Antakyalı Münif: 1), **Dergeh-i fazl:** (Antakyalı Münif: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Semt-i ‘ulvî:** (Şeyh Gâlib: 1), **Velâyet:** (Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Garibü’ddiyâr:** (Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Yir:** (Seyyid Vehbî: 1), **Hisâr:** (Seyyid Vehbî: 1), **Harâbezâr:** (Seyyid Vehbî: 1), **Der-i devlet-î medâr:** (Seyyid Vehbî: 1), **Harâbe:** (Seyyid Vehbî: 1), **Sadr-ı devlet:** (Seyyid Vehbî: 1), **Tekye-gâh:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **‘Arsagâh-ı cemî’-i hullân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Âsitân-ı şerîf-i ikrâm:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Âsitâne:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dergeh-i hâk-i tûtiyâ-eser:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Zindan:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Gurbet:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 5, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 2), **Gülsitân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Gülsitân-ı gam-ı hicr:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Limân-ı derûn:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bağ-ı çarh:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bağ-ı derûn:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bağ-ı behişt:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **‘Aş-ı gülistân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Gülşen:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 4, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kühsar ü zemîn:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Yol:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Fezâ-yı çemen:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şehir:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Tağ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Taht u makarr:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hucât-ı çemenistân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Deryâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Deniz:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dergeh-i ‘adn-i berîn-âsâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hâne-i gam-hâne-i bâl:** (Mirzâ-zâde Mehmed

Sâlim: 1), **Bâzâr-ı cihân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Menzil:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Ravza-i Mennan:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bârgâh-ı celîl-‘unvân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Sâhil-i ihsân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bab-ı lutf:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Kapu:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Âsitân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Sidre-i bâğ-ı ‘adnâsâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Asuman:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Derûn-ı hâne:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dâr u diyâr:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **‘Arsageh:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Semâhâne:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Mevlevî-hâne:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Cilve-gâh:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Bezm-i ‘âlem:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Bağ-ı vatan:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Şehr ü diyâr:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Hûbân-ı kûçe vü bâzar:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Belde:** (Şeref Hanım: 1), **Kâinât:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1).

Manzum mektuplarda genellikle kullanılan yer adları olarak şehr, diyâr, dünyâ, cihân, gurbet, âlem, mekân, taşra, yer, zemîn, vatan, sahra, mülk, dâr, gûşe, kâinât, tağ, kenâr, yol, derya, deniz, semt, saray, bâzâr, bağ, bezm, meclis, türbe, havz, ‘arsa, memleket, canib, hâne, gülsitân, devlet, mesken, gülşen, gülzâr, gülistan, dergah, âsitân, velâyet, bab, kapu, belde sözcükleri ve bunlarla ilgili tamlamaları sıralamak mümkündür.

İncelediğimiz manzum mektuplarda sözünü ettiğimiz yerlerden başka coğrafi olarak geçen bazı özel yer adları da bulunmaktadır. Bu coğrafi yerler manzum mektupların yazıldığı ve gönderildiği yerler olarak karşımıza çıkar. Manzum mektuplarda geçen coğrafi yerler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

Çin: (Sarıca Kemal: 1, Antakyalı Münif: 1), **Hıtâ:** (Sarıca Kemal: 1), **Bergama:** (Sarıca Kemal: 1), **Aşırı Ada:** (Sarıca Kemal: 1), **Musallâ:** (Sarıca Kemal: 1), **Sulu Bodrum:** (Sarıca Kemal: 1), **Ilıca:** (Sarıca Kemal: 1), **Söğütcükler:** (Sarıca Kemal: 1), **Kesdeneli Depe:** (Sarıca Kemal: 1), **Muğla:** (Sarıca Kemal: 1), **Kozlıca:** (Sarıca Kemal: 1), **Ulçay:** (Sarıca Kemal: 1), **Ka‘be:** (Gelibolulu Âli: 1, Mezâkî: 1, Şeyh Gâlib: 1), **Sitanbul:** (Gelibolulu Âli: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Bursa:** (Cinânî: 2), **Muradiyye:** (Cinânî: 1), **Kûh-ı Ruhbân:** (Cinânî: 1), **Bozdoğan:** (Cinânî: 1), **Mısır:** (Mezâkî: 1, Mirzâ-zâde

Mehmed Sâlim: 2), **Gülşen-i Rûm:** (Mezâkî: 1), **Milket-i ‘Acâm:** Mezâkî: 1), **Mülk-i Rûm:** (Ramî: 1), **Karaman:** (Ramî: 1), **Rûm:** (Ramî: 8), **Îrân:** (Ramî: 1), **Şam:** (Ramî: 2), **Mülk-i ‘Osmân:** (Ramî: 1), **Sadr-ı Anadolu:** (Antakyalı Münif: 1), **Haleb ü Şehbâ:** (Seyyid Vehbi: 3), **Kayseriyye:** (Seyyid Vehbi: 1), **İstanbul:** (Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kağıd-hâne:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Galata** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Tolmabağçe:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Beşiktaş:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hisâr:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Çubuklu:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Toplarönü:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Üsküdar:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Ka‘be-i Hannan:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Selânik:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Semt-i Eyyûb:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Edirne:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Üsküb:** (Şeref Hanım: 1), **İslâmbol:** (Şeref Hanım: 1).

Manzum mektuplarda Rûm, Ka‘be, İstanbul ve İstanbul’da yer alan semtler en çok kullanılan coğrafi mekanlar olarak dikkat çeker.

2.2.3. Kişiler

Üzerinde çalıştığımız manzum mektuplarda geçen kişi adlarını da belirlemeye çalıştık. Bu bölümü manzum mektubun sunulduğu kişiler ve mektupta geçen kişiler olmak üzere iki ana başlıkta inceledik. Manzum mektupta geçen kişileri de kendi içerisinde dini-efsanevi kişiler ve diğer kişiler olmak üzere iki alt başlık değerlendirdik.

2.2.3.1 Manzum Mektubun Sunulduğu Kişiler

İncelememize konu olan manzum mektuplardan sadece dokuz manzum mektubun kime sunulduğunu başlıklarından yola çıkarak tespit ettik, başlıklarda isimleri geçen bu kişileri ve kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Sinan Paşa (Gelibolulu Âlî D. / M. M.), **Defterî Beg** (Cinânî D./ 3. M. M.), **Vezir-i A‘zam Ahmed Paşa** (Mezâkî D. / M. M.), **Vezir-i A‘zam Nasuh Paşa** (Nef‘î D./1. M. M.), **Vezir-i A‘zam İlyas Paşa** (Nef‘î D./ 1. M. M.), **Sultan**

Mahmud Han (Antakyalı Münif D./ 1. M. M.), **İshak Efendi** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim D. / 2 M. M.), **Hacı Mes'ud Bey** (Yahyâ-zâde Âsaf D. / 1. M. M.), **Lâmi Efendi** (Yahyâ-zâde Âsaf D. / 1. M. M.).

2.2.3.2. Manzum Mektupta Geçen Kişiler

2.2.3.2.1. Dinî - Efsanevî Kişiler

Yûsuf: (Gelibolulu Âlî: 1, Mezâkî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Şîr-i Hudâ:** (Gelibolulu Âli: 1), **Şeddâd:** (Cinânî: 1), **Mânend-i Cem:** (Mezâkî: 1), **Sâm:** (Mezâkî: 1), **Hızr:** (Nef'î: 1, Şeref Hanım: 1), **Cem:** (Mezâkî: 1, Nef'î: 1, Ramî: 1), **Mûsa:** (Nef'î: 1), **İskender:** (Nef'î: 1), **Dârâ:** (Nef'î: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Selmân:** (Nef'î: 1), **Süleymân:** (Nef'î: 1), **Kelîm:** (Nef'î: 1), **Cemşîd:** (Nef'î: 1), **Nerîmân:** (Nef'î: 1), **Hıdr:** (Nef'î: 1), **Ebu Cehl:** (Nef'î: 2), **İsâ-yı Meryem:** (Nef'î: 1), **Ferîdûn:** (Ramî: 1), **Rıdvân:** (Ramî: 1), **Mesîh:** (Ramî: 1), **Rüstem:** (Nef'î: 1, Ramî: 1), **Keykâvus:** (Ramî: 1), **Behrâm:** (Mezâkî: 1, Antakyalı Münif: 1), **Sıddîk:** (Antakyalı Münif: 1), **Ömer:** (Antakyalı Münif: 1), **Lokmân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hazret-i Eyyûb:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Nemrûd:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Ferhat ile Mecnûn:** (Şeref Hanım: 1).

Manzum mektuplarda geçen kişiler daha çok övgüsü yapılan kişinin özellikleri anlatılırken benzetme amacıyla şiiirlerde yer almıştır. Bu bölümdeki kişiler çeşitli özellikleri sebebiyle telmih yoluyla beyitlerde geçmişlerdir. Ayrıca manzum mektupların şairleri kendi adlarına da şiiirler içinde zaman zaman yer vermişlerdir.

2.2.3.2.2. Diğer Kişiler

Hûblar şâhı Mustafâ Çelebi: (Sarıca Kemal: 1), **Alî Bâlî-yi pür-belâ:** (Sarıca Kemal: 1), **Hocagî-oğlu Mustafâ:** (Sarıca Kemal: 1), **Şibli-oğlu Ebû'l-Alâ:** (Sarıca Kemal: 1), **Hâce Elvân:** (Sarıca Kemal: 1), **Nâ'ib-i Kâzî Tuzcî-oğlu:** (Sarıca Kemal: 1), **Deli Süleymân:** (Sarıca Kemal: 1), **Bâkî Efendi:**

(Gelibolulu Âlî: 1), **Nev'î Efendi:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Meylî:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Mecdî:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Hâtemî Beg:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Misâli:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Sabri:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Fevzî-i Ma'rifet-şî'âr:** (Cinânî: 1), **Armağan-zâde:** (Cinânî: 1), **Selâmî-i nüktedâr:** (Cinânî: 1), **Îmâm Hâce:** (Cinânî: 1), **Îmâm-zâde:** (Cinânî: 1), **Nigâr:** (Cinânî: 1), **Tâbdih-zâde:** (Cinânî: 1), **'Alî Kûçek:** (Cinânî: 1), **Bekir Çelebi:** (Cinânî: 1), **Takyeci 'Alî Balı:** (Cinânî: 1), **Celâl:** (Cinânî: 1), **Muslî:** (Cinânî: 1), **'Abdurahmân:** (Cinânî: 1), **Hüseyin Balı:** (Cinânî: 1), **Molla Rubâhî:** (Cinânî: 1), **Siyeh Hâce:** (Cinânî: 1), **Beyânî:** (Cinânî: 1), **Zeynel 'Âbidin:** (Cinânî: 1), **Defterî Beg:** (Cinânî: 1), **Âsaf:** (Nef'î: 2), **Nasûh Paşa:** (Nef'î: 1), **Vassâf:** (Nef'î: 1), **Atâ-yı Hâtemî:** (Nef'î: 1), **Kelîm:** (Nef'î: 1), **Hâkanî:** (Nef'î: 1), **Hasan Cân:** (Ramî: 1), **Nu'mân:** (Ramî: 1), **Cenâb-ı Hazret-i Yahyâ Efendi:** (Ramî: 1), **Cenâb-ı Hazret-i 'Azmî Efendi-zâde:** (Ramî: 1), **Cenâb-ı Hazret-i Nef'î Efendi:** (Ramî: 1), **Örfî-i Rûm:** (Ramî: 1), **Riyâzî:** (Ramî: 1), **Örfî-i Devrân:** (Ramî: 1), **Cevrî:** (Ramî: 1), **Örfî:** (Ramî: 1), **Fenârî:** (Antakyalı Münif: 1), **'Alî Paşa:** (Seyyid Vehbi: 1), **Derviş 'Osmân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Derviş 'Abdi:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hazret-i Lutfi Efendi:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Es'ad Efendi:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Sa'id:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Nâ'il:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Habeşî-zâde:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Vehbî:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hassân:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Lâmî':** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1).

2.2.4. Toplumsal Yaşamla İlgili Bilgiler

İncelememize konu olan manzum mektuplarda toplumsal yaşamla ilgili pek çok bilgi bulunmaktadır. Şairlerin şiirlerinde dönemleriyle ilgili bilgilere yer verdiği görülür. Bu çalışmamızda toplumsal yaşama dair bilgileri belirli başlıklar altında değerlendirdik, böylelikle toplumsal yaşamın manzum mektup metinlerine nasıl yansıdığını belirlemeye çalıştık.

2.2.4.1. Eğlence

Manzum mektuplarda eğlenceyi ifade etmek için geçen kelimeleri ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Bezm-geh: (Sarica Kemal: 1), **Safâ:** (Sarica Kemal: 1, Nef'î: 2, Ramî: 3, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Devr-i zevk ü tarab:** (Gelibolulu Âli: 1), **Zevk ü huzûr:** (Gelibolulu Âli: 1), **Bezm:** (Gelibolulu Âli: 1), **Bezm-i şevk:** (Gelibolulu Âli: 1), **Satranc:** (Cinânî:1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Tavla:** (Cinânî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Zâr:** (Cinânî: 1), **‘İşret:** (Cinânî: 1, Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şad u hurrem:** (Nef'î: 1), **‘İşret-gâh:** (Ramî: 1), **Bahâr-ı ‘işret:** (Ramî: 1), **‘Iyş u tarab:** (Ramî: 1), **‘İşret-hâne:** (Ramî: 1), **Cünbiş:** (Ramî: 1), **Neşv ü nümâ:** (Ramî: 1), **Safâ-yı bezm-i hâsü'l-hâs:** (Ramî: 1), **‘Iyş u ‘işret:** (Ramî: 1), **Zevk:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Zevk u safâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Meclis:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **‘Iyş u safâ:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1).

Manzum mektuplarda eğlence ile ilgili olarak en çok safâ, zevk, ‘işret ve bezm gibi sözcükler ve bunlarla ilgili tamlamalar kullanılmıştır.

Divan edebiyatında eğlence denilince akla içki gelir, içki eğlencenin vazgeçilmezidir, şairler şiirlerinde içkiden çeşitli sebeplerle söz etmişlerdir. İncelememize konu olan manzum mektuplarda da eğlencenin önemli bir parçası olan içkinin ve içkiyle ilgili ögelerin önemli bir yeri vardır. İncelediğimiz metinlerde içki ve içkiyle ilgili ögeler ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Câm: (Sarica Kemal: 1, Mezâkî: 1), **Sâgar:** (Gelibolulu Âlî: 1, Ramî: 1), **Rıtl-ı girân-bahâ:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Şarab:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Şıra:** (Gelibolulu Âli: 1), **Hum:** (Gelibolulu Âlî: 1, Ramî: 1), **Piyâle:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Muğ-beçe:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Mestân-ı bâde:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Bezm-i şarâb:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Bâde:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Mey-zede:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Meze:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Humâr:** (Cinânî: 1), **Pirâye-i miyâne:** (Mezâkî: 1), **Bûy-ı şarâb-ı reyhân:** (Nef'î: 1), **Zevk-i Keyf-i bâde:** (Nef'î: 1), **Sâgâr-ı Cem:** (Nef'î: 1), **Mey-hâne:** (Ramî: 1), **Şerâb-ı dîl-güşâ:** (Ramî: 1), **Câm-ı Cem:**

(Ramî: 1), **Mey-i şem'**: (Ramî: 1), **Peymâne**: (Ramî: 1), **Sâkî**: (Ramî: 1), **Kadeh**: (Ramî: 2), **Cür'a**: (Ramî: 1), **Mey-fürûşân**: (Ramî: 1), **Mey**: (Ramî: 1), **Câm-ı mînâ**: (Ramî: 1), **Mey-i horşîd**: (Ramî: 1), **Mey-i peymâne**: (Ramî: 1), **Sâkî-i devrân**: (Ramî: 1), **Zemm u kadh**: (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1).

2.2.4.2. Mûsikî

Bu bölümde sadece iki mektupta iki örnek geçmektedir.

Def ü çeng ü nefir ü nây: (Sarıca Kemal: 1), **Tanbur**: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1)

2.2.4.3. Meslekler

Kuzât³: (Sarıca Kemal: 1), **Nâ'ib-i Kâzî**⁴: (Sarıca Kemal: 1), **Vâ'iz**⁵: (Gelibolulu Âlî: 1), **Kethudâ**⁶: (Gelibolulu Âlî: 1, Seyyid Vehbî: 1), **Beglerbegi**⁷: (Gelibolulu Âlî: 1), **Defterî**⁸: (Gelibolulu Âlî: 1), **Müftî**⁹: (Gelibolulu Âlî: 1), **Şeyhü'l-islâm**¹⁰: (Ramî: 1), **Sâkî**¹¹-i devrân: (Ramî: 1), **Hutbe-hân**¹²: (Şeyh Gâlib: 1), **Mühr-dâr**¹³: (Seyyid Vehbî: 1), **Vüzerâ**¹⁴: (Seyyid Vehbî: 1), **Paşa**¹⁵: (Seyyid Vehbî: 1), **Vâlî**¹⁶: (Seyyid Vehbî: 1), **Ka'im-makâm**¹⁷: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Şeh**¹⁸: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1).

³ Her türlü davaya bakan mahkeme başkanı, kadı.

⁴ Kadı vekili.

⁵ Cami, mescit gibi yerlerde dinî öğütlerde bulunan kimse.

⁶ Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan ve onların bir takım işlerini gören kimse.

⁷ Sancak beylerinin başı.

⁸ Defterci, defter tutan kimse, yazma işlerini yürüten kimse.

⁹ Dinî konularda fetva veren, il ve ilçelerde din işlerine bakan görevli.

¹⁰ Osmanlı'da kabinede sadrazamdan sonra yer alan ve genellikle din işlerinden sorumlu olan üye

¹¹ İçki toplantılarında içki dağıtan kimse.

¹² Hutbe okuyan kimse.

¹³ Bir daire veya nezaretin resmî mührünü kullanmakla görevli olan kimse, hususî kalem müdürü.

¹⁴ Vezirler.

¹⁵ Osmanlı imparatorluğu zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan.

¹⁶ Bir ilde devleti temsil eden en yetkili devlet görevlisi.

¹⁷ Bir ilçede devleti temsil eden en yetkili devlet görevlisi.

¹⁸ Padişah, İran veya Afgan hükümdarı.

2.2.4.4. Edebiyatla İlgili Kelime Kadrosu

Manzum mektuplarda geçen edebiyatla ilgili kelimelerin kullanımıyla ilgili şu beyitleri örnek olarak verebiliriz:

Yine mektûbun ile yâd idesin

Şeref'in gönlünü âbâd idesin

Şeref Hanım D. /M.M. 1 / B. 16 / s. 489

“Beni mektubun ile yine yad edip Şeref'in gönlünü şenlendir” diyen şair edebiyatla ilgili olarak mektubu kullanmıştır.

Birkaç söz edip bu yolda te'sîs

Meydân-ı zuhûra geldi tahmîs

Yahyâ-zâde Âsaf D. / M. M. 2/ B. 11/ s. 90

“Bu yolda bir kaç söz kurduktan sonra tahmîs meydana geldi” diyen şair edebi terim olarak tahmîsi kullanmıştır.

Manzum mektuplarda kullanılan edebiyatla ilgili kelimeleri ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Nazm: (Gelibolulu Âlî: 1, Mezâkî: 1, Nef'î: 1, Ramî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Söz:** (Gelibolulu Âlî: 2, Mezâkî: 1, Nef'î: 1, Ramî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Şeref Hanım: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 3), **Gazel-i dilgüşâ:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Kıssa:** (Gelibolulu Âlî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **İktibâs:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Redif:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Bûstân:** (Gelibolulu Âlî: 1, Cinânî: 1), **Şi'r:** (Cinânî: 1, Ramî: 1), **Nükte:** (Cinânî: 1, Nef'î: 1), **Nâme:** (Cinânî: 1, Mezâkî: 1, Nef'î: 6, Seyyid Vehbi: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Tevriye:** (Ramî: 1), **Remz:** (Ramî: 1), **Îhâm:** (Ramî: 1), **Kilk-i tahayyül:** (Mezâkî: 1), **Kasîde:** (Mezâkî: 1, Nef'î: 1), **Mazmun:** (Nef'î: 2, Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Kilk-i anber-efşân:** (Nef'î: 1, Ramî: 1), **Hâme:** (Nef'î: 3, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Yahyâ-zâde

Âsaf: 1), **Kalem:** (Nef'î: 2, Seyyid Vehbî: 1), **Ehl-i nazm:** (Nef'î: 1), **Nükte-sencân:** (Nef'î: 1), **Suhan:** (Nef'î: 2, Yahyâ-zâde Âsaf: 2), **Şâ'ir-i sihr-âferîn:** (Nef'î: 1), **Şâ'ir-i vahy-âzmây-ı mu'ciz-gû:** (Nef'î: 1), **Sebt-i kelâm:** (Nef'î: 1), **Nüşa-i şî'r:** (Nef'î: 1), **Hakîm-i Yunânî:** (Nef'î: 1), **Şâ'ir-i Sfâhânî:** (Nef'î: 1), **Suhan-gedâlık:** (Nef'î: 1), **Lâf:** (Nef'î: 1), **Suhan-perverân-ı pâk-edâ:** (Nef'î: 1), **Suhan-verân-ı tehî-kîse-i senâ-kâr:** (Nef'î: 1), **Midâd:** (Nef'î: 1), **Sütûr:** (Nef'î: 1), **Mektûb-ı ferhûnde-edâ:** (Nef'î: 1), **Harîr-i kilik-i çâlâk:** (Nef'î: 1), **Mektûb-ı şerîf:** (Nef'î: 1), **Kilik-i nigûn-sâr:** (Ramî: 1), **Kilik-i sehharî:** (Ramî: 1), **Kelâm:** (Ramî: 1), **Nazm-ı pâk:** (Ramî: 1), **İntisâb-ı nazm:** (Ramî: 1), **Sadâyı tumturâk-ı nazm:** (Ramî: 1), **Kilid-i genc-i nazm:** (Ramî: 1), **Gülşen-i nazm:** (Ramî: 1), **Mürekkeb:** (Ramî: 1), **Dîvân-ı 'Örfî:** (Ramî: 1), **Lafz-ı ma'na:** (Ramî: 1), **Hâme-i ejder-nümâ:** (Antakyalı Münif: 1), **Kilk:** (Antakyalı Münif: 1), **Mektûb:** (Seyyid Vehbî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 2, Şeref Hanım: 3, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Hâme-i ney-şeker:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Dîvân:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Mektûb-ı mahabbet-üslûb:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Beyt-i hasb-i hâl-edâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hâme-i garîb-nüvâz:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Dâstân:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **İntihâb-ı nükte-i has:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kasd-ı telmih:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Nâme-i ra'nâ:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 2), **Nâzm-ı dil-keş:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Lafz:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Beyt-i nağz:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Nazım:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Hâme-i suhan-perdaz:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Kıssa-i şevk:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **'Andelib-i hâme:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Nâme-i dost:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Nâme-i perîşânî:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Temm'l-kelâm:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Eser-i nâme:** (Şeref Hanım: 1), **Manzûme:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 2), **Şî'r ü edeb:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Gazel:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Mısra:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Beyt:** (Cinânî: 1, Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Nükte-i aceb:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Şî'r ile edeb:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Eşâr:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Tatvîl-i kelâm:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Edeb-şîâr:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Makâl:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Eser:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1), **Tahmîs:** (Yahyâ-zâde Âsaf: 1).

2.3. Manzum Mektuplarda Üslûp

Çalışmamızın bu bölümünde manzum mektupları üslup açısından çeşitli başlıklar altında değerlendirmeye çalıştık.

2.3.1. Kelime Kadrosu

İncelememize konu olan manzum mektuplar kaside ve mesnevi nazım biçimleriyle yazılmışlardır. Sözcük kadrosu oldukça geniş olan bu manzum mektuplarda özellikle tasvir ve övgü kısımlarında dilin ağırlaştığı görülür.

İncelediğimiz manzum mektupların bazılarında Eski Anadolu Türkçesi döneminin kimi özelliklerinin yer aldığını görmekteyiz. Özellikle Divan şiirinin ilk dönemlerinde verilmiş metinlerde bu durumun daha da belirgin olduğunu söylemek mümkündür.

Sîm-tenler soyunuban göricek

Bizden eylenüz Uluçaya selâm

Sarıca Kemal D. /M.M / B. 8/ s.435

“Gümüş tenlileri soyunurken görececek olan Uluçay’a bizden selâm söyleyin” beyitinde Eski Anadolu Türkçesi döneminin zarf-fiil eklerinden –uban eki “soyunuban” sözcüğünde, –ıcak eki “göricek” sözcüğünde kullanılmıştır. Ayrıca yine aynı dönem eklerinden 2. çoğul kişi eki olan –nüz eki “eylenüz” sözcüğünde kullanılmıştır.

Metinlerde geçen Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait dil ve yazım özelliklerinden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

virmez: (Sarıca Kemal: 1), **ısmarladum:** (Sarıca Kemal: 1), **yazılmışdur:** (Sarıca Kemal: 1), **altındadır:** (Sarıca Kemal: 1), **üstinde:** (Sarıca Kemal: 1), **turdukça:** (Sarıca Kemal: 1), **ol:** (Sarıca Kemal: 2, Gelibolulu Âli: 1, Cinânî: 21), **soyunuban:** (Sarıca Kemal: 1), **göricek:** (Sarıca Kemal: 1), **eylenüz:**

(Sarıca Kemal: 1), **kamu:** (Sarıca Kemal: 1), **anda:** (Sarıca Kemal: 1, Canânî: 1), **inen:** (Sarıca Kemal: 1, Gelibolulu Âlî: 1), **anlarun:** (Sarıca Kemal: 1), **bizüm:** (Sarıca Kemal: 1), **eylegil:** (Sarıca Kemal: 1), **seyr iden:** (Sarıca Kemal: 1), **görince:** (Cinânî: 1), **sürdüğü-cün:** (Sarıca Kemal: 1), **öldürici:** (Sarıca Kemal: 1), **çokdurur:** (Sarıca Kemal: 1), **gözi:** (Sarıca Kemal: 1), **yüzi:** (Sarıca Kemal: 1), **Nâ'ib-i Kâzî Tuzcı-oglı:** (Sarıca Kemal: 1), **Şibli-oglı:** (Sarıca Kemal: 1), **Sidredür:** (Gelibolulu Âlî: 1), **döndi:** (Gelibolulu Âlî: 2), **ana:** (Gelibolulu Âlî: 1, Cinânî: 2), **hidmetüm:** (Gelibolulu Âlî: 1), **dinilen:** (Cinânî: 1), **öldürdi:** (Gelibolulu Âlî: 1), **diyü:** (Gelibolulu Âlî: 3), **şol:** (Cinânî: 1), **Ka'besidür:** (Gelibolulu Âlî: 1), **topragıdur:** (Gelibolulu Âlî: 1), **idüp:** (Gelibolulu Âlî: 1), **ayagı tozu:** (Gelibolulu Âlî: 1), **degül:** (Gelibolulu Âlî: 2, Cinânî: 1), **kapusını:** (Gelibolulu Âlî: 1), **kendüye:** (Gelibolulu Âlî: 1), **kaplasun:** (Gelibolulu Âlî: 1), **yüzi agı:** (Cinânî: 1), **andagı:** (Cinânî: 1), **dirler:** (Cinânî: 2), **anun için:** (Cinânî: 1), **kavlinün:** (Cinânî: 1), **kaçan:** (Cinânî: 1), **isterin:** (Mezâkî: 43), **yanılup:** (Cinânî: 1), **dise:** (Cinânî: 1), **gönderüp:** (Cinânî: 1), **didük:** (Cinânî: 1), **görinür:** (Cinânî: 1), **'ömrüni:** (Cinânî: 1), **devletüni:** (Cinânî: 1), **virüp:** (Cinânî: 1), **şimden gerü:** (Mezâkî: 1), **anınçün:** (Nef'î: 2).

Manzum mektuplarda az olmakla beraber Kur'an ayetleri ve Arapça ibareler de bulunmaktadır. Bu kullanımları şöyle sıralamak mümkündür:

İftihâru'l-kuzâti ve-'l-hükkâm²⁰: (Sarıca Kemal: 1), **Nûr ayeti:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Cennâtu tahtihâ'l-enhâr**²¹: (Cinânî: 1), **Yessera'llâh mâ-erâdeye sâ**²²: (Seyyid Vehbi: 1), **Ebkâhu'llâhu te'âlâ ve 'ammerehu bi'l-'ömri't-tavîl**²³: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Hamdü li'llâh kerîmü'l-müte'âl**²⁴: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Kesüre'l-vedde leküm vez-dade**²⁵: (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-ebrar**²⁶: (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Hasbiyallâhu lâ ilâhe sivah**²⁷: (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1).

²⁰ Hakimlerin ve kadıların iftihar ettiği.

²¹ Altında nehirlerin aktığı cennetler.

²² Çalışana Allah kolaylaştırır.

²³ Allah onu bağışlasın ve uzun ömür versin.

²⁴ Kerem sahibi yüce Allah'a hamd olsun.

²⁵ Size sevgi çoğaldı ve arttı.

²⁶ Peygamber ve iyi amel işeyen ehli beytinin hakkı için.

²⁷ Ondan başka ilah(Tanrı) yoktur, o benim için yeterlidir.

2.3.2. Söz Kalıplarının Kullanımı

Manzum mektuplarda anlatımı zenginleştirmek için söz kalıplarından yararlanıldığı görülmektedir. Çalışmamızın bu bölümünü atasözleri ve deyimlerin kullanımı, söz tekrarları ve ikilemeler olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirmemiz mümkündür.

2.3.2.1. Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı

Manzum mektuplarda atasözü kullanımına rastlanmamakla beraber deyimlerin oldukça fazla kullanıldığını söylemek mümkündür. Metinlerde yer alan deyimler ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

Yüz sürmek: (Gelibolulu Âlî: 1, Ramî: 3, Seyyid Vehbî: 2, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3), **Yüreklere su serpmek:** (Gelibolulu Âlî: 1), **Yüz vermek:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **El vermek:** (Gelibolulu Âlî: 2, Ramî: 1), **Can vermek:** (Cinânî: 1, Ramî: 1), **Gözden geçirmek:** (Nef'î: 1), **Safâsını sürmek:** (Ramî: 4), **Göz açtırmamak:** (Ramî: 1), **Sararıp solmak:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1).

2.3.2.2. Söz Tekrarları ve İkilemeler

Manzum mektuplarda söz tekrarları ve ikilemeler de dikkati çeken özellikler arasındadır. Metinlerde bütünüyle mısra ya da beyit tekrarı yoktur, ayrıca ikilemeler sadece Türkçe sözcüklerle değil Arapça ve Farsça sözcüklerle de yapılmıştır. Manzum mektuplarda yer alan söz tekrarları ve ikilemeleri ve bunların kullanım sıklıklarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Büyük küçük: (Gelibolulu Âlî: 1), **Niçe niçe:** (Cinânî: 1), **Pîç pîç:** (Nef'î: 1), **Dem-â-dem:** (Nef'î: 1), **Ser-â-pâ:** (Ramî: 1, Antakyalı Münif: 1), **Gûşe gûşe:** (Ramî: 2), **Yir yir:** (Ramî: 2), **Câ-be-câ:** (Ramî: 1), **Kat kat:** (Ramî: 1), **Dem-be-dem:** (Ramî: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Gûne gûne:** (Ramî: 1), **Refte refte:** (Ramî: 1), **Kâse kâse:** (Ramî: 1), **Ser-â-ser:** (Antakyalı Münif: 1),

Saf saf: (Antakyalı Münif: 1), **Ser-tâ-ser:** (Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 3, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Rû-be-râh:** (Antakyalı Münif: 1, Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Vara vara:** (Seyyid Vehbi: 1), **Ser-tâ-pâ:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 2), **Yer yer:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 4), **Sû-be-sû:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Saf-be-saf:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Gün-be-gün:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Bir bir:** (Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim: 1), **Yek-be-yek:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1), **Ser-te-ser:** (Mirzâ-zâde Ahmed Neylî: 1).

2.3.2. Anlatım Şekilleri

Manzum mektuplarda kimi anlatım tekniklerinin kullanıldığını görmekteyiz. Metinlerde çoğunlukla kullanılan anlatım *tasvirî* anlatımdır. Mektupların yazıldığı ve gönderildiği yerlerin anlatımın büyük çoğunlukla tasvirî anlatım kullanılmıştır. Ayrıca mektubun yazıldığı kişilerin özelliklerinin anlatıldığı ve bu kişilerin övüldüğü kısımlarda da tasvirî anlatımın kullanıldığı görülür.

O şehsüvâr-ı dilâver ki na'l-i rahşından

Çıkan şerâr uyarır şem'-i mihr-i rahşânı

Nef'î D. / M. M. 1/ B. 22/ s. 147

“O yiğit bir at binicisidir ki, onun gösterişli atının nalından çıkan kıvılcım, güneşin parlak ışığını bile yakar.”

Ne nâmedir bu ki keyf-i rahîk-ı mazmûnu

Verir mülâhazaya bir neşât-ı rûhânî

Nef'î D. / M. M. 1/ B. 2/ s.145

“Bu ne mektuptur ki içerisindeki mazmunlar düşünceye rûhânî bir neşe, duru ve temiz bir şarapmış gibi keyif verirler.”

Manzum mektuplardaki diğer bir anlatım şekli de *tahkiyevî* anlatımdır. Bu anlatım şeklinde de olaylar ve durumlar hikâye edilir.

Geldi nâgâh bir huçeste-gulâm

Ana gûyâ ezel beşîr idi nâm

Müteveccih olup bu nâ-kâme

Sundı dest-i fakîre bir nâme

Mirzâ-zâde Ahmed Neylî D. / M. M./ B. 40 ve 42/ s. 379

“Ansızın müjdecî namıyla bilinen uğurlu bir genç geldi, bu mutsuza yönelip fakirin eline bir nâme sundu.”

2.3.4. Edebî Sanatlar

Divan şairleri edebî bilgilerini, şairlik yeteneklerini ve hünerlerini göstermek için şiirlerinde edebî sanatlardan büyük ölçüde yararlanmışlardır. İncelediğimiz manzum mektuplar da edebî sanatlar yönünden oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Manzum mektuplarda edebî sanatların kullanımı hakkında bilgi vermesi bakımından şu beyitleri örnek olarak gösterebiliriz:

Seher ısmarladum sabâya selâm

K’ilte ol şehîr-i hoş-havâyâ selâm

Sarıca Kemal D. / M. M. / B. 1/ s. 435

“Seher vakti, sabah rûzgârıyla selâm söyledim ki o güzel havalı şehre iletisin.” Beyitte sabâ rûzgârıyla selâm göndererek rûzgâr kişileştirilmiş, *teşhis* sanatı yapılmıştır.

Bir sidredür ki Ka’besidür ehl-i dillerün

Himmet gibi fezâ-yı mürüvvet-fezâsı bol

Gelibolulu Âli D. / M. M. / B. 2/ s. 176

“O öyle yüksek bir makamdır ki gönül ehillerinin Ka’besi gibidir, onun cömertliği sonsuzdur.” Dergâhın abartılı tasviriyle *mûbalağa*, dergâhın yüceliğinin Ka’be’ye benzetilmesiyle *teşbih* sanatı yapılmıştır.

Merhabâ ey nesîm-i vakt-ı seher

Söyle ahvâl-i rûzigâr iyi mi

Cinânî D. / M. M. 1/ B. 1/ s. 150

“Ey seher vaktinin esen yeli, merhaba; rûzgârın ahvâli iyi mi söyle.” Rûzgârın halinin iyi olup olmadığı sorularak *istifham* sanatı, “ey nesîm-i vakt-ı seher” seslenişiyle *nida* sanatı yapılmıştır.

Sîm-tenlerle yine kaplıcalar

Pür mi her leyl ü her nehâr iyi mi

Cinânî D. / M. M. 1/ B. 38/ s. 153

“Kaplıcalar gümüş tenlilerle gece gündüz dolu mu?” Sadece benzeyen ve benzetilen söylenerek (sîm-tenler) *teşbih-i belîğ*, leyl ü nehâr kullanılarak *tezat* ve soru sorularak *istifham* sanatı yapılmıştır.

Ve'l-hâsıl ey sabâ yitiş ol zât-ı pâke kim

Şîr-i Hudâ'ya olmuş ola ilticâsı bol

Gelibolulu Âli D. / M. M. / B. 9/ s. 176

“Kısacası ey sabâ rûzgârı o kutsal ve temiz zâta yetiş ki o Allah'ın arslanı olmuş, ona sığınanlar bol olsun”. O kişinin Allah'ın arslanı olduğu söylenmiş, kişi Hz. Ali'ye benzetilmiştir, Hz. Ali söylenmediğinden *açık istiare* sanatı yapılmıştır. Ayrıca “ey sabâ” seslenişiyle *nida* sanatı yapılmıştır.

Nedür ol pür-letâfet bağlar ol lâleler güller

Nedür yir yir o kasr-ı dül-güşâsı her gülistânun

Ramî D. / M. M. / B. 13/ s. 219

“O güzelliklerle dolu bağlar o güller, lâleler nedir, her gülistânın o yer yer gönül açan sarayı nedir?” Bağ, lâle, gül, kasr-ı dil-güşâ ve gülistân arasında *tenasüp* sanatı, ayrıca “nedir” sorusuyla beyite soru anlamı verilerek *istifham* sanatı yapılmıştır.

Oldı se-â-ser erkân pâ-bûs için şitâbân

Bâm-ı felekde Keyvân derbân-ı der mübârek

Antakyalı Münif D. / M. M. 1/ B. 4/ s. 23

“Onun ayağını öpmek için baştan başa herkes acele eder, gökyüzündeki Zuhâl yıldızı onun mübârek kapısında kapıcılık eder.” Zuhâl yıldızı kişileştirilerek *teşhis* sanatı, benzetmede sadece benzeyen söylendiği için kapalı *istiare* sanatı yapılmıştır.

Câ-nişîn –i Ka’betü’l-uşşâk olan

Hâk-i pâyı sürme-i ahdâk olan

Şeyh Gâlib D. / M. M. / B. 11/ s. 178

“Mevlâna’nın türbesinin vekili olan, ayağının toprağı gözlere sürme olan.” “olan” sözcükleri tekrar edilerek *tekrir* sanatı yapılmıştır.

Ehl-i kalem ki yapıdılar inşâ kapusını

Bir zerre ma‘rifetleri yok irtişâsı bol

Gelibolulu Âli D. / M. M. / B. 34/ s. 178

“Kalem ehilleriyse inşâ kapılarını aldılar fakat bir zerre marifet yaptıkları yok, aldıkları rüşvet ise bol.” Kalem ehilleri eleştirilerek *tariz* sanatı yapılmıştır.

SONUÇ

Manzum mektupları konu alan bu çalışmamızda, toplam 27 mektubu biçim, içerik ve üslûp özellikleri bakımından incelemeye gayret ettik. İncelememiz sonucunda manzum mektupların kimi yerlerde abartılı anlatımıyla birlikte bazılarının devrin tarihi ve sosyal özelliklerinin bir kısmını da yansıttıklarını fark ettik.

Çalışmamıza konu olan 27 manzum mektubun biri 15. yüzyıla, beşi 16. yüzyıla, beşi 17. yüzyıla, on ikisi 18. yüzyıla ve dördü 19. yüzyıla aittir. En fazla manzum mektup 18. yüzyılda kaleme alınmıştır. Tespit ettiğimiz yirmi sekiz manzum mektubun onu kaside, on yedisi mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Manzum mektupların beyit sayıları farklılık göstermektedir. En kısa manzum mektup Cinânî'nin kaleme aldığı, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış 5 beyitlik mektuptur. Ramî'nin kaside nazım biçimiyle yazmış olduğu 137 beyitlik mektup ise en uzun manzum mektuptur. Manzum mektuplardaki aruz kalıpları da çeşitlilik göstermektedir. Sekiz manzum mektupta kullanılan *Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün* kalıbı, metinlerde en çok kullanılan aruz kalıbıdır. Metinlerin kafiyeleşmesinde Divan şiiri geleneğine uygun olarak genellikle zengin kafiye kullanılmıştır. Manzum mektuplarda kafiye yanında redif kullanımı da dikkat çekicidir. Sekiz manzum mektupta redif geçmektedir. Bunların altısında redif sözcük durumundayken ikisinde ek şeklindedir. Manzum mektupların ikisinin tebrik, dördünün de gelen mektuba cevap olarak yazılması dikkat çekicidir. Ayrıca Şeref Hanım'ın iki manzum mektubunun sıhhat-nâme ve Cinânî'nin bir manzum mektubunun şehir-engîz özelliklerini gösterdiğini söylemek mümkündür.

Çalışmamızda manzum mektupların içerik özellikleri incelenirken öncelikle tek tek manzum mektupların içerikleriyle ilgili bilgi verdik, daha sonra da manzum mektupları “Zaman, Mekân, Kişiler, Toplumsal Yaşama İlgili Bilgiler” başlıkları altında inceledik.

Manzum mektuplarda zaman ve zamanla ilgili unsurlar hakkında bilgi bulunmaktadır. Manzum mektuplar zaman unsurları bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Metinlerde en kısa zaman dilimlerinden mevsimlere kadar birçok zaman unsuru bulunmaktadır.

Metinler, mekânla ilgili çeşitli unsurları da içermektedir. Mektupların gönderildiği kişilerin bulunduğu mekânlar metinlerde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu mekânlar, hem hane, saray, türbe, yer gibi günlük yaşan içinde bulunan mekânlar hem de dünya, 'âlem, cihan, kâinât gibi genel kullanılan mekânlar olarak karşımıza çıkar. Bunun yanında gülşen, gülistan gibi bahçe mekânları ve meclis, bezm vb. gibi eğlence mekânlarına da mektuplarda rastlanmaktadır. Bunlardan başka sahip oldukları özelliklerden ve mektubun yazıldığı kişinin bulunduğu yerler olması sebebiyle Çin, Hitâ, Rum, İran, İstanbul, Bodrum, Muğla, Bursa, Bergama, Muradiye, Kayseri, Edirne, Üsküp gibi coğrafi özelliği olan mekânlar da metinlerde geçmektedir. Adı geçmekte olan bu yerler mektuplarda sadece ismen yer almıştır, burada yaşanan herhangi bir olay söz konusu değildir.

Manzum mektuplarda kişiler ve bu kişilere bağlı olarak gelişen olaylara da yer verilmiştir. Dinî-efsanevî kişiler mektuplarda anlatımı desteklemek ve Divan şiiri geleneğinde sahip oldukları konum ve özellikleriyle metinlerde geçmektedir. Bunun yanı sıra metinlerde geçen ve övgüleri yapılan kişilerin sayısı da oldukça fazladır. Ayrıca mektuplarda çeşitli insanlar da (yâr, âşık, zahid ...) şahıs kadrosuna dâhil edilmiştir.

İncelediğimiz manzum mektuplarda şairlerin yaşadıkları devrin bazı özelliklerini şiirlerinde yansıttığını söylemek mümkündür. Metinlerden Gelibolulu Âlî'ye ait manzum mektupta İstanbul'da veba salgının baş gösterdiğini ve halkın sıkıntı çektiğini, bu hastalık yüzünden birçok kişinin öldüğünü öğreniyoruz. Ayrıca Antakyalı Münif'in ilk mektubunda Sultan Mahmud Han'ın tahta çıkışını, cülûs törenini ve bu törenin nasıl olduğuna dair ayrıntıları öğrenmekteyiz.

İncelediğimiz manzum mektuplarda toplumsal yaşama ait çeşitli bilgiler de bulunmaktadır. İçinden çıktıkları toplumu şiirlerinde yansıtan şairler, manzum

mektuplarında toplumsal yaşamın çeşitli özelliklerini dile getirmişlerdir. Metinlerde ‘ıyş u tarab, safâ, meclis, tavlâ, satranç vb. gibi eğlence unsurları; def, ney, tambur vb. gibi müzik unsurları; kethüdâ, beylerbeyi, defterî, şeyhülislâm, müftü, kaymakam vb. gibi meslekler hakkında bilgiler bulmak mümkündür. Ulaştığımız toplumsal yaşama ait bu unsurlar doğrultusunda, manzum mektupların aynı zamanda yazıldıkları dönemin toplumsal yaşamı hakkında değerli bilgiler verdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca söz ile ilgili kavramlardan nazım şekillerine kadar pek çok edebî terimin manzum mektuplar içerisinde yer aldığını söylemek mümkündür.

İncelediğimiz manzum mektupları üslûp yönünden değerlendirdiğimizde yazıldıkları nazım şekillerinin de etkisiyle zengin bir sözcük kadrosuna sahip olduklarını söylemek mümkündür. Metinlerde övgülerin ve tasvirlerin yapıldığı bölümlerde Divan şiirinin geleneksel sözcük kadrosunun hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple tasvir ve övgü yapılan kısımlar diğer bölümlere oranla daha ağır bir dille yazılmıştır. Divan edebiyatının erken dönemlerinden seçilen metinlerde imla bakımından Eski Anadolu Türkçesi döneminin izleri görülmektedir. Şairlerin hünerlerini gösterip yeteneklerini sergiledikleri manzum mektuplarında kimi anlatım tekniklerinden, söz oyunlarından, atasözü ve deyimlerden, söz tekrarlarından ve çeşitli edebi sanatlardan yararlandıkları görülmektedir. İncelediğimiz manzum mektuplarda genellikle tasvirî ve tahkiyevî anlatım şekillerinin kullanıldığını görmekteyiz. Şairler manzum mektuplarında kullandıkları üslûbu Divan şiirinin üslûp geleneğine bağlı kalarak oluşturmuşlardır.

Bütün manzum mektup örneklerinde “dil” unsuru önemli görülmüş ve buna bağlı olarak şairler şiirlerini oluştururken kelimeleri özenle seçmişlerdir. Bunun en güzel örneği kelimelerin birbirleriyle uyum içerisinde ve birbirlerini tamamlayıcı şekilde olmalarıdır. Manzum mektuplarda Türkçe kelimelerin yanı sıra Arapça ve Farsça kelimeler de sıklıkla kullanılmıştır.

Manzum mektupların tümünde edebî sanatları yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Mektuplarda hemen hemen her sanata yer verilmiştir, fakat bazıları

ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Teşbih, teşhis, istifham, mübalağa, istiare, nida ve telmih sanatları bu gruba girer.

Manzum mektuplarda edebî sanatlar önemli bir yere sahiptir. Ancak özellikle Gelibolulu Âlî'nin manzum mektubu hayal zenginliği, sanatlar ve anlatım açısından ayrı bir değer taşımaktadır. Mektup yazma geleneğini yansıtmaları bakımından değerlendirildiğinde, özgün söyleyişlerin bu şairle dile geldiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Namık (1987), “Divan Edebiyatında Mektup ve XVII. Yüzyıl Şairlerinden Riyâzî’nin İki Mektubu” , *Fırat Üniversitesi Dergisi*, C. I, S. 2, ss. 7 – 14, Elazığ.
- Akkaya, Hüseyin (2003), *Abdülahad Nûri Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Akkuş, Metin (1993), *Nef’i Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara .
- Aksoyak, İ. Halil (1999), Gelibolulu Âlî ve Divanının Tenkitli Metni, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara.
- Akyüz, Kenan (1990), *Fuzûlî Divanı* (1990), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Arslan, Mehmet (2001), *Leylâ Hanım Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul .
- _____ (2002), *Şeref Hanım Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Ayan, Hüseyin (1981), *Cevri Divanı* (1981), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Aydemir, Yaşar (2000), *Behiştî Divanı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Batıslam, H. Dilek (1998), “Bağdatlı Ruhî’nin Mektup Tarzında Yazılmış Bir Kasidesi” , *Dergah*, Ağustos – Eylül, S. 102 - 103, ss. 14 – 15, İstanbul.
- _____ (2002), “Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım” , *İlmi Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, S. 13, ss. 17 – 18, İstanbul.
- Bilkan, Ali Fuat (1997), *Nâbî Divanı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Ceylan, Ömür (2005), “Ölümün Unutulan Adı Veba”, *Önce Aşk Vardı*, Kapı Yayınları, Ankara.
- Çavuşoğlu, Mehmet – Tanyeri, Ali (1981), *Hayretî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (1994), *Üsküplü İshak Çelebi Divanı*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Çavuşoğlu, Mehmet (1980), *Vasfî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Çıpan, Mustafa (2003), *Fasih Divanı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Derdiyok, İ. Çetin (2000), “Mesihî’nin Münşe’âtı İçerisinde Yer Alan ve Yavuz Sultan Selim’in Kendi Ağzından Mısır Fethini Anlatan Bir Mektup” , XII. Türk Tarih Kongresi Ayrıbasım, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, ss. 1111 –1119, Ankara.
- _____ (1999), “Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği” , *Osmanlı Ansiklopedisi Kültür ve Sanat*, C. 9, ss. 731 – 740, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- _____ (1997), “Eski Edebiyatımızdan Günümüze Mektuplarda Biçim” , *Türk Kültürü*, S. 415, ss. 665 – 671, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit (2000), *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dikmen, Hamit (1991), Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara.
- Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Erdoğan, Kenan (1998), *Niyâzî- i Mısırî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (2000), *Ümmî Sinan Divanı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- _____ (2004), *Diyarbakırlı Sa’îd Paşa Divanı*, Tekin Matbaası, Manisa.
- _____ (2004), *Kulalı Mustafa Nüzûlî Divanı*, Tekin Matbaası, Manisa.
- Ergin, Muharrem (1980), *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (1990), *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Erol, Erdoğan (1994), *Sükkerî Divanı*, AKM Yayınları, Ankara.
- Ersoylu, Halil vd. (1986), “Mektup” mad. *Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.6, Dergâh Yay. , ss. 231 – 236, İstanbul.
- Ersoylu, İ. Halil (1989), *Cem Sultan Divanı*, AKM Yayınları, Ankara.

- Ertem, Rekin (1995), *Şeyhülislâm Yahya Divanı* (1995), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gökalp, Haluk (2006), “Divan Şiirinde Sıhhat-nâmeler”, *Türk Kültür İncelemeler Dergisi The Journal of Turkish Cultural Studies* 14, ss. 101 – 130, İstanbul.
- Gökyay, Orhan Şaik (1974), “Tanzimat Dönemine Değın Mektup” , *Türk Dili Mektup Özel Sayısı*, C. 30, S. 274, ss. 20 – 21, Ankara.
- Güfta, Hüseyin (1999), *Antakyalı Şair Yahyazade Asaf Hayatı, Edebî Kişiliğı ve Şiirleri*, Zirem Basımevi, Antakya.
- Gürdendereli, Müberra (2002), *Hasan Ziyâ Divanı*, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gürel, Rahşan (2003), *Enderunlu Vâsıf Divanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Haksever, Halil İbrahim (2000), “Münşeat Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi” , *İlmî Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, S. 10, ss. 65 – 76, İstanbul.
- Hamami, Erdal (2001), *Râmî Divanı* (2001), T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- İnce, Adnan (1994), *Mirzâ-zâde Mehmed Sâlim Divanı*, Yüksek Öğretim Kurumu Yayınları, Ankara .
- İpekte Haluk (1990), *Nailî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İsen, Mustafa – Kurnaz, Cemal (1990), *Şeyhî Divanı*, Akçağ Yayınları; Ankara.
- İsen, Mustafa (1990), *Usûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İslâm Ansiklopedisi* (1989), C. 2, “Âlî Mustafa Efendi” maddesi, Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 414 – 421, İstanbul.
- İslâm Ansiklopedisi* (1993), C. 8, “Cinânî” maddesi, Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 11 – 12, İstanbul.
- İslâm Ansiklopedisi* (2004), C. 29, “Mezâkî” maddesi, Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 515, Ankara.
- İslâm Ansiklopedisi İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugati* (1988), C. 10, “Sâlim” maddesi, Millî Eğitim Yayınları, ss. 130 – 133, İstanbul.

- İslâm Ansiklopedisi İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya*
Lugati (1988), C. 9, “Ramî” maddesi, Milli Eğitim Yayınları, ss.
 623 – 624, İstanbul.
- Journal of Turkish Studies Türklük Bilgisi Araştırmaları Volume 3* (1979),
 “The Dîvânçe-i Kemal-i Zerd”, J.R. Walsh, İn Memoriam Ali
 Nihad Tarlan Hatıra Sayısı, Edited By – Hazırlayanlar: Şinasi
 Tekin – Gönül Alpay Tekin 435 Cambridge.
- Kalkışım, Muhsin (1994), *Şeyh Gâlib Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kanar, Mehmet (2002), “Türk ve Fars Edebiyatlarında İnşa ve Mektup
 Edebiyatına Dair” , *Name-i Âşinâ*, Yıl: 4, S. 3 Ortak Kültür
 Mirasının Arayışında, Bizimbüro Basımevi, ss. 39 - 64 Ankara.
- Kaplan, Mahmut (1996), *Neşâti Divanı*, Akademi Kitabevi, İzmir.
- Karacan, Turgut (1991), *Bosnalı Aleaddin Sabit Divanı*, Cumhuriyet
 Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- Kefeli, Emel (2002), *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitabevi Yayınları,
 İstanbul.
- Kılıç Atabey (1996), “Mirzâ-zâde Ahmed Neylî ve Manzum Bir Mektubu” ,
Türk Dünyası Araştırmaları, S. 101, ss. 193 – 204, Ankara.
- _____ (2004), *Mirzâ-zâde Ahmed Neylî Divanı*, Kitabevi
 Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Filiz (2000), *Şehzade Bayezid – Şâhî Divanı*, T.C Kültür Bak.
 Yayınları, Ankara.
- Kortantamer, Tunca (2004), “Nev’î Efendi’nin Sadrazam Sinan Paşa’ya
 Ders Veren Bir Mektubu”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*,
 Hazırlayanlar Şerife Yağcı – Fatih Ülken, Kütür Bakanlığı
 Yayınları, ss.178 – 189 Ankara.
- Kutlar, Fatma Sabiha (2004), *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Divanı*, Kalkan
 Matbaacılık, Ankara.
- Kutluk, İbrahim (1974), “Münşeatlar ve Günümüze Dek Gelen Mektup
 Betikleri Üzerine” , *Türk Dili Mektup Özel Sayısı*, C. 30, S. 274,
 ss. 367 – 378, Ankara.

- Küçük, Sabahattin (1988), “Tokatlı Kânî’nin Bir Mektubu Hakkında” , *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13 – 17 Ekim 1986)* ss. 393 – 396, Samsun.
- _____ (1999), *Antakyalı Münif Divanı*, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Macit, Muhsin (1997), *Nedim Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (2001), *Erzurumlu Zihnî Divanı*, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mengi, Mine (2000), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (1995), *Mesîhî Divanı*, AKM Yayınları, Ankara.
- Mermer, Ahmet (1991), *Mezâkî Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- _____ (1997), *Karamanlı Aynî Divanı* (1997), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Okuyucu, Cihan (1994), *Cinânî Divanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özmen, Mehmet (2001), *Ahmed-i Dâî Divanı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Özyıldırım, Ali Emre (1999), *Hamdullah Hamdi Divanı*, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Pala, İskender (2000), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Sevgi, Ahmet (1994), “Neylî’nin Manzum Bir Mektubu” , *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, ss. 73 – 88, Konya.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1964), “Türk Edebiyatında Mektup” , *Tercüme Dergisi*, C. 16, S. 77 – 80, ss. 391 – 392, Ankara.
- Tarlan, Ali Nihat (1992), *Ahmed Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (1992), *Hayâlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- _____ (1992), *Necatî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara .
- Tulum, Mertol – Tanyeri, Ali (1977), *Nev’î Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Tuncel, Bedrettin (1974), “Mektup Türüne Giriş” , *Türk Dili Mektup Özel Sayısı*, C. 30, ss. 274, Ankara.

_____ (1964), “Mektup Türü Üzerine” , *Tercüme*, C. XVI, S. 77 – 80, ss. I – X, Ankara.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler / İsimler / Eserler / Terimler
(1990), C. 7, “Neylî Ahmed Efendi” maddesi, Dergâh Yayınları,
ss. 52 – 53, İstanbul.

Üzgör, Tahir (1991), *Fehim-i Kadim Divanı*, AKM Yayınları, Ankara.

EKLER
MANZUM MEKTUP METİNLERİ

Ek 1. SARICA KEMAL

MEKTÛB-I MAN^aÛM¹

1. Se✓er ıřmarladum řabâya selâm
K’ilte ol şehr-i «oř-havâya selâm
2. Nice şehr ol ki şoprarı vırmez
Nâfe-i Çîn vü »ıřâ²ya selâm
3. Dünya câmı ‘çre bu yazılmışdur
Ki mey-i nâb-ı Berπama’ya selâm
4. Cennet altındadır ye üstinde
Dünye řurdu...ça ol &erâya selâm
5. Aşırı Ada’ya, Muřallâ’ya
~ulu Bodrum’a, Ilıca’ya selâm
6. Cennet-âbâddur Söğütcükler
Ol ma...âm-ı fera✓-fezâya selâm
7. Kesdeneli Depe’ye, Muπla’ya
Öte yanında Çozlıca’ya selâm
8. Sîm-tenler řoyunuban göricek
Bizden eyleñüz Ulıçay’a selâm
9. Bezm-gehlerde dün ü gün³ çalınan

¹ Manzum Mektup.
² Metinde “»ařa” olarak geçmektedir.
³ Metinde “dün-ü-gün” şeklinde yazılmıştır.

Def ü çeng ü nefîr ü nâya⁴ selâm

10. Büzrüg ü kûçek ü «aff ü sakîl⁵
 Camu ‘uşşâk-ı bî-nevâya selâm

11. »ûblar ço...durur cihânda velî
 Anda ...opan ...amer-li...âya selâm

12. »ûblar şâhî Muş†afâ Çelebi
 Ol gözi câu yüzi aya selâm

13. ‘Âşî... öldürici güzellerde
 ‘Alî Bâlî-yi pür-belâya selâm

14. “Ço...lar yaşa sen var iñen,” dir
 ‘Âşî...-ı zâr-u-mübtelâya selâm

15. Sürdügi-cün şafâsın anlaruñ
 Ocagi-ı Muş†afâya selâm

16. İfti«âru’l-...ûâti ve-’l-ükkâm
 Şiblî-ı Ebû’l-‘Alâya selâm

17. »ace Elvân güzeller üstâdı
 Pîr-i ma’nî-yi pür-şafâya selâm

18. Nâ’ib-i Ćâzî Tuĉcı-ınlına çı...
 Bezm-i aırdâ Boz ıpaya selâm

19. Dütün iti Deli Süleymânuñ
 Rîşine yelleyen gedâya selâm

⁴ Metinde “def-ü-çeng-ü-nefîf-ü-nâya” şeklinde yazılmıştır.

⁵ Metinde “büzrüg-ü-kûçek-ü-«aff-ü-sakîl” şeklinde yazılmıştır.

20. Çamış Απaya vu Çızıl Çatıra
Devec'-οπlı Ala %oanaya selâm

21. Çızılıπı çı...mamış gelinlerde
Başı taşra bizüm güreye selâm

22. Bâπlar arasında seyr iden
Ça...ala kırpiye boπaya selâm

23. Bu Kemâli şorana ey nâme
Eylegil anda bî-nihâye selâm

Ek-2. GELİBOLULU ÂLİ

BU BİR NÂMEDÜR Kİ SİNÂN PAŞA'YA GÖNDERİLMİŞDÜR⁶

1. Var ey şabâ yüzüñ sür o dergâha kim henüz

⁶ Metinde “gönderilmiştir” şeklinde yazılmıştır.
Berây-ı Sinân Paşa ~ûret-i Mektûb-ı Man@ûm.
Sinan Paşa'ya Gönderilmiş Bir Mektuptur.

~a√râ-yı bâπı cennete beñzer fe≥âsı bol

2. Bir sidredür ki Ka‘besidür ehl-i dillerüñ
Himmet gibi fe≥â-yı mürüvvet-fezâsı bol

3. Bezm-i keremde sâπarı pür-neş’e-i safâ
Rezm içre tîπi âyine-sâdur cilâsı bol

4. Zerrine ra«t alayları ceng içre ...al‘adur
Dîvâre döndi her safı gûya †ılâsı bol

5. Lu†fuñ ayapı †oprapıdur ar≥-ı vâsi‘i
Dest-i fera«ı evc-i keremdür se«âsı bol

6. Heycâ deminde nâmı sinân-ı ‘adû-şiken
Zâtı ‘a†âda Yûsuf-ı &ânî bahâsı bol

7. ♦a.....â ki bir müşîr-i müşârün ileyhdür
Çulları bî-bahâya sa‘âdet-serâsı bol

8. Gûyâ ‘ulüvv-i şân aña ma«şûsdur hemân
Zîrâ sipîhr-i himmetüñ olmaz hümâsı bol

9. Ve‘l-«âşıl ey şabâ yitiş ol @ât-ı pâke kim
Şîr-i »udâ‘ya olmuş ola ilticâsı bol

10. Ta...şîr-i «idmetümden idüp vâfir i‘ti@âr
Yüz sür ayapı tozına ...ıl iltimâsı bol

11. ‘Ar≥ eyle devr-i @ev... ü †arabdan bu √âli kim
Rı†l-ı girân-bahâda şarâbuñ şırası bol

12. »umlar tehi piyâle şını... mürde mug-beçe
Mestân-ı bâde cem‘î perîşân pazâsı bol

13. Bezm-i şarâbı bî-meze ...aldı Sitanbul' uñ
Bâ'i& budur ki mas«arası bî-nevâsı bol

14. Zâd u zevâde ...illeti öldürdi «al...ı hep
Her nesne nâdir anda fe-emmâ vebâsı bol

15. Zehr-âba boπdı ba√r-ı belâ ehl-i dilleri
Gird-âb-ı √üzñ πar...ası ço... âşnâsı bol

16. ∆alvâ-yı mürde döndi 'imâret †a'âmına
Câmi'lerüñ minâresi vâfir şalâsı bol

17. Bay u gedâsı †a'ma πamın bir za«îre yo...
Ça«† u πalâsı bî-√ad u renc ü 'anâsı bol

18. Yo... bir †abîb-i √â@ı...ı bîmâr-«ânenün
Derd ehlinüñ nihâyeti yo... mübtelâsı bol

19. Mümtâzı serv-i nâzı «oş-âvâzı yo... velî
'Uşşâ... adına yıl...ovan ehl-i hevâsı bol

20. Dilberlerüñ selâma baş eğmez ser-âmedi
Yâ hûsı ço... @arîflerüñ mer«abâsı bol

21. Fincânda ...ahve bâde yirin †utmadı diyü
Tiryâkilerle mey-zedenüñ mâ-cerâsı bol

22. Ma≥mûnı yo... zemîne dönüp beyti bozdı ...a√t
Bir dâr-ı tengi neylesün âdem kirâsı bol

23. Vüs'atlü kimse geñ ya...adan «al...a †a'n ider
'İzzet libâsı neng ü me@ellet ya...ası bol

24. Enbân-ı dehri ...ıldı tehî iş bu ...a√†-ı sâl
Bir şa«ş-ı lâtar oldu ki πâyet ...abâsı bol

25. Müstatra... oldu deyne πaniler fa...ir olup
Va...f a...çanuñsa göz yaşı gibi ribâsı bol

26. ±ev... ü «u≥ûr ...alması 'âlemde «âşılı
»â†ır-şikeste πam-zedenüñse bükâsı bol

27. Vâ'î@lerinde 'ucb u riyâ πuşşadan füzûn
Aş«âb-ı 'izz ü devletüñüñ kibriyâsı bol

28. Manşıbdaki ekâbire 'âdet degül kerem
Ma'@ûl-i nâ-muraduñ egerçi recâsı bol

29. Aş«âb-ı 'ilm ü fa≥la ihânet «isâbsuz
Erbâb-ı †ab' u fehme «a...âret cefâsı bol

30. İ«sân eliyle bir şu seper yo... yüreklere
Fa...r âteşiyle baπrı yanı... mübtelâsı bol

31. Yo...dur ...adr-şinâs berâber büyük küçük
Devletlü ço... tevâbi'i yo... ket√udâsı bol

32. ¢â≥iler ile mültezimîn oldu defterî
Beglerbegi çotıldı emîrû'l-livâsı bol

33. Terk-i ...anâ'at ile niçe teng √avşala
Hal...ı yidi geçürdi olup iştiâsı bol

34. Ehl-i ...alem ki yaptılar inşâ ...apusını
Bir @erre ma'rifetleri yo... irtişâsı bol

35. Şâ'irlerüñ tettebbu'ı müşkil zemînden

Na@m ehlinüñ zamânede π amdan π idâsı bol

36. El virmez oldı bıkır-i ma‘ânî erenlere
Â π ûş-ı tenge fürce mu $\sqrt{\hat{a}}$ l i«tifâsı bol

37. Bâ...i Efendi kendüye virmez mu $\geq\hat{a}$...aya
Gerdûn-ı lâ-be...âyı bilür kim fenâsı bol

38. Monlâ-yı ‘aşır şâ‘ir-i şîrîn-kelâm iken
Lâyı... mı ola ‘azl ile anuñ belâsı bol

39. Nev‘i Efendi $\sqrt{\hat{a}}$ ce-i şeh-zâdedür hele
Envâ‘-ı ‘izz ü ...adri dürüst i‘tilâsı bol

40. Ol da«ı bunca fa $\geq$ l ile cevri-zamânen
Bir nev‘e yük çeker ki olur incinâsı bol

41. ‘Âlî kemâl-i na@m ile »‘âcû-yı devr olup
Vaşşâf-ı ‘aşır iken niçün olmaz şafâsı bol

42. ‘Azl ile çekdürüp aña $\sqrt{\hat{a}}$ şâ mu $\geq\hat{a}$ ya...a
Şâh-ı cihânuñ olmaya lu $\dagger$ f u ‘a $\dagger$ ası bol

43. Meylî ki kimüñ oldı gehi ...âdî şimdi ol
Müftîdür olmış aña ilüñ ilticâsı bol

44. Mecdî ...a $\geq\hat{a}$ ya virdi rı $\geq\hat{a}$ gerdi gögsini
İ...bâl-i mecde $\sqrt{\hat{a}}$ ylîce $\dagger$ âlib ‘alâsı bol

45. Olmadı bir ...a $\geq\hat{a}$ diyü π amdan $\dagger$ aralmadı
Ehli bilür ki dehrüñ olupdur ...a $\geq\hat{a}$ sı bol

46. Fa...r ile göz yaşın döker ol da«i muttaşıl
Çalmadı genc-i na...di ‘amel kimiyâsı bol

47. El-...ışşıa teng-destligi var »âtemi Beπũñ
El virmedi zamâne diyü iştikâsı bol

48. Sâ'î iñende vüs'ate sâ'î degül gibi
Dirler ...anâ'at ehlidür anuñ πınâsı bol

49. Ser-meş...-i fa...ra kûşışı mu«kem Mi&âli'nũñ
Zîrâ sevâd-ı «a††ı nihân meh-li...âsı bol

50. Bezmî ki rind ü mekteb-i 'irfân mu...îmidür
Var bezm-i şev...a nisbeti dil-keş şadâsı bol

51. A...rânını iñen göze göstermese nola
Ma'nî yüzinde gözlerinũñ rûşenâsı bol

52. ~abrî ki «oşça sözleri var na@m-ı «ûb ile
Bir nev-heves durur πazel-i dil-güşâsı bol

53. Na@m ehlinũñ nihâyeti yo... pây-ta«tdur
Her birinũñ sipâsı firâvân &enâsı bol

54. Ammâ πarâbet andaki aş«âb-ı 'izz ü câh
Lu†f itmez ol gürûha kerem-i mâ'dâsı bol

55. Raπbet cihânda †arşatıcı sîmtenlere
Zer be@l ider 'Acemler ise ço... bînâsı bol

56. Çılmaz vefâ 'ulûfeleri «arc meclise
Üstâd bulınsa 'ahdi yalan bî-vefâsı bol

57. Altun küp üstine oturur kimi zer sayar
Ceybinde a...ça ço... vaşa... u zerdevâsı bol

58. Dîbâyâ tellü «âreye girdi cevânlar
Şehr oπlanında gün gibi şöhret ≥iyâsı bol
59. Eşrâṭ-ı sâ‘at oldı ya...ın ey emîr-i dîn
‘Â...ıllerüñ bu ...ışşada fehm ü şinâsı bol
60. ‘Âlî senüñ yanuñda gerek ba‘d-ez-în çü tîp
Tâ senden ola «aşm-ı dü-rûy ictirâsı bol
61. Anuñ zebân-ı ‘a@bi ki çârî zülâl ola
Elbette nâr-ı şerrüñ olur inṭifâsı bol
62. Bir lo...ma itdi «avşalası kûh-ı Ğâf’ı cüst
Gerçi ṭama‘ ṭa‘âmı füzûn nâ-şinâsı bol
63. Ğâni‘ durur yanuñda ṭarî...ince raṭbete
Beglerbeglik ile degül mu...te≥âsı bol
64. ±âtuñ ki evc-i câh u celâl âftâbıdur
Nûr âyetini andan ola iktibâsı bol
65. Boldur redifi gerçi zemîn tengdür velî
Üstâduñ aña göñli daralmaz edâsı bol
66. Zer-rişte târ u pûd ile zer-dûz ider henûz
Neyler «aşîr-bâfuñ anı bûriyâsı bol
67. Şâ‘ir ki ṭab‘ın ide bu vâdide tecrîbe
Lâ-büd şavâbı az olur anuñ ‘aṭâsı bol
68. %aııı it meded «avâdi&i tâ söz çopalmaya
İ«dâ&-ı dehrüñ olmaya çün ü çerâsı bol
69. Ol âftâb-ı evc-i vezâret çeraπ ile

Rûy-ı zemîni ...aplasun olsun &enâsı bol

70. Nev-bâvelerle «urrem olup ‘ömri dev«ası

İ...bâli bûstânun olsun nemâsı bol

Ek-3. CİNÂNÎ

~ÛRET-İ MEKTÛB-I MAN^aÛM EZ-İSTANBÛL BE-BURÛSATÛ'L⁷-
MAØRÛSA⁸

1. Mer√abâ ey nesîm-i vakt-i seher

Söyle a√vâl-i rûzigâr iyi mi

2. Bursa şehründen eyledünse gü÷er

Nice ol şehir ü ol diyâr iyi mi

3. Zümre-i ehl-i ‘ışk u «ûbândan

Cümle yârân ki anda var iyi mi

4. Evvelâ ehl-i dillere serdâr

Fev≥î-i ma‘rifet-şî‘âr iyi mi

5. Armaπan-zâde ol gül-i ahmer

Tu√fe-i ‘âşî...ân-ı zâr iyi mi

6. Re’yî şî√atde mi nedür fikri

Dir mi hîç şî‘r-i âb-dâr iyi mi

7. Milket-i √üsne mîr olan ÷aydar

[[amzesi tâti ±ülfekâr iyi mi

⁷

Metinde “... be-Burûsati’l-mahrûsa” şeklinde yazılmıştır.

⁸

İstanbul’dan Bursa Şehrine Gönderilmiş Manzum Mektup Sureti.

8. Tab‘-ı ve.....âdına selâm olsun

Ol Selâmî-i nüktedâr iyi mi

9. Mâh-ı nev dinilen o bedr-i tamâm

Mihr-i ru«sârı tâbdar iyi mi

10. Ya İmâm »âcenün nedür √âli

◊ayfa uπrayan i«tiyâr iyi mi

11. Çası mihrâb olan İmâm-zâde

Arduna geçmeli Nigâr iyi mi

12. Tâbdih-zâde ol emîr-i kebîr

Âkilü’l-berş ve’l-πubâr iyi mi

13. Beni pîr eyleyen ‘Alî Kûçek

Ol Sehî-...add ü gül-‘i≠âr iyi mi

14. Dilbere cân viren Bekir Çelebi

Bilmeyen şabr u i«tiyâr iyi mi

15. Nâm ile Ta...yeci ‘Alî Balı

Ol ceres geçdigüm nigâr iyi mi

16. Çarabaşoπlı ol beyâ≥-ı şa√î√

◊üsn ile bulan iştihâr iyi mi

17. Mest-i nâz ol Celâl-i kûçek nâm

Çahramân gözleri «umâr iyi mi

18. ‘Âşı...a serv gibi serkeş olan

Muşlî-i şû« u şive-kâr iyi mi

19. Seyr iden bir nefesde niçe ma...âm

‘Adura«mân-ı bî-...arâr iyi mi

20. ◇üseyin Balı nâz u şîvede mi

Ol elâ gözli tamze-kâr iyi mi

21. Konşulu... mâ...iyânın avlayıcı

Mollâ rubâhî nâ-bekâr iyi mi

22. »ûblar içre Biñ ‘Ali dinilen

Milket-i √üsne şehriyâr iyi mi

23. Bilmeyüp √âl-i ...adr-ı ‘uşşâ...ı

Bize ol cevır idici yâr iyi mi

24. Da«i şâ‘ir bizi bilenlerden

Ol †araflarda kim ki var iyi mi

25. ◇âliyâ ‘aşr içinde ‘allâme

Ya‘nî Bustân-ı kâm-kâr iyi mi

26. Evc-i ‘izzetde mi efendi yine

~â/ibü’l- ‘izz ve’l-va...âr iyi mi

27. Şol Murâdiyyenüñ imâmı olup

Za√meti iden i«tiyâr iyi mi

28. Yâ Siyeh »âcenüñ yüzi apı

Oldı mı şehre âşikâr iyi mi

29. Bozdoπan ‘arşa aşdı mı kılıcın

Ol naşî/vatçı Tâc-dâr iyi mi

30. Dil-rübâlar görünce mırmır iden

Ya‘ni mırmır diyen √imâr iyi mi

31. Ya ol at uπrısı Beyânî nâm
Muδvik ü lâtar u nizâr iyi mi
32. Bunda ...urtulmadu... şitâdan hîç
Ol diyâr içre nev-bahâr iyi mi
33. %outdı mı cân meşâmını bûyı
Ser-be-ser her benefşe-zâr iyi mi
34. Göze ...arşu açıldı mı bâdâm
Her nihâl-i şükûfe-dâr iyi mi
35. Yâr ile seyre varmaπα 'uşşâ...
Gûşe-be-gûşe bâπcılar iyi mi
36. %âlib-i vaşl olanlara gâhî
Her †araf «âlî her kenâr iyi mi
37. Eşk-i 'âşî... gibi nihâyeti yok
Dâ'imâ ol a...ar şular iyi mi
38. Sîm-tenlerle yine ...aplucalar
Pür mi her leyl ü her nehâr iyi mi
39. Nicedür cânib-i Murâdiyye
Türbeler cümle türbe-dâr iyi mi
40. Rûz u şeb sâyesinde «oş geçilen
Andaπı serviler çenâr iyi mi
41. Odanuñ oynanur mu şa†rancı
Tavlalar ber-güşâd u zâr iyi mi

42. N'ola bir kimse yanılup dise yâr
Ol Cinânî-i «âk-sâr iyi mi

43. Gönderüp nîçe niçe nâme-i şev...
Biz didük şad-hezâr-bâr iyi mi

CİNÂNÎ

MEKTÛB-I MAN^aÛMDUR Kİ DEFTERÎ BEGE BURÛSA'NUÑ
A◊VÂLİN TA◊RÎR İDÛP İ'LÂM İTMİŞDÜR⁹

1. Eger ey »üsrev-i «uceste-«ışâl

⁹

Defterî Beg'e Bursa'nın Halini Yazıp Bildiren Manzum Mektuptur.

Şehr-i Bursadan Olınursa suâl

2. Evliyâ burcîdur o şehr-i ...adîm
Vardur içinde niçe şöhr-i 'a@îm

3. Rav≥alar her tarafda «uld-âsâ
Her cihetden nesîmi rû√-efzâ

4. Servler anda pây-bercâdur
Sâyesi «al...a râ√at-efzâdur

5. Aña yetmez mi bâ'i&-i rüc√ân
Ki ...opar anda zümre-i «ûbân

6. Nice «ûbân ki √üsüne şâhid
'Ulemâ ile 'âbid ü zâhid

7. Gerçi evvelde bu diyâr-ı la†îf
Olmış idi ziyâde cây-ı şerîf

8. Lîk teşrîf-i ma...dem-i paşâ
Şeref-i tâze virdi keyfe yeşâ

9. Cümle «al...ı olup sana bende
İştîyâ... 'ar≥ ider ser-efgende

10. Her biri bende-i fa...îrûndür
Hem &enâ «ân-ı nâ-güzîrûndür

11. Çaplucası behîşt-âsâdur
◊av≥ı Kev&er gibi muşaffâdur

12. ◊av≥a girse ...açan sehî-...adler
Mâhdur burc anı münezzel ider

13. Gerçi şa'râyı şimdi tâb-ı temmûz¹⁰
İtdi germâbe gibi pür-tef ü sûz

14. Gösterür cûlar ile her kuh-sâr
Çavl-i cennâtu tahtihâ'l-enhâr

15. Sâye-i her diraht-ı cân-perver
Dil ü câna olur şafâ-güster

16. Kûh-ı Ruhbânı «od »udâ-yı Mübîn
Eylemiş payret-i behişt-i berîn

17. Aña beñzer da«i bülend-mekân
Görmedi dîde-i zemîn ü zemân

18. Anuñ içün ki anda var bir cây
Bâπ-ı cennet gibi felek-fersây

19. Πayret-i ...ulle-i semâ dirler
Nâmına hem Cihân-nümâ dirler

20. Çulesinden «od eyledükde nigâh
Görinür ta«-gâh-ı 'ali-câh

21. Her yiri cây-ı ehl-i 'işretdür
Anda 'iş eylemek sa'âdetdür

22. Nitekim ol diyâr-ı «uld-â&âr
Ola menzil-geh-i şıπâr u kibâr

23. %outasın şevket ile âfâ...ı

¹⁰

Metinde "tâb-ı temûz" şeklinde yazılmıştır.

Olasın rûz-ı √aşre dek bâ...î

24. ◇a... virüp sana ‘izz ü ...adr-ı mecîd
‘Ömrüni devletüni ide mezîd

CİNÂNÎ

MERDÛM CİNÂNÎ EFENDÎ BURÛSA’DAN DEFTERÎ BEGE
YAZDUĞI CEVÂB-NÂMEDÜR¹¹

1. Çü i‘lâm eyledük √âl-i diyârı
N’ola na...l eylesek a√vâl-i yâri

2. ◇abîbüm ya‘ni ol yâr-ı güzînüm
Güzeller şâhı Zeynel‘âbidinüm

3. İdüp ben bendeye her-dem cefâyı
Ra...îbe dâ’imâ eyler vefâyı

¹¹

Merhûm Cinânî Efendi’nin Bursa’dan Defterî Beg’e Yazdığı Cevap Mektubudur.

4. Çaçan $\sqrt{av} \geq a$ girer ol mâh-pâre
Çekerler π ayrılar zîbâ kenâra
5. Varursam yanına bî-çâre bir an
İder tâ taşraya «ışm ile perrân
6. Velîkin her ne denlû eylese nâz
Yine redd eylemez ol şû«-ı †annâz
7. Egerçi ...avlinüñ yo...dur &ebâtı
Deger dünyâya bir kez iltifâtı
8. N'ola 'ış...ından itmezsem ferâpat
Budur 'âşı...lara âyîn ü 'âdet
9. O cânibden olan a $\sqrt{b}$ âbdan ger
~orarsa ol lebi şîrîni mehter
10. ~a...insun añâ olmasun mülâzım
~ola π ına †abl çalma... ne lâzım
11. İñen meyl itmesün †arrârdur ol
Ki ser-mehter gibi ferrârdur ol
12. Degül çün defter-i 'uşşâ...a dâ«il
Añarsa Defterî Beg pes ne $\sqrt{â}$ şıl
13. Ma $\sqrt{abb}$ et eylemişdür cümle âfâ...
~ı π ışmaz defter ü divâna 'uşşâ...
14. Çü yo...dur anda vuşlat i $\sqrt{tim}$ âli
Olur ni'me'l-bedel anca... «ayâli

15. Vekîl-i muṭla... itdi ol semen-ber
İkisine da«i bizden du‘âlar

CİNÂNÎ

MAṢRÛSA-İ BURÛSA’DA MERṢÛM CİNÂNÎ EFENDÎ
DEFTERİ BEGE YAZDU[II] CEVÂB-NÂMEDÛR¹²

1. Ey bu vîrâneye olup vâḡır
Çeşm-i taḡ...îr ile olan nâ@ır
2. Gerçi vîrânedür bu cây-ı vâ...îr
Genci olmuş velî Cinânî-i pîr
3. Hüner oldur ki şarf idüp renci
Bulasın πayrı yirde ol genci
4. Yo... durur beytümüzde çünkü ...uşûr
Ne πam olmazsa «ânemüz ma‘mûr
5. Çün «arâb olur â«ir âbâdı

¹²

Bursa Şehrinde Merhûm Cinânî Efendi’nin Defterî Beg’e Yazdığı Cevap Mektubudur.

Yire gesün binâ-yı Şeddâdî

Ek-4. MEZÂKÎ

İLTİMÂS-NÂME BERÂY-I A◊MED PAŞA¹³

1. Ey âşaf-ı zamâne ne «oş-kâm isterin
±âtun penâh-ı ‘asker-i İslâm isterin
2. Serdâr olunca «ayli pazaya senüñ gibi
Bir ceng-cûy-ı ma‘reke-i Sâm isterin
3. Bir âşaf-ı yegâne-i âşaf-nijâdsın
◊ükmüñ hemîşe rib...a-i √ükkâm isterin
4. Sen bir vezîr-zâde vezîr-i zamânesin
‘Ahdünde böyle devr-i dil-ârâm isterin
5. Bir şeh-süvâr-ı ‘arşa-i nûr u cihâdsın
Nüh-tevsen-i sipihri saña râm isterin
6. ~â√ib-@uhûr-ı server-i «ayl-i şudûrsun

¹³

Ahmet Paşa İçin Kayırma Mektubu.

Âpâz-ı devletüñ şeref-encâm isterin

7. Çalb-i puzât içinde ‘alem-dâr-ı şevketüñ
Pîrâye-i miyâne-i a‘lâm isterin

8. Yûsuf-cemâl-i Mışr-ı keremsin seni hemân
Me‘mûn-ı çeşm-i za«m-ı der ü bâm isterin

9. Kilk-i benân-nişest-i kavî-dest-i himmetüñ
%outra-keş-i şa«âyif-i a√kâm isterin

10. Dâyim bu gûne sâ‘id-i nuşret-müsâ‘idüñ
Râyet-küşâ-yı ‘arşa-i i...dâm isterin

11. Ceng eyledükçe mühre-i râyât-ı nuşretüñ
Dâp-ı derûn-ı kâfir-i «od-kâm isterin

12. Çırma... içün gürûh-ı şanem-«‘ân-ı bâtılı
Destüñde tîp-ı ða... gibi şamşam isterin

13. Tîpüñ √arîf-i «ûn-ı ‘adûdur bu ‘arşada
Bezm-i pazâda böyle mey-âşâm isterin

14. Devr-i felekde cân u dil-i düşmenün müdâm
Pür-za«m-ı nevk-i «ançer-i Behrâm isterin

15. Küffâr içinde ber...-ı cihân-gîr-i himmetüñ
~ad-şu‘le-rîz-i mecma‘-ı eşnâm isterin

16. Nâgâh iderse da‘vî-i cür’etde düşmenüñ
Dem-beste √âl-i √ayret-i ilzâm isterin

17. Devrüñde ser-keşân-ı siyeh-ba«t-ı ‘âlemi
Üftâde-i mezâli...-ı i...dâm isterin

18. İ̇nũñ olursa ‘izz-i √u≥ûrunda serverâ
İcmâl üzre «~âhişüm i‘lâm isterin

19. Deryûze-kâr-ı meclis-i i...bâlũñum eger
Mânend-i Cem zamânede bir câm isterin

20. Şeh-bâz-ı himmetünle idüp şayd-ı şad-şikâr
Bu ‘arsada ne dâne ne «od dâm isterin

21. Pertev gedâ-yı râ-yı münîrũñ olup senũñ
Ber...-ı ya...îñ-i «ırmen-i evhâm isterin

22. Çurş-ı «ûr u «amîr-i meh-i bedre ba...mazın
Ben kimseden ne pu«te ne «od dâm isterin

23. ±âtuñ yeter vesîle-i el†âf-ı ða... baña
Ben πayrıdan ne lu†f u ne in‘âm isterin

24. Maπrûr-ı hem-‘inânî-i yekrân-ı lu†f kim
Sad-kâm-ı hücûm u ne ibrâm isterin

25. »û-kerde-i nevâziş-i i√sânũñum senũñ
Ne külfet-i hücûm u ne ibrâm isterin

26. Da‘vâ-yı i«tişâşa «ulûşum yeter güvâh
Bu «âş bendene keremũñ ‘âm isterin

27. Ma...şûd ço... gönûlde velî cümleden ehem
Teskîn-i nab≥-ı cünbiş-i es...âm isterin

28. Mu«tel dimaπ u tel«-ı me≠â...-ı †abî‘atüm
Hem ‘ûd u hem «amîre-i gül-fâm isterin

29. aşd-ı †avâf-ı ...a‘be-i kûyun idüp yine
Dûş-ı ten-i nizâre bir i√râm isterin
30. ~ı√at olunca ber-zede-dâmân-ı †ayretüm
»ıdmetde hiç ne mek& ü ne ârâm isterin
31. Tâb-ı teb-i firâ... ile sîm-âb-ı √asretüm
Âsûdegî-i lerzîş-i endâm isterin
32. Bu tengnâ-yı ‘âlem-i fânîde da«i ço...
Yekrân-ı ‘ömre vüs‘at-i hengâm isterin
33. Ben «ıdmet-i şerîfüñ ile fa«r idüp dirin
~aff-ı ni‘âl-i şuffe-i «uddâm isterin
34. İtmâm-ı na...ş-ı «ıdmete âmâdeyüm yine
◊a...’dan hemân müsâ‘ade-i tâm isterin
35. Şimden gerü ME±ÂÇÎ bu na@m-ı bülend ile
Teşmîr-i sâ...-ı †u†ra-i na@@âm isterin
36. Ol «âne-zâd-ı gül-şen-i Rûmum ki şöhretüm
»ıtta-gü≠âr-ı mülket-i a‘câm isterin
37. Dûşîze-gân-ı na@mıla dür-i ≠ev...-i şo√betüm
Hep bîkr-i fikr-i «acle-i ifhâm isterin
38. Müşkil-pesend-i şad-şuver-i deyr-i ma‘niyem
Na...ş-ı pesîn-i «âme-i ressâm isterin
39. Mir‘ât-ı †ab‘-ı şâf-ı şafâ-perverüm gibi
Âyîne-dâr-ı †al‘at-ı ilhâm isterin
40. Vaşf-ı «ıyâm-ı ma‘rifet itdükçe sözlerüm

Reşk-i sü«ân-ı rîzâ-i  ayyâm isterin

41. Bezm-i sü anda rind-i ...alender-ı ab atım
Ne minnet-i ...ıyâm u ne ikrâm isterin

42. Ben ibn-i va...t-i nüh-peder ü çâr mâderüm
Ne na...d-i ser beher ü ne «od-dâm isterin

43. Ben rind-i lâûbâlî-i abdâl-fı ratım
Ne şâdî-i dü-rûze ne âlâm isterin

44. Bir sâde-lev  ü sâde-derûn u sâde-meşrebüm
Ne tevriye ne remz ü ne îhâm isterin

45. Birdür yanumda nûş ile şad-nîş-i rûzgâr
Ne ...avl-i dîl-nüvâz ü ne düşünâm isterin

46. Vâreste-i keş-â-keş-i cürm ü nedâmetüm
Ne tevbe-i naş   u ne â&âm isterin

47. Aldu...ça deste kîlk-i ta yy l «ıred gibi
Bir vâ...ıf-ı mesâlik-i a...lâm isterin

48. Vaşfa gelince şâ ir-i i câz-küsterüm
Mu ciz-edâ-yı şaf a-i er...âm isterin

49. Olsam  aceb mi böyle ...aş deyle nâm-c y
Ben de felekde ş hret-i yek-nâm isterin

50. İrdi dem-i du   ...o bu taş    t bunı
Şimden ger  bu n meyi itm m isterin

51. Hak dan dev m-ı   mr-i ...ıy m-ı sa  det    
Her şub  t  be-  yet-i her ş m isterin

52. Tâ √aşre dek πubâr-ı der-i ...adr u rif‘atũñ
 Ku√l-ı cilâ-yı dîde-i eyyâm isterin

DER CEVÂB-I MEKTÛB-I VEZÎR-İ A'AM NA~Û PAŞA¹⁴

1. Ne nâmedir bu ki √üsn-i beyân-ı unvânı
Eder güşâde dil ü †ab'-ı müstmendânı¹⁵
2. Ne nâmedir bu ki keyf-i ra√î...-ı ma@mûnu
Verir mülâ√azaya bir neşât-ı rû√ânî
3. Ne nâmedir bu ki fey≥-ı edâ-yı pâki şunar
Dehân-ı sâmi'a-i câna âb-ı √ayvânı
4. Na@ar rubûde-i na...ş-†ırâz-ı menşûru
»ired esîr-i nikât-ı da...î... u pinhânî
5. Yâ ebrûvân-ı perîdir yâ †urra-i √ûrî
Sevâd-ı «a††-ı müselsel-nümâ-yı pîçânî
6. Gören ibâret-i şîrîn ü dil-keşini şanır
Ki ney-şekerden ola kilik-i anber-afşânı
7. Acep mi «âmesine »ı≥r-ı pey-«uceste desem
Ki gezdiği yeri etmiş riyâ≥-ı Rıôvânî
8. Çeker selâsile zülf-i bütân gibi sa†rı
Nigâh-ı çeşm-i temâşâ-beyân-ı √ayrânı
9. Verir √urûf ile terkîb olan ma'ânîsi
Dimaπ-ı dânişe bûy-ı şarâb-ı rey«ânı
10. »ulâşâ-i «aber-i bî-tereddüd iş'arı
Netîce-i ...alem-i bî-tekellûf i√sânı

¹⁴ Büyük Vezir Nasûh Paşa'ya Cevap Mektubu.
¹⁵ Metinde "mestmendân" şeklindedir.

11. Fa...îre müjde-i i...bâl-i genc-i bâd-âver
Gadâya tehniyet-i manşib-ı Süleymânî

12. Erince kise-i sebz ile destime şandım
Ki şem-i sebz sepîde fitîl ola ânı

13. Ya nâ-şükûfte yeşil berk içinde zanba...dır
Ki πonca iken ola pîç pîç ü †ûlânî

14. Ya bir faşî«-lisân †û†î-i suhan-gûdur
Ki zev...-i ne&ri verir dâd-ı na@m-ı Selmânî

15. Başında tâcı yâ bir hüdhüd-i hidâyetdir
Ki görmüş Âşaf-ı &ânî risâlet erzânî

16. Ne Âşaf efser-i Dârâya mâlik İskender
Ki †utdu âlemi dârât-ı şevket ü şânı

17. Medâr-ı kevkebe-i i«tişâm-ı Cemşîd
Dilir-i ma'reke-i arşa-i Nerîmânî

18. Sipîhr-i ma'deletîñ mâh-ı âftâb e&eri
Riyâ≥-ı mekremetin serv-i Sidre âπsânı

19. »udâyegân-ı müşîrân-ı memleket-perver
»ıdîv-i bâr-geh-i mesned-i cihân-bânî

20. Vezîr-i kevkebe-güster Naşû√ Pâşâ kim
Eder şukûhu «acil «usrevân-ı devrânı

21. O ...ahramân-ı zamân kim hücûm-ı i...bâli
Çul etdi pâdişeh-i Rûma şâh-ı Îrânı

22. O şehsüvâr-ı dilâver ki na'l-i ra«şından

Ç1...an şerâr uyarır şem'-i mihr-i ra«şânı

23. O ...uṭb-ı çar«-ı sa'âdet ki döndürür ba«tı
Ne yana istese pergâr-ı çar«-ı gerdânı

24. Felek imâret-i câh u celâliñi ferşi
Zu«âl serâçe-i i...bâliniñ nigejbânı

25. Zemîn ...alem-rev-i ta√t-ı taşarruf-ı √ükmü
Zamâne bende-i «idmet-güzâr-ı fermânı

26. %oufeyl-i unşûr-ı pâki leṭâfet-i mülkî
Rehîn-i cevher-i zâtı kemâl-i insânî

27. Kemâl-i dâniş ile a...l-ı râsi« u evvel
~afâ-yı bâṭın ile sub«-ı şâdı... u &ânî

28. Fûruπ-ı pertev-i re'y-i münîri kim oldur
Cihân-ı salṭanatıñ âftâb-ı tâbânı

29. O verse terbiyet-i eczâ-yı «âke bir günde
Olurdu seng-i siye« şebçerâπ-ı nûrânî

30. Ederdi dâmen-i deşt ü cibâli pür-gevher
Nesîm-i luṭfu getirse «urûşa ummânı

31. Kef-i kerîmine beñzerdi ebr eger olsa
Nem-i reşâşe-i Âb-ı √ayât-ı bârânı

32. O deñli √ükmü revândır ki etse ger fermânı
Havâda ric'at-i seyr-i «adeng-i perrânı

33. Dönerdi aksine sûfârı nışf-ı menzilden
Olurdu puşt-ı kemâne «alîde peykânı

34. Kerem ki sofre-keş-i dûdmân-ı himmetdir
Eder aþiyye-i cûduyla kesb-i sâ mânı

35. Sitem ki ma'reke-âşûb-ı @ulm ü bid'atdır
Şikenc-i pençe-i ...ahrındadır girîbanı

36. »ayâl-i tîpını gözden geçirse ger düşmen
Döñerdi rum√-ı bürîde-sinâna müjπânı

37. Ger olsa nûkhet-i a«lâ...ı gülde te'siri
Ederdi dûd-ı bu«ûr âh-ı andelîbânı

38. Ger olsa nehyi nasa...-sâz-ı âlem-i ulvî
Comazdı zühre ile ı...tırâna keyvânı

39. Ger olsa nehyi nigezbân-ı na...d u cins-i √ayât
Çekerdi düzd-i ecel müflisi vü uryânı

40. Ka≥â selâsil-i devrâna çekdi anıñçün
Sipîhr-i serkeş-i @âlim-nihâd u fettânı

41. Ki adli her ne irâde ederse √ükmünden
Tecâvüz etmege olmaya hergiz imkânı

42. Felek-şükûh Vezîrâ melek-şiyem ~adrâ
Eyâ «ulâsa-i †akdîr-i şun'-ı Yezdânî

43. Açıldı πonce-i √â†ır nesîm-i lutfuñ ile
N'ola ederse zebânım hezâr destânı

44. Acep mi †ab'ım olursa şadef gibi pür-dürr
Kefinden erdi ana fey≥-i ebr-i nîsânî

45. Bu mekremetle ki bu nükte-senc-i Vaşşâfı
Bu âtıfetle ki bu çâker-i senâ-«ânı

46. Nevâziş eyleyip ifrât-ı cûd ile ...ıldıñ
Aîâ-yı âtemi güm-nâm-ı genc-i nisyânı

47. Erince bu deme bir ehl-i na@ma memdû«u
Bu luţfu bu keremi görmemişdir erzânî

48. Kerem deñil bu kerâmetdir eylese ne acep
Kelâmımı dür iken gevher-i Beda«şânı

49. Bu gûne «immet eder andelîb iken tûtî
Beyân-ı nâıı...a-i tab'-ı nükte-sencânı

50. Ola su«ande «uşuşâ benim gibi kâmil
Ki bir ibâretiniñ yo... edâda no...şânı

51. Benim o şâ'ir-i si√r-âferîn ki «âmem eder
Edâ-yı «idmet-i çûp-ı Kelîm-i umrânı

52. Benim o şâ'ir-i va√y-âzmây-ı mu'ciz-gû
Ki vird eder su«anım ...udsiyân-ı Ra√mânî

53. Benim o »ıôr-ı ma'ânî ki lûle-i kilkim
Eder ifâ≥a-i Âb-ı √ayât-ı rû√ânî

54. Olur ney-i ...alem-i «uşki na«l-i bâr-âver
Kim etse sebt-i kelâmımda «âme cünbânı

55. Ger olsa nâmiyede fey≥-i neşve-i na@mım
Anıñla eylese perverde tâk-ı bustânı

56. Ne âteş içre ki bir şâ«-ı «uşki düşse verir

Dem-i semenderi keyf-i şarâb-ı rummânî

57. Su«an ki gevher-i vâ-nijâd-ı ...udsîdir
Teh-i kemergeh-i kûh-ı dilimde dür kânı

58. Beyân ki bülbül-i destân-serây-ı ma'nâdır
Fe≥â-yı vâdî-i †ab'ımdadır gülistânı

59. Ederdi vîf...-ı girîbân-ı dır'ı İskender
Bulaydı nüs«a-i şî'rim √akîm-i Yûnânî

60. Olurdu kendi kemâl-i ...uşûruna şâhid
Göreydi na@mımı ger şâ'ir-i ~fâhânî

61. Su«an-gedâlik ederdi cenâb-ı †ab'ımdan
Geleydi ger bu zamanda vücûda »â...ânî

62. Uzatma da'vî-i lâf u güzâfı ey Nef'î
Du'âya başla ki söz buldu √add ü pâyânı

63. Hemîşe tâ ki su«an-perverân-ı pâk-edâ
Medâr-ı med√ede bir sadr-ı şâ√ib-iz'ânı

64. Ola sa'âdet ile mesned-i vezâretde
Şükûh-ı †âb-ı şikenc-i külâh-ı sul†ânî

65. Su«an-verân-ı tehî-kîse-i senâ-kâra
Vere πınâ-yı ebed ba«şîş-i firâvânı

66. Ne kâr-ı müşkili düşse umûr-ı devletde
Ola hidâyet-i ◇a... reh-nümâ-yı âsânı

67. Cihânı her seher etdikçe pür-≥ıyâ «ûrşîd
Müşerref eyleye devletle şadr-ı dîvânı

NEF'Î

DER CEVÂB-I MEKTÛB-I VEZÎR-İ A'^aAM İLYÂS PAŞA¹⁶

1. Te'âlallâh zihî √ırz-ı mükerrerem
Ma√abbet-nâme-i düstûr-ı ekrem
2. Ne nâme vâridât-ı fey≥-i a...des
Ki olmuş ...alb-i münşîsine mülhem
3. Ne nâme güft ü gûy-ı Rû√-ı ...udsî
Ki ...ılmış a...l-ı küll anı mütercem
4. Ne nâme hemdem-i erbâb-ı dâniş
Nedîm-i bî-zebân gûyâ-yı ebkem
5. Denilmez √üsn-i ta'bîr-i beyânı
Lisânü'l-πaybdur Allâhu a'lem
6. Sevâdında fûrûπ-ı nûr-ı va√det
Hurûfunda «avâşş-ı İsm-i a'@am

¹⁶

Büyük Vezir İlyâs Paşa'ya Cevap Mektubu.

7. Midâdı vesme-i «ûbân-ı Keşmîr
Süťûru řurra-i Türkân-ı Deylem

8. Ma'ânîsinde zev...-i keyf-i bâde
Edâsında şafâ-yı âb-ı zemzem

9. Serâpâ müjde-i mihr ü ma√abbet
O...undu...ça şafâ kesb eyler âdem

10. Ne keyfiyyet ne √âlet ne e&er var
Ra√î...-i fey≥-i ma≥mûnunda bilmem

11. Ki Bû Cehl o...usa ömründe bir kez
~afâsından behişt olur cehennem

12. Ebû Cehle o...usa ömründe te'sîr
Dil-i řâ√ib-su«ande ...or mu yâ gam

13. »uşûşâ teřne-i med√ ola řab'ı
Nice olma... gerekdir şâd u «urrem

14. Anınçün destime erince nâ-geh
~afâdan oldu dil ol gûne sersem

15. Ki bî-tâbâna fi'l-√âl oldu řâdır
Bu evşâf-ı perîşân u ferâhem

16. Zihî mektûb-ı fer«unde-edâ kim
Dili şâd eyler o...unmazdan a...dem

17. ~afâdan nice mest olmaz o dil kim
Anı yâd ede ol şadr-ı mükerrem

18. Müşîr-i saltanat a...l-ı muşavver
Penâh-ı memleket adl-i mücessem

19. Sütûde şadr-ı dîvân-ı adâlet
Yegâne şafder-i meydân-ı âlem

20. Cihân-pîrâ «ıdîv-i dâd-güster
Cihân-dâver »udâvend-i mu'a@@am

21. Cenâb-ı vâret-i İlyâ Paşa
Ki lâyı...dır olursa şadr-ı a'zam

22. Dilâver ğahramân-ı leşger-endâz
Ki döymez vâle-i tîpına Rüstem

23. Sa«î sâvib-...rân-ı kişver-ârâ
Ki âh eyler elinden ma'den ü yemm

24. Nice âh etmesin bî-çâreler kim
Ne gevher ...odu itlâfı ne dür dem

25. Olurdu vâşre dek «issetle meşhûr
Zamânında geleydi dehre dâtem

26. Derûnu gevher-i tevâide ma«zen
amîri perde-i ta...dîre mavrem

27. Tedârikde taşarrufda muvâffa...
Şecâ'atde mürüvvette müselleme

28. Nihâd-ı tab'-ı derrâkinde muşmer
arîr-i kilik-i çâlâkinde müdram

29. Şerâr-ı âteş-i Mûsâ-yı umrân

»avâşş-ı mu'ciz-i İsâ-yı Meryem

30. Olaydı fey≥-i lu†fu dehre şâmil
Dil-i pür-πam olurdu sâπar-ı Cem

31. ~abâ ger bulsa bûy-ı «ul...un eyler
Bu«ûr-ı dâmen-i pür-çîn-i perçem

32. Ger olsa tîr-i mîzân va...ârı
Olurdu mi√ver-i çar«-ı felek«am

33. Mü'e&&ir ol ...adar √ükmü ki bâπa
Vezân olsa nesîm-i «ıf@ı bir dem

34. Dür-i yektâ gibi ziynet verirdi
Külâh-ı kelle-i «ûrşîde şebnem

35. Kerîmâ kâmkâra kâm-ba«şâ
Eyâ düstür-ı zî-şân-ı müfa««am

36. Buna Allâh Te'âlâ şâhidimdir
Ki mektûb-ı şerîfiñden mu...addem

37. İşitmekle mücerred lu†f-ı †ab'ıñ
Edâ-yı med«ıñ olmuştu muşammen

38. Görünce şimdi böyle iltifâtıñ
Ki ...ıldı bendeñi ma√sûd-ı âlem

39. Nice gûyâ olur gör †ab'-ı şû«um
Nice inşâ eder med√i dem-â-dem

40. Olur mu bir nefes «âmuş †ab'ım
Durur mu bir zamân âsûde «âmem

41. Tamâm oldu ...aşîde durma Nef'î
Du'âya başla πayrı fikri ...o hem

42. Du'â-yı devleti dünyâya lâzım
»uşûşâ ehl-i isti'dâda elzem

43. Ola tâ kim cihânda âşinâlî...
İki şâ√ib-vefâ beyninde mu√kem

44. Döne dâ'im murâdı üzre devrân
Ola devlet nedîm ü ba«t-ı hemdem

45. Ola erbâb-ı dil cümle mu√ibbi
Senâsın edeler evrâda mun≥am

46. Ede her müşkili düşdükçe âsân
Hudâ-yı ...âdir ü ...ayyûm u ah...em

ŞÂM-I CENNET-MEŞÂMDAN ŞU‘ARÂ’-YI DÂRÜ’S-SAL%ANA-
İ RÛM’A İRSÂL OLUNAN MEKTÛB-I DÛRER - BÂRDUR¹⁷

1. Gel ey bâd-ı sebük-rev hem-‘inân ol eşheb-i şub√a
Diyâr-ı Rûma ‘azm eyle şafâsın sür bu devrânũ
2. Varup evvel ma...arr-ı ta«t-gâh-ı ...ayşer-i Rûma
Nedür dârât-ı devlet-«ânesin gör âl-i ‘O&mânuũ
3. Ferîdûn olmamışdur böyle devlet-«âneye mâlik
Ne devlet-«ânedür seyr it serâyın şâh-ı ≠î-şânuũ
4. Geçüp andan ser-â-pâ şehr-i İstanbûl seyr eyle
Temâşâ eyle ‘işret-gâhını a‘lâ vü ednânũ
5. Nedür gör mülk-i Rum içre o şehr-i vüs‘at-ârâyı
Seyâ√âtde anun seyri-y-le tekmîl eyle no...sânuũ
6. Gedâlar şâ√ib-i †arz-ı mülûki aπniyâ ise
Tenezzül eylemez bezmine şâhân-ı cihân-bânuũ
7. Ne ‘âlemdür gör ol şehr-i şafâ-encâm-ı pür-‘işret
Tena‘‘umda gedâsı aπniyâsı rûz u şeb anuũ
8. Nedür ol ke&ret-i ni‘met nedür ol vefret-i ‘işret
Behişt-i câvidânıdır meger bu köhne dünyânũ
9. %aleb-kâr-ı na‘îm-i ‘âlem-i fânî olurlardı
Göreydi ehl-i cennet ni‘metün ol şehr-i zîbânũ
10. İşitseydi eger vaşfın eli varmazdı şerminden
Güneh-kâre der-i firdevsi redde da«ı Rıôvânũ

¹⁷ Cennet Kokulu Şam’dan Şairlerin Saltanat Kapısı Olan Anadolu’ya Gönderilen İnci Saçan Mektuptur.

11. Nedür ol gûşe gûşe her taraf eṭrâf-ı deryâda
Mu...âbil birbirine ke&reti gül-zâr ü büldânûñ

12. Nedür ol dil-güşâ kâşâneler şâhâne meskenler
Felek mi‘mârı yapmış gûyiyâ bünyân-ı eyvânûñ

13. Nedür ol pür-leṭâfet bâṭlar ol lâleler güller
Nedür yir yir o ...aşr-ı dil-güşâsı her gülistânûñ

14. %arâvet-ba«ş olur gül-zârına mevc-i na@arla şub√
Gül-âb-âlûde ‘anber-bû ider nesrîn ü reyhânûñ

15. Zülâl-i şun‘ ile perverde itmiş bâṭ-bânı dehr
Nihâl-i ...ad çeken âzâde her serv-i «îrâmânûñ

16. Şükûfe ṭar√ın üstâd eylemiş her gül zemîn içre
Müşâbih encüm-i ra«şânına gûyâ ki cevzânûñ

17. Nedür ol «urde-na...ş-ı pârehâ yı seng-i reng-â-reng
O ṭûlânî «ıyâbânda her gül-geşt-i ra‘nânûñ

18. »ired meftûn olur ṭar√-ı reh-i pür-na...şını görse
Na@ar √ayrân olur seyr eylese ṭarz-ı √ıyâbânûñ

19. Nedür ol ca-be-ca mey-«âneler deryâ kenârında
Nedür ol zevra...-ı pür-meyle seyri mey-güsârânûñ

20. Nedür ol gûne gûne bâdeler şad-nev‘ ü şad-elvân
Nedür ol »usrevânî «umlar ol sâṭarları anuñ

21. Nedür ...at ...at o bâlâ-«âneler yir yir neşîmenler
Nedür ol gûşe gûşe bezm-i ru√-efzâsı yârânûñ

22. Ya ol tersâ-beçe ol lâle-«âd «ûbân-ı şehr-âşûb
İderler gökde yaπmâ 'işmetüñ √üsñ ile 'ayânuñ

23. Perî-peykerlerüñ 'a...l almada kâfirleri bunlar
İderler bir nefesde âdemüñ târâc-ı îmânuñ

24. Nedür ol neşve-i ...udsî şerâb-ı dil-güşâsında
Çeker na...d-i √ired √arc itmeyen elbette «üsrânuñ

25. Bahâr-ı 'işreti görmez «âzân bu bâπ-ı fânide
Kesilmez fey≥i andan bir nefes câm-ı musaffânuñ

26. Se√er pür-nûr ider âfâ...ı mihr-i câm-ı ra«şânı
≤iya-güster ider şeb şu'lesinden mah-ı tâbânuñ

27. İçen bir ...a†resin câm-ı Cem-i devrana †a'n eyler
Görür mafü'≥-≥amirin neşve-i pinhân ü peydânuñ

28. Mey-i şem'i-y-le ...indîlin ya...ar peymânenüñ sâ...î
İder şa√nın münevver câmi'-i dünya vü 'u...bânuñ

29. Hevâ-yı Dicle vü gül-geşt-i meh-tab-ı hümayûn-şeb
Çade√le cür'asından @âhir olur bâde-«âârânuñ

30. Gice rûyuñ gül-âb-ı şub√ ile yı...ar ...ade√ her gün
Na@ar-gâh itmege âyînesin «orşid-i ra«şânuñ

31. Olur nev-rûz her gün rûz-i bâzârında anuñ-çün
Geçer 'ıyş ü †arabla 'ömri dâim gülşen-i cânuñ

32. Selâm olsun o 'işret-«ânelerde olan i«vâna
Günü günden yeg olsun mey-fürûşan-ı dil-ârânuñ

33. Çekerler mey πamuñ âyâ ...açan yâd itseler gâhî

Bu mi√net-«ânede mi√net-keşân-ı şâm-ı hicrânûñ

34. Nedür ol nîl-gûn deryâ o câ-yı mecmaü‘l-ba√reyn
Medârı cünbiş-i gerdânıdur bu çetr-i fersânûñ

35. O cünbişle nedür ol dem-be-dem envâc-ı zu‘l-ba√reyn
Kebûdî şaf√adur eṭrâfı gûyâ «âk-rîzânûñ

36. Cüvânân ile zevra...lar pür olsa rûy-i deryâda
Döner «orşid-i ‘âlem-tâbına gerdûn-i gerdânûñ

37. Nedür ol «ûblar ol serv-Ḥaddler tâze dil-berler
Ḥaparlar bir na@arda re‘-s-i mâlûn tâcir-i cânûñ

38. Semend-i nâz ile yügrek cüvânlar seyrin isterseñ
Yüri ey ‘âşl...-ı şûrîde seyr it at meydânûñ

39. Vefâ meydânına var ger mülâyim dil-ber isterseñ
~afâsın sürmek ise ma...şudun dünyada πılmânûñ

40. Alurlar bir na@arda şîve-i √üsñ ile cân na...dın
‘Aceb şûrîdedür √â.....a ki «ûbânı Ḥârâmânûñ

41. Na@ar pâret-ger-i dîdâr olur her semte vardu...ça
Bun-i her-mû tecellî-zâr olur cisminde insânûñ

42. Bir özge ṭarz ü ṭavr ü √üsñ ü âna mâlik olmuşlar
Alurlar bir ba...ışda ‘a...lını ‘uşşâ...-ı bî-cânûñ

43. Dem-i vaşl içre bunlar cân virürler mürde ‘uşşâ...a
Mesî√-âsâ bilürler var ise âyînüñ i√yânûñ

44. ‘Aceb √âl oldu vardu... Rûma bir ta...rîb ile ger-çi
Felek el virmedi ammâ şafâsın sürmege anuñ

45. ~afâ sürmek degül πamdan helâk oldu... elemlele
Göz açdırmadu ve‘l-√âşıl bize âlâmı dünyâuñ

46. Yüzin göstermedi bir gün felek ben zârü nâ-kâma
Mey-i «orşîdden «âlî nigûn bir câm-ı mînânuñ

47. Nihâl-i ‘işret oldı ser-nigûn «âk-i me≠elletde
Çopardı anı bâd-ı şarşarı âşûb-ı «armânuñ

48. Dil oldı anda bed-mestân-ı √ayret gibi va√şet-gîr
Πubâr-ı πurbet aldı afetin idrâk ü i≠‘ânuñ

49. Eger bir kâm-kâr-ı rûz-gâruñ olmasa luţfı
Çalurdı lâle-i dilde sevâdı dâπ-ı «üsrânuñ

50. Dil oldı kibriyâ-âbâd-ı mi‘râc-ı dem-i şo√bet
Tera√√üm idicek a√vâline ben zâr ü şeydânuñ

51. Virüp neşv ü nü mâ gül-zâr-ı bezmi πonce-i †ab‘a
Açıldı dil görünce şeb-nem-i in‘âm ü i«sânuñ

52. %abîb-i luţfını ta‘yîn idüp emrâ≥-ı âmâle
Anuñla refte refte buldı şı√at-ba«ş dermânuñ

53. Bu luţfa ma@har iden ben ...ulın kimdür eger dirseñ
Saña vaşf ideyüm ey bâd ...adrin ol felek-şânuñ

54. Felek-kevkeb «ıdîv-i kâm-kâr-ı şadr-ı devletdür
Ser-i efrâdıdur nev‘-i beşerde Rûm u İrânuñ

55. Odur Rûmuñ çerâπ-efrûz-ı mesned-gâh-ı i...bâli
Odur i√yâ iden â&ârmı âl-i ♦asan Cânuñ

56. Sa'îdü'l-künye bir ≠ât-ı mükemmeldür ki olmuşdur
Şeref-ba«şı mu«âdîmüñ ≠evi'l-insâbı a'yânuñ

57. Kelâm-ı vâ≥ı√ müşkil-güşâ-yı 'ilm-i √ikmetdür
»a†-ı ta√rîridür ser-lev√ası tefsîr-i Çur'ânuñ

58. Ma'ârif ehline bezm-i la†îfi bâπ-ı cennetdür
Odur dâ'im na'im-i bî-zevâli ehl-i 'irfânuñ

59. ~afâ-yı bezm-i «âsü'l-«âşına itmiş ...a≥â ta'yîn
Zemînuñ verd-i «andânuñ sipihrüñ mâh-ı tâbânuñ

60. Hezâr a√sent ey bâd-ı se√er kilik-i nigûn-sâre
Anuñ nâmı-y-le taşdîr itdüπi-çün nâme 'unvânuñ

61. Varup der-gâhına ey bâd 'ar≥-ı i'ti≠âr eyle
»ulûşın 'ar≥ idüp mi√net-keşân-ı şâm-ı hicrânuñ

62. Ola ecdâdı gibi kâm-kâr-ı mesned-i fetvâ
Ola ma†la'-fürûz-i kevkebi ol şadr-ı a'lânuñ

63. Ça≥â fermân olup müjgân-ı çeşm-i şâhid-i ba«tı
Dele çün neşter-i «ûn-rîz her dem ...albûñ a'dânuñ

64. Hemîşe çün felek «ar-gâh-ı mâh-ı âsümân olsun
Na@ar-gâh olsun el†âfına her dem lu†f-ı Mevlânuñ

65. Selâmetle hemîşe «urrem ü «andân ü şâd olsun
Güni günden yeg olsun dâ'imâ ol şadr-ı vâlânuñ

66. Gel ey bâda eyle bundan böyle na@m erbâbınuñ seyrin
Virüp ru√şat 'inâne 'a†f içün esb-i sebük-pânuñ

67. Varup evvel der-i devlet-me'âb-ı şey«ü'l-islâma

Yüzüñ sür pâyine ol mürşid-i dünyâ vü u...bânuñ

68. Cenâb-ı  a ret-i Ya y  Efendi kim  ud    t n
M kerrem eylemi  ta...v  ile  adrında Nu m nuñ

69. Cih na gelmedi bir b yle  st d-ı su en-perver
S zi-y-le buld    ret ... leb-i ma m n  ma n nuñ

70. A...ıtd  kil -i se    r  z l l-i  b-ı  ayv n 
Kel m  itdi i y   ikmetin nu ...-ı Mes   nuñ

71. Odur ol  u-f n n-i dehr kim fa lı-y-le olmu dur
 ehen  h-ı cih n-d r  ser r-i  ilm    ir  nuñ

72. S   r-ı na m-ı p kinden z l l-i  ihr olur c r 
 der s r b anu la b  -ı  u kin na m u in   nuñ

73. Ne  st d-ı h ner-perverd r ol dery -y   ir  n kim
 ikeste itdi ...adrin na m-ı p ki d rr-i yekt  nuñ

74. Rev  g rmez cen buñ intis b-ı na ma amm  kim
Ma... m-ı ictih duñ  nlayup far... eyleyen anuñ

75.   ara   i re s l kinden  af -y   ab -ı p kid r
Ne  n kim eyleye i   r-ı fa lı-ı r tbe-i    nuñ

76. Ola   t -y-le p r-revna... ma... m-ı  ey   l-isl m 
Ola  adrında d  im mu terem ol  adr-ı a l  nuñ

77. Yine   f -ı  in n it ey nes m-i  o -hev  andan
Varup der-g  h-ı    ...adrine bir rif at- r  nuñ

78. Cen b-ı  a ret-i  Azm  Efendi-z de kim fa lı
 eh-i   ver gibi ma l m dur a l  nuñ edn  nuñ

79. İder √ikmet-nisâb-ı ‘a...l-ı küll zer-dûz fikri-y-le
 ¢a≥âyâ-yı ‘ulûma mütte√id ma‘lûl ü burhânuñ

80. Zülâl-i fa≥ıdur ser-sebz iden şa√râ-yı ‘irfânı
 Fırât u Diclesidür şan-ki ol mühlik beyâbânuñ

81. Dükân-ı ma‘rifetde bir kemer-beste πulâm itmiş
 Metâ‘-ı «âce-i †ab‘ına kilik-i ‘anber-efşânuñ

82. Ne si√r-engîzdür şî‘rinde ol üstâd-ı kâmil kim
 Bilürdi görse na@muñ Sâmerî fenninde no...şânuñ

83. Fe≥â-yı bâπ-ı na@mı «urrem-âbâd-ı ma‘ârifdür
 Mey-i peymâne-i bezm-i «ayâli rû√dur anuñ

84. Olup ba√r-ı ni@âma fikri πavvâş-ı nigûn-sârı
 Çı...armış her †arafdan sâ√ile dürr-i firâvânıñ

85. Cilâ‘ü’r-rû√dur mecmû‘a-i ma≥mûn-ı eş‘ârı
 İder kesb-i ma‘ârif kim na@ar-gâh itse dîvânuñ

86. Ola dâim bülend-i...bâl devlet şadr-ı a‘lâda
 Ziyâd itsün »udâ günden güne rif‘atle ‘unvânuñ

87. Yine üftân ü «îzân ey şabâ ‘a†f-ı ‘inân eyle
 Varup der-gâhuna bir ...ahramân-ı mülk-i ‘irfânuñ

88. ~adâ-yı †um†urâ...-ı na@m ile âvâze-i fa≥ı
 Diyâr-ı Rûmdan dâ‘im ol üstâd-ı su«en-dânuñ

89. ¶ırv-ı Rüstemâne kûs-i Keykâvus-heybetle
 Uçurdu gözlerinden «âbını yârân-ı İrânuñ

90. Cenâb-ı dâret-i Nef'î Efendi kim hilâl-i nev
Felekden gösterür barma...la ehl-i na@ma rücûânû

91. Şikest itdi kilîd-i genc-i na@mı dest-i fikr-y-le
Taşarruf eyledi gencîne-i na...d-ı firâvânû

92. O tab'-ı pâk ile 'Örfî-i Rûm olduına vâlâ
'Acemde Rûmda teslîmi vardır cümle yârânû

93. Felek mi&lin getirmez rûz-gâra tâ ebed devrân
Çarârın virmese dolâbına bu çar«-ı gerdânû

94. Dirîgâ rütbe-i ...adrin bilür bir merd-i kâmil yo...
K'ola âsûde @ıll-i devletine dâ'imâ anû

95. Cefâ itse 'aceb mi çar«-ı @âlim bilmeyüp ...adrin
Ne bilsün ...adrini nâ-dân olan merd-i zebân-dânû

96. Ne çâre dest-gîr olmaz felek erbâb-ı 'irfâna
Bulınmaz sâye-i i...bâli bir şâh-ı cihân-bânû

97. Ola devletde 'izzet رَغْمِ عَلَى her dem ¹⁸
Pür ide şıyt-ı fa≥lı günbedin bu köhne eyvânû

98. Yine 'a†f-ı 'inân it ey şabâ esb-i sebük-pâye
Yüzüñ sür pâyine bir kâm-kâr-ı şadr-ı 'irfânû

99. Se√erden «urrem-âbâd-ı ma'ârif seyrin eylerseñ
Riyâ≥înüñ riyâ≥-ı fa≥lın it meydân-ı cevânû

100. Gören dir gülşen-i na@mında âteş-pâre ma≥mûnın
Ne zîbâ †ar√ ider berkin şabâ gül-berk-i ra'nânû

101. Sü†ûr-ı na $\geq$ m-ı eş'ârı o selsâl-i müferri√dür
Gelür gûyâ ayapı çeşmesinden âb-ı √ayvânuñ
102. ~afâ-yı na@m-ı pâki âb-ı tâb-ı 'âlem-i ma'nâ
Kelâm-ı √ikmet-âmîzi dūr-i mengûşidür cânûñ
103. Temevvüc eyledükçe ...alzem-i †ab'-ı dūr-efşânı
Pür eyler rûz-gâruñ gevher-i fa $\geq$ lı-y-le dâmânuñ
104. Cihân-ı na@ma virdi tâze revna... †ab'-ı mevzûnı
Nev itdi köhne †arzın †ar√-ı fikri resm-i ma'nânuñ
105. Sevâd-ı şaf√a-i ta√rîri çün ku√l-ı cevâhirdür
N'ola çekse zemâne çeşmine gerdûn-ı gerdânuñ
106. Hemîşe mesned-i devletde olsun 'ıyş vu 'işretde
Hemîşe «urrem olsun bâπ-ı âmâli o zî-şânuñ
107. Yine 'a†f-ı 'inân it ey şabâ gel eşheb-i bâde
Varup sür yüziñi der-gâhına bir merd-i dânuñ
108. Du'âlar eyle bizden man†î...i-i şâ√ib-iz'âna
~orarsa √âlini Şâm-ı belâda olan i«vânuñ
109. 'Aceb hercâ'idür âfet unıtdı gitdi yârânı
Ne var yâd eylese düşdükçe gâhî eski yârânuñ
110. %outalum devlet ile hem-ser olmuş başı gerdûne
Yetişmiş rif'ati-y-le pâyesi burcına keyvânuñ
111. ◇a...î...at olmadu...tan şoñra neylerler o 'unvânı
[[ala†-ba«ş olduπında şübhe yo...dur çar«-ı nâ-dânuñ

112. ‘Aceb mi bulsa şûret Rûmda ‘a...lın uıurlayup
Esîr-i ...ayd-ı şûret bir alây bî-hûde √ayvânuñ
113. Çeküp esb-i sebük-pânuñ ‘inânuñ ‘a†fe ru«şat vir
Gel ey bâd eyle bundan böyle seyrin yâve-gûyânuñ
114. Ma‘ârif ehli erbâb-ı selî...a bunda «atm oldı
Budur kim ≠ıkr olındı bir bir efrâdı ol a‘yânuñ
115. Gel imdi Rûmda seyr eyle bezm-i yâve-gûyânı
Ecânible felek gör neylemiş âyin ü erkânuñ
116. Te‘accüb itme ammâ vâz-ı nâ-hem-var-ı gerdûna
Görüp bu rûz-gâruñ böyle a√vâl-i perîşânuñ
117. Çarışdı şo√bet-i ‘âlem dem-i â«ır-zemândur bu
Vücûdı ...almadı bezm-i cihânda ehl-i ‘irfânuñ
118. Çalanlar da sipîhr-i nâ-bekâruñ derd-i ...ahrından
Elinden kâse kâse zehr içer sâ...î-i devrânuñ
119. Efâ≥ıl ma‘den iken ta«t-gâh-ı mülk-i ‘O&mânı
İderken kâm-bîn ü kâm-yâb erbâb-ı ‘irfânuñ
120. Mübeddel olmuş aş√âb-ı ma‘ârif yâve-gûyâne
Tetallüb eylemiş a‘lâsına eş√âş1 ednânuñ
121. Hüner ...adrin bilür bir merd-i kâmil ...almamış gitmiş
Tehî olmuş ma‘ârifden dili ednânuñ a‘lânuñ
122. Müteşâirle şâir Rûmda far... olmadan ...almış
Şu denlü ke&reti var nev-heves tarzî...-i gûyânuñ
123. Şa‘îri şi‘rden far... eylemezler ba√& geldükde

¶abûl itmezler ammâ sözde na@muñ bel-ki ◇assânuñ

124. Bu ...avmüñ ser-firâzı âb-rû-yi herze-girdârı
Ki redd eyler ...abûlüñ na@mda ‘Örfî-i devrânuñ

125. »ar-ı çingâne-sîret dîv-peyker yâve-gû Cevrî
Ki te≠kîri-y-le la‘net kesb ider her ‘u≥vı şey†ânuñ

126. Su«ande ...adrini bilmek dilerseñ var ...ıyâs eyle
Ola perverdesi ol «ar †ulû‘ı gibi nâ-dânuñ

127. ‘Aceb cehl-i mürekeb bu‘l-‘aceb terkîb-i bed-heyet
Ki ‘ömri cerr ile geçmiş o hîz-i kâse-gerdânuñ

128. Bunuñ em&âli bir...aç mübte≠el tarzî...-gû yâve
Geçer zu‘mınca ammâ her biri mâ-fev...î Sa√bânuñ

129. Fa≥îlet add olur @anni-y-le bunlar mu†la...â şimdi
Zebân-ı tâzesin añlar geçüp yârân-ı Îrânuñ

130. Elinde her biri dîvân-ı ‘Örfî gezdürür dâ‘im
Görenler @ann ide tâ kim me≠âyâsın bilür anuñ

131. Me≠âyâsı ...o †ursun bel-ki ta√te‘l-laf@-ı ma’nâdan
Görüp fehm eylemezler me’«a≠in mefhûm-ı ma’nânuñ

132. Yeter geşt ü gü≠âr itdün yeter ey bâd-ı rû√-efzâ
Kimünle söyleşürseñ yo... vücûdı hîç su«en-dânuñ

133. Gel’e bî-hûde teşnî eyleme terk it bu πανπâyı
Sükût evlâdur ey Râmî eger var ise i≠‘ânuñ

134. %otalum şâ‘ir olmışsın saña rapbet mi eylerler
Diyâr-ı Rûma varduñ rapbetin gördün mi ‘irfânuñ

135. Gel ey bâd-ı se√er ‘a†f-ı ‘inân it cânib-i Şâma
İrişdür gûşine tâze «aber a‘lânuñ ednânuñ

136. Yeter söz √addini buldı yeter «atm-i kelâm eyle
Du’â-yı «ayrını verd-i zebân it her dem i«vânuñ

137. Bi-√amdi‘llâh bugün §1√atdeyüz künc-i ferâpatde
Zemân-ı devletinde pâd-şâh-ı ‘âlem-ârânuñ

Ek-7. ANTAKYALI MÜNİF

TEBRÎK-NÂME-İ CÜLÛS-I HÜMÂYÛN¹⁹

1. Ey şâh-ı mülk ü millet ni‘me’l-ma...ar mübârek
Ya‘ni ki ta«t u devlet hem tâc-ı zer mübârek

¹⁹

Padişahın Tahta Çıkmasını Tebrik Eden Mektup.

2. Âsâr-ı ba«t-ı mes‘ūd āπāz-ı kār-ı ma√mūd
aıll-ı be...ā-yı memdād yümn-i e&er mübârek
3. Evreng-i pādşāhi ba«şāyış-i ilāhî
El†āf-ı bi-tenāhi nā-mun†a@ar mübârek
4. Oldı ser-ā-ser erkân pā-büs için şitâbân
Bām-ı felekde Keyvân derbân-ı der mübârek
5. Tebrîk için ser-ā-pā Behrām da«ı Cevzâ
Dirler felekde √ālā †îπ ü kemer mübârek
6. Âlāya oldılar hep şaf şaf melek müretteb
Zer- pālehang-eşheb ...urş-ı ...amer mübârek
7. Ber- mu...te≥ā-yı tevfi... ≠ātuñda buldı ta√...î...
~ıd... u şafā-yı ~ıddî... ‘adl-i ‘Ömer mübârek
8. Ser tâbe-pāy kişver fermân-ber ü musa««ar
◊ükm-i zemîn-i «āver tâ bā«ter mübârek
9. ‘Âlem çü mevsim-i ‘îd buldı neşât-ı cāvîd
Na«l-i riyā≥-ı ümmîd pür-berg ü ber mübârek
10. Bir dilde ...almadı πam ser-tā -ser oldı «urrem
Lu†fuñla «al...-ı ‘âlem hep behrever mübârek
11. Devründe buldı dünyâ āsāyış-i dü-bālâ
Her gūşe bāπı me’vâ her müsta...ar mübârek
12. Ey mäh-ı milket-efrüz olmışdı dil şeb ü rüz
Teşrîfüñe nigh-düz şām u se√er mübârek

13. Çıl bir ze‘āmet i√sān hem «‘ācegī-i dīvan
Olsun Münīf-i nālān fer«unde-fer mübārek

14. Tā ki disün bu nevbet baña ricāl-i devlet
Bu manşıb u ze‘āmet bu kerr ü fer mübārek

15. İde »udāy-ı Bī-çün i...bāl ü ‘ömrüñ efzün
Ba«t u ...udūm-ı meymūn bā-yek-dīger mübārek

ANTAKYALI MÜNİF

TEBRİK-NĀME-İ ÇĀ≤İ-‘ASKER-İ ANA%OLI²⁰

1. Perdāz-ı çihre-i naşafet kân-ı mekremet
Mesned-ıırāz-ı ma‘delet ārāyış-i cihān

2. Çu†b-ı medār-ı fa≥l u hüner nu«be-i beşer
‘Allāme-i «uceste-siyer seyyid-i zamān

3. Hem-nām-ı »a≥ret-i şeh-i evreng-i ıšťıfā

²⁰

Anadolu Kazaskerini Tebrik Eden Mektup.

Seccāde-zīb-i şer‘-i »udāvend-i ins ü cān

4. Ol kim sezādur itse zamāne vüçūh ile
~adr-ı Ana†olıya ...udūm ile imtinān

5. Ol kim yedinde «āme-i ejder-nümāsıdur
Gencīne-i şerī‘at-i parrāya pāsbān

6. Ol kim olurdı dergeh-i fa≥lında perdedār
Olsaydı ibni ◇ācib eper zinde bī-gümān

7. İtse Fenārī pertev-i ‘ilminde i...tibās
%ab‘ı olurdı reşk-i meşābī√-i āsmān

8. Kilki şuver-nigār-ı şanem-«āne-i bedī‘
Ta...rīri rū√-ı ...āleb-i efsürde-i beyān

9. Çālāk o deñlü peyk-i «ayālī ki olamaz
Sür‘atde añā ber...-i sebük-seyr hem-‘inān

10. Ger būy-ı dil-keş-i «am-ı gīsū-yı «il...atüñ
Bir şemmesin getürse şabā Çīne armaπân

11. Leb-rīz-ı «ün olurdı dil-i ‘aşı...ān gibi
Tāb-ı √asedle nāfe-i müşkīn-i āhuvān

12. Olmazdı rū-be-rāh-ı ≠evāl ü berā√ eger
İtseydi mihr kevkeb-i ba«tıyla i...†ırān

13. Hîç görmedük ...u≥āt-ı ‘asākirde √â... bu kim
Böyle vüçūd-ı pāk-i keremkār u kār-dān

14. Te’yīd-i √a...la re’y-i ābet rehīni şan
Emr-i ...a≥āda √ilm-i ...aderle ider rehān

15. Başla du‘ā-yı devletine şıd... ile Münîf
Âmîn disün «ulûş ile cünd-i ...udsiyân

16. Olsun hemîşe devlet-i i...bâl-i #âtına
‘Ayn-ı ‘ināyet-i ~amediyet nigāhbân

Ek-8. ŞEYH İİALİB

İİALATA MEVLEVÎ-»ÂNESİ ŞEYHİ MERÛM İİÂLİB
EFENDİ ÇONYA’DA MESNEVÎ-»ÂN EFENDİYE
TAÛRÎR BUYURDUÇLARI MEKTÛBDUR²¹

1. Ey imâm-ı zümre-i ehl-i reşâd
Şeyh-i kâmil vâ...ıf-ı sırr-ı me’âd

2. »utbe-«ân-ı nu†...-ı pâk-i Mesnevî
»âzin-i genc-i ulûm-ı ma’nevî

3. Bûs olundu...ça mübârek pâyları
Böyledir minhâ-yı †ab’-ı çâ...erî

4. Ar≥-ı i√lâş eyleyip ...ılmam riyyâ

²¹ Galata Mevlevî-hânesi Şeyhi Merhûm Gâlib Efendi’nin Konya’da Mesnevî-hân Efendiye Yazdıkları Mektuptur.

◊âşe li'llâh sizlere bizden du'â

5. »oşdur †ab'-ı şerîf-i pâkiniz
Pür-şafâ âyîne-i idrâ...iniz

6. Dâ'imâ evşâf-ı vâretdir hemân
Na...d-ı emn ü râvat u ârâm-ı cân

7. Vâlidim ser-mâye-i cân u dilim
Ya'nî kim vâllâl-ı ders-i müşkilim

8. ◊a... bu kim müştâ...dır dîdârına
~abr eder mi âş1... aşlâ yârına

9. Ço... şükür cümle aṣṣibbâmızla biz
Künc-i emniyyetdeyiz râvatdayız

10. Lî... «a†ırdan güzâr etdi ki ol
Arṡ-ı iṣlâsa bulam bir tâze yol

11. Câ-nişîn-i Ka'betü'l-uşşâ... olan
◊â...-i pâyı sürme-i aṣṣdâ... olan

12. ◊aṡret-i şeyh ol veliyyü'l-ni'metiñ
Pertev-i «ûrşîd-i çar«-ı himmetiñ

13. Eylemiş ferzend-i pâki inti...âl
Semt-i ulvîye çü ervâṣ-ı ricâl

14. Fikr-i târî« ile oldum niçe dem
Mûy-ı mâtem-veş perîşân u dijem

15. A...ıbet feyṡ-i Cenâb-ı Pîr ile
Bu acîb esrardır geldi dile

16. Luṭf edip it√âfa himmet buyrasız
Bendeye tekrâra minnet buyrasız

17. Himmet-i ehl-i dili eyler ṭaleb
Çâ...er-i bî-i'tibâr Es'ad-la...ab

Ek-9. SEYYİD VEHBİ

MEKTÛB²²

1. Gözümde lücce-i «ün âşikâre sulṭānum
Cigerde âteş-i düza« şerâre sulṭānum
2. 'Aceb benüm gibi bir kimse rāst gelmiş mi
Velāyetiñde parībū'd-diyāra sulṭānum
3. »ırāş-ı «ār-ı keder itdi dāmen-i şabrum
Mi&āl-i cāme-i gül pāre pāre sulṭānum
4. Olup güdāhte-i √asretle şu gibi a...aram
Şikāf-ı pencereden rehğüzāra sulṭānum
5. Firā...uñ âteşi ya...dı derūn-ı ma√zūnum
[]amuñla döndi yirüm şu'lezāra sulṭānum
6. Kime fiṭān ideyüm rūzgārdan ki beni
Şikeste fülk-veş atdı kenāra sulṭānum

7. Nevā-yı nāleyi evc-i sipihre ırgürdüm
Ta√assürüm o ...adardur √işāra sul†ānum
8. Ayırmason beni Allāh «āk-i pāyüñden
Budur niyāz-ı dilüm Kirdigār'a sul†ānum
9. Bu deñlü olmış iken iltifātuña me'lūf
Mürüvvetüñ yine kesme bu zāra sul†ānum
10. »arābezārda güm-geşte rāh-ı hicr oldum
Unutma bendeñi gāhîce ara sul†ānum
11. Beni civāruña ta...rîb ile †ard itme
Yüzüm sürem der-i devlet-medāra sul†ānum
12. Olursa çāre †abîb-i 'ināyetüñden olur
Cigerde serde meger bir mi yara sul†ānum
13. Bu gün şabā√dan a«şāma dek bileydüñ meger
Ne &1...let eyledi kim mühr-dāra sul†ānum
14. İkimüzüñ de günāhın batışlayup bir dem
Niyāz itmez idük i'ti≠āra sul†ānum
15. »arābe bekçisiyem büm-veş gice ...alamam
Neye varur bu gidiş vara vara sul†ānum
16. Gidüp cebin be-...afā ≠āt-ı pāküñi itdüm
Vedî'a ◇a≥ret-i Perverdigār'a sul†ānum
17. Bıra...ma Vehbi-i zārı nigāh-ı lu†fuñdan
Yazu... degül midür al «āksāre sul†ānum

SEYYİD VEHBİ
MEKTÜB²³

1. Ne mu‘înüm ne yâr-ı πārūm var
Ne dūr-i sü«an ne kārūm var

2. İşümüz ki tedārük-i nandur
Ki peyām-ı sipeh-i ‘urbandur

3. Kesbe dā‘ir murāfa‘a mā-fiş
Geldi vālî gitdi ol «āhiş

4. Biz fesādını def‘ idüp ‘Arab’uñ
Çaldı πayre menāfi‘i ◇aleb’üñ

5. Bize devr-i felek ‘aceb geldi
Rama≥an dir iken Receb geldi

6. Ödesem deynümi degül māni‘
Olsa Şehbā‘da rā√atum ≥āyi‘

7. Rā≥ıyam olsa «idmetüm ma...bül
Ba‘d-ezin lîk olmasam mes’ül

8. Deynüme lu†f-ı ◇a... kefîl midür
◇a... vekîl olduπı delîl midür

9. Burada ...or...aca... umûrum yo...
Şehrümüzde velî √asûdum yo...

10. Şimdilik gerçi iştikâ itmem
Kimseye benden iftirâ itmem

11. Vâli-i şehir bir vezîr deynoş
◇üsn-i ülfetle ...albüm eyledi «oş

12. Vüzerâ şânın aňlamaz degülem
Emri oldu...ca diñlemez degülem

13. Böyle devletlüye du‘â iderem
Kendü ma√sülûmi fidâ iderem

14. İki üç meclis eyledük şo√bet
İtdi şartınca ‘izzet ü √ürmet

15. Gerçi var idi evvel ülfetümüz
Lîk bir def‘a idi şo√betümüz

16. Ço... olup arada mükâtebemüz
Şimdi görmekteyüz mu√âsebemüz

17. Çayseriyye’de görmemişdük kık
Çomamışdu... «ulûşda teşkîk

18. Şimdi √attâ idüp o demleri yād
İtdi ‘ar≥-ı ma√abbet-i müzdād

19. Beynümüz şîr ü sükker-āsādur
Tel«lik girmeye »udā ...ādir

20. Paşanuñ †avırı dil-nişin görünür

Ket«udānuñ biraz «aşın görünür

21. ¢ā'ilem cümlesi «aşın olsa

Fu...arā @ulmden emîn olsa

22. Ben ta√ammülle eylesem de edeb

Müte√ammil degül mizāc-ı ◇aleb

23. »al... ider ...or...aram beni i≠'āc

°ulm müsveddesi bulursa revāc

24. Kendüye ...alsa πālibâ √āli

Olamaz böyle mu'tedil vāli

25. Ben ...uşūr eylemem i'ānetde

Lîk «ār olamam şerī'âtde

26. Müste'iddür fesāda ehl-i ◇aleb

Bendeñüzdür bu rütbe ≥ab†a sebep

27. Fu...arā aπniyā du'ācumdur

Bu şeref ma«≥-ı ibtihācumdur

28. Ne naşib oldu ise rüz-ı ezel

Virür anı »udā-yı 'azze ve cell

29. Zer ümīdiyle ◇a≥ret-i ¢ādir

İtmeye altun adımı ba...ır

30. Sebeb-i rif 'atüm 'Alī Paşa

Yessera'llāh mā-erāde şā

31. ~adr-ı devletde kām-kār olsun

‘Ömr ü i...bâli ber-devām olsun

32. Sāye-i devletinde ben anuñ

◊ırz-ı cānıyam ehl-i Şehbā’nuñ

33. Rāyic olup nü...ūd-ı «ayr du‘a

İderem deynümi ...ariben edā

34. Ben ki medyūnam öyle ≠ī-şāna

Deyn virdüm e‘azz-i a’yāna

35. Altı ay itmiş idüm istimhāl

Biş tamāmında eyledüm irsāl

36. İsterem Ūrfāyi monlālı...

Eger oldumsa himmete lāyı...

37. Menfa‘at ...aydın itmedüm zīrā

Simdi gelmişdi iste nevbet añā

38. Maşla√at az «arac u maşraf ço...

İkiye mansıbuñ ta√ammüli yo...

39. Himmet eylerse şadr-ı pāk-nihād

Dem-ı germ ile mum olur fülād

40. O heman devletliyle şaπ olsun

Çatlasun «aşmı dāπ dāπ olsun

41. O hemān olsun imtidād üzre

İntifā‘ eylerem murād üzre

42. ¶¶ara≥ anca... la†ıfedür nev-res

Besdür Allāh mā‘adası heves

43. İderek ‘ar_≥-ı -fitne-i ‘irfān
 Ğalem itdi ‘Arab gibi tuṛyān
44. %outasın nāmenüñ iki ya...asın
 O...ıyup soñra āteşe ya...asın
45. Beni evvelki gibi şanmayasın
 ◇iddet-i †ab‘uma inanmayasın
46. Gerçi hāsīd «ilāfın eyler ümīd
 Līk ā&ār-ı √ilmüm oldı bedīd
47. Beni mektūbuñ ile yād eyle
 »ā†ır-ı tengümi güşād eyle
48. »āk-i pāy-i veliyy-i-ni ‘metüme
 Māye-i ifti«ār u şervetüme
49. Sālīmen πānīmen nidā-yı emīn
 İde yüz sürmegi naşīb āmīn

Ek-10. MİRZĀ-ZĀDE MEHMED SALİM
MEKĀTĪB Ü MÜRĀSELĀT²⁴

1. Meclis-i pak-i ehl-i ‘irfāna
 Tekyegah-ı celīl-‘unvāna

2. Māye-i inbisāf-ı devrāna
‘Arşagāh-ı cemī’-i «ullāna
3. Şev...-ba«ş-ı dil-i su«an-dāna
Man@ar-ı cümle-i cihānyāna
4. Āsitân-ı şerīf-i ikrāma
Gıbta-ferma-yı luţf u in‘āma
5. Çille-i her niyaz-ı dervīşe
Maye-ba«şendekar-ı dil-rīşe
6. Ma√fil-i ma‘rifet-bisaţımıza
Maye-i ma-bihi’n-neşaţımıza
7. ~ad hezaran i√tiram olunur
Ya‘ni ‘ar≥-ı selām-ı tam olunur
8. Ede Barī vücūdunu dâ’im
~a√n-ı şı√√atde dâ’im ü ...â’im
9. ~orar iseñ bu zârı sulţanım
Ey benim şey«-i mekrümet-şanım
10. ◇a≥ret-i ◇a.....’a biñ &enā olsun
Güşlar zıkr ü şükr ile †olsun
11. Ki bizi eyleyip sezâ-yı kerem
Etdi şayân-ı luţf u cūd u ni’am
12. ~r√√at üzre göñül şafâ eyler
Cümle a√bâba hep du’â eyler
13. İ&re-zâ ey kerāmet-endişem

Ba'de-zā şey«-i ma'rifet-pîşem

14. Gūş edip bunda biz meşī«atiñiz
Ya'ni teşrīfiñiz kerametiñiz

15. Çıldı... esb-i ṭabī'atı taṣṭīk
Eyledik bu veṭī...amız tebrīk

16. ōa... mübārek ede ...udūmuñda
Her «uṣūṣuñ seniñ 'umūmuñda

17. Āsitāneñ himem ile ṭolsun
Nice üftādelər çeraπ olsun

MİRZĀ-ZĀDE MEHMED SALĪM MEKTŪB-I DĪJĒER²⁵

1. Meclis-i reşk-i ravṡa-i ṡūra
Ma«fīl-i πar...-ı ...ulzüm-i nūra

2. »ak-i pay-ı celīl-'unvana
Āsitān-ı refī'atü'ş-şana

3. Gülşen-i bülbul-i dil-i zâra
Merci'-i nale-i e&erkâra

4. Dergeh-i «âk-i tütîyâ-e&ere
Ma...şad-ı nâlekârî-i se√ere

5. Mecma‘-ı iştîyâ...-ı a√bâba
Man≥ar-ı i‘tîbar-ı elbâba

6. Ya‘ni ol şâh-ı mülk-i temkîne
Yūsuf-ı Mışr-ı √üsñ ü ta√sîne

7. Biz «azâ’in-güşa-yı i...bâliz
»idmet-âverdekâr-ı iclâlîz

8. Pây-mâliz rehinde πal†ânîz
Hicr ile dil-şikest-i hicrânîz

9. Levmekâr-ı firâ...-ı ta‘yîñiz
Kef-...a†î‘-i hezâr sikkîñiz

10. Pîrehen-derr-i şabr u ârâmîz
Mübtelâ-yı hezâr âlâmîz

11. Olalı ben mu...ârin-i hicrân
Oldu ‘âlem baña bütün zindân

12. Yūsuf’um görmeyip ru« u anîñ
Çahdır baña cahı dünyanıñ

13. N’işlesin dūr olup bu bî-çare
Eglenir rñidhatinle hemvare

14. ¢and-i vaşfıñla gūyiyâ oldu
%ū†î-i med√-i dil-rübâ oldu

15. Seni söyler seni &ena eyler
Her ne söylerse rûz ü şeb yek-ser

16. Dilde tesbî'î nâm-ı pâkiñdir
Fir...atiñ ile sîne-çâkiñdir

17. %outuşur «âme-i bihîn-ta'bîr
Sûzişim etmek istesem ta'vîr

18. Saña aňlatma olmaya ...âbil
Müte'e&&ir şu rütbe ya'nî dil

19. Müşkil imiş netîce kar-ı firâ...
Çekilir iş degil bu bâr-ı firâ...

20. Kime rāzım diyem bu πurbetde
◊āl müşkil derūn √ayretde

21. Ne nedīmim ne πam-güsârım var
Ne ta√ammül ne i«tiyārım var

22. Bir yanında hücūm-ı hicr ü cefā
Bir yanında firā...-ı şub√ u mesā

23. Var iken bende i√tirā...-ı va†an
Kül«an olur gözūme hep gülseñ

24. Bir devā biñ πam-ı firā...ım var
◊āşılı saña iştiyā...ım var

25. Dile fikri Sitanbul'uñ †oldu
Gözūme «âki tūtiya oldu

26. Baş...a baş...a firâ...ı yâranıñ

Beni pā-māl ...ıldı a√zānıñ

27. Her biriniñ mu√aşşalı ferda
Yeri vardır derūnda ser-ta-pa

28. Bā-«uşūş sen vücūd-ı mu√teremiñ
Mīr-i ‘âlī-nijad-ı müfte«amiñ

29. ‘Alima’llâh iştiyā...ı πamı
‘Ālemim teng eder πumūm-ı demi

30. Ru«larıñ yād eyledikçe derūn
Olmada sīne gülsitān-nümūn

31. Fikr-i rūyuñla sīnemiz †oldu
Ça†ra-i eşkimiz gül-āb oldu

32. Πayra olmaz rübūde el-√āşıl
Πayra bend olmuyor efendi bu dil

33. Cümle vaz‘ıñ baña şafādır hep
Πayrısıdır baña tenük-meşreb

34. Cevr etdikde hep vefâ görünür
Πayrınıñ lu†fu hep cefâ görünür

35. Baña πayrılar eylese tev...ır
%oab‘-ı zārım baña eder tekdīr

36. Ederiz deyü baña tev...iri
Edeyorlar ziyâde tekdīri

37. ~ovuca...dır hele edâ bunda
Anı da bilmeyor belâ bunda

38. Perveriş bunda †urfa †urfa meniş
Ya...dı âteş gibi beni bu reviş

39. Rūzgârîñ bu √âli olmasa âh
Fir...at olmasa √aşılı her gâh

40. Muttaşıl vuşlat olsa ‘âlemde
Olsa cümle neşat her demde

41. Hîç tesellî-i hicr-i dîdara
Kimseler bulmamış durur çare

42. Yine bilmez devâyı †ıb †olsa
Derd-i hicrâna biñ †abîb olsa

43. Nedir aya ‘ilâc hicrâna
~orsa ‘aşı... bilir mi Lo...mân’a

44. Hele ben «aste-i firâ... oldum
~ararıp √asretiñ ile şoldum

45. Yem-i fir...atde ...almışım √âlâ
Bir şikeste sefîneyim gūya

46. Bādbān-dirr-i rūzgar oldu...
~a√n-ı gird-ab-ı πamla zar oldu...

47. Muttaşıl saz-ı ülfet-i hicriz
Sāz-bazende-i ‘illet-i hicriz

48. ◇a... te‘āla olup mu‘îñ ü @ahîr
Etmeye bu kederde bizi esîr

49. Būy-ı vaşlı bulâ meşâm-ı firâ...

~ub√ ola her sevād-ı şām-ı firâ...

50. ◇ıf@ edip ◇a... vücūduñu her gâh

◇āfı@ıñ ola √a≥ret-i Allāh

MİRZÂ-ZÂDE MEHMED SALİM

MEKTÛB ZÎ-İSTANBUL BE-Mİ~R-I ÇAHİRE BERĀY-I BİRĀDER-MĀ
İS◇AÇ EFENDİ DER-ĀN ZAMĀN Kİ PEDEREŞ ÇĀZĪ-İ Mİ~R ŞUDE-
BÛD²⁶

1. »ame-i ney-şekerim etmededir saña müdam

İştıyâ...-ı dil-i ma√zûn u fira...ı i‘lam

2. Ey şeh-i Mışr-ı belâpat saña ez-can ü derûn

‘Ar≥-ı e&niyye eder bu dil-i √asret-efzûn

3. Evvel ol Yūsuf-ı √üsnüñ edelim istıfsar

%ab‘-ı pakini anıñ «â†ırıñı isti«bar

4. Gül-i †ab‘ıñı su’âl cümleye ta...dīm olunur

~ad hezârân tu√af-ı ed‘iye ihda ...ılınır

5. Çand-i vaşfıñ dili bir †û†ı-i gūyâ eyler

Gül ru«uñ fikri anı bülbul-i şeydâ eyler

6. Med√ıñ uzata dilim bülbul-i gūyâ-mānend

Sözüm el-√āşıl ola her şeb-i yeldâ-mānend

7. Bi-kemālih yine bir mūyuñu vaşf etmede dil

Olmaya ey şeh-i evreng-i melā√at ...ābil

²⁶ Babası Mısır Kadısı Olduğunda Kahire’deki Kardeşimiz İshak Efendi’ye İstanbul’dan (gönderilen) Mektup.

8. Ger şorarsañ πam-ı hicrân ile a√vâl-i dili
Ey birâder saña ta...rîr edeyim mât-vaşalı

9. Aşılıp na«l-i firâ...îña seniñ etmede zâr
Murπ-ı is√â... ile oldum hele şimdi hem-kâr

10. Nev-nihâl-i dilim âzürde-i hicrânlı...da
Far...ı yo... †urra-i dil-berle perîşanlı...da

11. Gülsitân-ı πam-ı hicriñde dil etmekde «râm
Güiyâ oldu hezârîñ yerine ...â'ima...âm

12. Gird-bâd-ı πam-ı hicrânîñ ile fülk-i sürûr
Kendini eyledi lîman-ı derûnumdan dūr

13. 'Ayşım evra...îñi bad-ı elem etmekde √azan
Baπ-ı çar«da görelî dil πam-ı derd ü hicran

14. ~adef-i dîdede ger gevher-i zâtîñ na-būd
Anda amma ki «ayalîñ şeb ü rûzan mevcûd

15. ◇âşılı ateş-i √asret dile te'&r etdi
Âh-ı cân-sûz-ı firâ...îñ beni dil-gîr etdi

16. Senden ayru o ...adar h'âb ırarπ oldu dile
Seni ümmîd ederim lîk anı ummam ki gele

17. Bâπ-ı cennet deseler sîneye yarân seza
Bâπbân-ı πam-ı âlâm-ı firâ...îñ zirâ

18. Nice ezhâr ile bu sîneyi tezyîn etdi
Bâπ-ı cennet gibi şimdi anı şîrîn etdi

19. Fikr-i ru«sârîñ ile bâπ-ı derūnum cānâ
~ad hezārān gül-i «oş-bûlar edipdir peydâ

20. Deheniñ fikri benim bu dil-i vîrânımda
¶oncalar √āşıl eder sîne-i sūzânımda

21. Olalı fikr-i lebiñe emelim na«li ...arîñ
Eyledi meyvesiñi cümle kirās-ı rengîñ

22. Çeşminiñ resmi ...açan bu dile ‘azmi eyler
Donanır gülşen-i ...albimde benim nergisler

23. Her ...açan fikr-i bināgūşuñu etsem derkâr
Sînede yâsemeniñ bir gün eder dil i√≥âr

24. Dil ki gâhîce «âyâl-i «am-ı kākül eyler
Nice sünbülleri gülzâr-ı derūnumda açar

25. Añıca... ...âmet-i mevzūnuñu etdi cānâ
Serv-i hemvâr-ı gülistanı o dem dil peydâ

26. »a†-ı ru«sârîñ ile dil ki ola cilve-nümâ
Açılır gül gibi ol demde benefşe canâ

27. Ey birâder dil-i ma√zūn bu resme ya‘nî
Oldu bî-şekk ü gümân bâπ-ı behiştîñ ‘aynı

28. Mevsim-i faşl-ı bahâr u gül-i «andân geldi
Va...t-ı nev-rûz u dem-i ‘ayş-ı gülistân geldi

29. Sāye-i devlet-i teşrîf-i bahârda yek-ser
Sāyeler şaldı cihân içre na«ıllar yer yer

30. Yüz verip sebzeye kühsar u zeminler şimdi

Buldu ‘alem çemenistan ile zīver şimdi

31. Gele şayed deyü gülzâr-ı temâşâyâ seni
Hep döşendi yine yollarda ...umâş-ı çemenî

32. Bülbülâna yine gülzâr meṭâ‘ıñ açdı
Lâleveş dâṭ-ı maṭabbetle derûnuñ ya...dı

33. Serv-...adler şalınıp nâz ile gülşenlerde
Bülbülâsâ dil-i ‘uşşa... ise sūsenlerde

34. Sū-be-sū seyr-i gülistân ede cümle yārân
Cū gibi a...mada anlar da temâşâyâ hemân

35. Şâ«-ı güllerde hezâr nâṭme eder murṭ-ı seṭer
Gūyiya ṭâṭır-ı ‘uşşa...ı tesellî eyler

36. Lâleler ise ya...ıp dâṭ-ı derûnuñ yer yer
Gūyiya şâh-ı bahâr yine çerâṭân eyler

37. »âb girmez geceler nergis-i zarıñ gözüne
Cebhe-fersa olalım deyü ayatı tozuna

38. O ...adar dâd u se«âda geceler rûza şehâ
ṭadir ola ede idi aña kendiñi fedâ

39. Gül-i ebrî ise ru«sârına ṭaller yazmış
‘Ar≥-ı kâlâ-yı bahâra o da kendin düzmüş

40. Gülsitan içre bu zīnet ile ol müsteṭnâ
Gelin olmuş gideyor şâh-ı bahâra gūyâ

41. Na«l-ı gül ta«t-ı revan olsa olurdu a‘lâ
Bergleri aña yeşil örtüdür ey dil gūyâ

42. Servler kim nice zîbiş ile pîşinde tırur
 Ālet-i sūr na«il ārāyişin el-√a... ki verir
43. Şev...-ı sūrī ile bûlbûller ise ser-tā-pā
 Her biri naṭmesiñi etmede yer yer icrā
44. Ney-zenāsā da benefşe añā pey-rev olmuş
 Çalmaπα √ā≥ır olup ol da«ı boynun egmiş
45. Na@ar-ı lu†fuña oldu...ça bahārıñ ma@har
 Πoncalar da açılıp «ande eder ser-tā-ser
46. O ...adar revna...ı var şehr-i Sıtanbul’umuzuñ
 Her adım başına bir √ūri yatar yolumuzuñ
47. Vef...-ı kām üzre şafā zev... ile ‘işret bunda
 Ey birāder şeh-i «übân ile ülfet bunda
48. Sernih oldu...ça fe≥ā-yı çemene şub√ u mesa
 Yem ayatıñı oπαr çāker-i ednāāsâ
49. Ekserī πayri şehir dāmen-i kūha şıπınır
 Yedi †απ şehrimizi serleri üzre götürür
50. Şeh-i «ūbana şehâ ta«t u ma...arr İstanbul
 Meyl ederse nola ‘âlem ki şafâsı pek bol
51. Ey birāder bu vilayet nice inkar olunur
 ◇aşılı âb u hevâsı hele i...rar olunur
52. Ne güzel √a≥ret-i Eyyūb’u temaşâ ammâ
 Şîr ü ...ayμαπı da anıñ ...atı a‘lâ ammâ

53. Lîk ...urbāncı dilencileri âdem paralar
Yañılıp ehl-i şafâ seyre varırlarsa επερ

54. Ey birāder fera√-efzâ hele Kāpid-«āne
İn...ibā≥ı giderir ≠ev... verir insāne

55. Lîk o...ur yazar ile o da şimdi †oldu
Ya‘ni anlar da şafā ehline māni‘ oldu

56. Hele ne √āl ise anlar «u†ubā yek-sere āh
»u†be ta‘lîmi içün seyre gelirler her gāh

57. Her απαç dibi hele minbere döndü el-√a...
Bu fe≥ālar da cevāmi‘e olupdur mül√a...

58. ~af-be-şaf durdu √ucāt-ı çemenistān aña
Cūdaki ...urbatalar oldu mü’e≠in gūyā

59. Nefes açma... hevesiyle kimi yırttı √ul...ūm
Kimi fat... oldu olup renc-i boπazla μαπmūm

60. Πala†a Mevlevi-«anesi de güm-rah oldu
Derviş ‘O&man ile arayış u revna... buldu

61. %olmabaπçe ise yaran ile şimdi †oldu
O da teşrîf-i bahar ile şeref-yab oldu

62. Derviş ‘Abdi’yle Beşiktaş ise canâ ammâ
O ...adar buldu nümāyiş ki olunmaz inhâ

63. »ame-i ney-şekerim ney gibi her dem şanemâ
◇üsn-i şavt ile şarîr ede ne dem ol gūyâ

64. Kâr-ı na...şında şehâ «āce-i üstāda hemān

Çalemin etmede ta...lîd be-her sâ'at ü ân

65. Feyze-i cân-ba«şı nesîm-i kerem-i √a≥ret-i ◇a...
Verdi çün rîşe nihâlân-ı ◇işâr'a revna...

66. Nice biñ al kirâsıyla verip zîb ü bahâ
◇âşılı eyledi ma«lû...uñâ şad lu†f u 'a†â

67. Tâze na«lân-ı Çubu...lu ise dîvân †urmuş
~an selâm almaπa züvvârıñâ √â≥ır olmuş

68. Dem-be-dem ez-dil ü cân olmada cebhe-fersâ
»'âhiş-i büse-i pâyı ile anıñ deryâ

69. Yâr zevra...la gece yemde gûzarân eyler
İki cânibe mu√aşşal gümüş efşân eyler

70. Ey birâder dem-i 'ayşına anıñ var mı sözüñ
Gördü mü Mışr diyârında na@îriñi gözüñ

71. Ya o %oöplarıñü kim cennet-i me'vâsadır
O da dünyâda şehâ mi&li bulunmaz câdır

72. Üsküdar'a da sözüñ †oπrusu varmı hem-tâ
Ba'≥ılar der deñiz aşırıdır ol âh ammâ

73. Geçemem bendeñiz ol cây-ı fera√-efzâdan
Lu†fu ço... √âşılı anıñ hele πayrı câdan

74. Gerçi dünyâda fera√ zev... u şafâdır ammâ
Bir yanım √âşılı eksik gibi sensiz cânâ

75. ◇a≥ret-i Lu†fi Efendi'ye du'âlar olunur
Hem da«ı Es'ad Efendi'ye &enâlar olunur

76. Hem gözüm nûru Sa‘îd’ime de da‘vât-ı belîr
Eylerim luṭf u mürüvvet edip eyle teblîr

77. Bûs edip destîni rıf’atli efendiye şehâ
Biñ √icâb ile «ulûş-ı dilim eyle inhâ

78. ‘Aybımı dâmen-i ‘afviñ ile mestûr eyle
Ey birâder kerem et budili mesrûr eyle

MÎRZÂ-ZÂDE MEHMED SALÎM

MEKTÛB-I DÎJËR ZÎ-İSTANBUL BE-MI{~R-I ĆÂHİRE-RÂ DER-ÂN
VAĆT Kİ PEDER-İ BİRÂDER-İ MÂ İSĖÂĆ EFENDİ ĆÂZİ-İ Mİ~R ŞUDE-
BÛD VE ÂN-RÂ DER-Mİ~R BE-PEDER-İ BUZURGVÂREŞ
EBKÂHU’LLÂHU TE‘ÂLÂ VE ‘AMMEREHÛ Bİ’L-‘ÖMRİ’%o-
%oAVÎL²⁷

1. Dergeh-i ‘adn-i berînāsāya
Meclis-i bâr-ı İrem-hem-tāya

2. Maṭlab-ı ...āfile-i eşvâ...a
Ma...şad-ı «ayl-i reh-i e≠vâ...a

3. Ma√fil-i ≠at-ı ma‘rif-≠āya
Ya‘ni ma«dûm-ı dūr-i yek-tāya

²⁷ Diğer Mektup İstanbul’dan Kahire’ye Kardeşimiz İshak Efendi’nin Babası Mısır Kadısı Olduğunda Onu ve Mısır’daki Büyük Babasını Yüce Allah Baki Kılsın ve Uzun Ömürle Ömürlendirsın.

4. O a«-ı ‘ilm-i hüner-pīraya
O şada...atlı himem-peymāya
5. ◇a≥ret-i rū√-ı revân-ı cisme
Ya‘ni ol nūr-ı şu‘â‘-ı çeşme
6. ~ad hezārān gül-i gülzār-ı &enā
Bī...ıyās πonca-i «oş-büy-ı du‘ā
7. Der-i vālāsıñā ī&ar olunur
Hem «ulūş-ı dilim īşāl ...ılınır
8. Nicedir √āl-i şerīf nice mizāc
Bu †arafdan ederiz istimzāc
9. %oarf-ı da‘vāta ...ıyām eyler dil
Ez-derūn saña selām eyler dil
10. Da‘imā §ı√√at ü zev...de olasız
‘İzzet ü devlet ü şev...de olasız
11. ¶onca-i kāmıñızı Rabb-i ‘ibād
Ede bād-ı fera√ u zev...le güşād
12. Mihr-i rıf’at ile dil-şād olasız
¶am-ı şeb-beççeden āzād olasız
13. Mu...tezâ-yı √a...-ı ülfet ya‘nī
E&er-i fey≥-i şadâ...at ya‘nī
14. %oaraf-ı mu«lişi eylerse su’âl
◇amdüli’llah Kerîmü’l-müte’âl

15. Şehr-i şî√atde bu gün şeh-kârız
Leşker-i şev...-ı deme ser-dârız

16. Gülşen-i dehr-i nihâl-i eşvâ...
Görmedi bad-ı «azan pür-evra...

17. Lîk bu dîde-i nemnâk ma'lûm
Hep πam-ı «â†ır-ı πamnâk ma'lûm

18. Olalı dil πam-ı hicriñe ...arîn
Gün-be-gün olmada bu †ab'√azîn

19. Görmeyelden meh-i ru«sarîñı bâl
Etdi @ulmetkede-i πam pā-mâl

20. Fir...at-i yâr-i √a...î... müşkil imiş
Hicr-i a√bâb-ı şadî... müşkil imiş

21. Erre-i 'ömr imiş a√vâl-i hecîr
Keder-âver imiş i...bâl-i hecîr

22. Bilmez idi πam-ı hicrânı dilim
Artmasa fir...at ile ger keselim

23. Ne bilirdi idi mezâ...-ı hicri
Ne bilir idi firâ...-ı hicri

24. Olmasa «âne-i πam-«âne-i bâl
Πam-ı hicrânîñ ile mâl-â-mâl

25. İştîyâ... √âşılı kim oldu tamâm
Vere vuşlat ile Allâh ârâm

26. Πıbbe-mâ ey şeh-i i...lîm-i hüner

İ&re-#â eymeh-i revna...-güster

27. Olur ise bu †araf isti«bār

Reviş-i ‘ālem ü dem istifsār

28. Be-her a√bâb-ı şada...atkârân

Cümlesi şev...ıñ ederler i‘lân

29. Nâ’il’ıñ ma†labı neyl-i vuşlat

Görmeye rüyuñu eyler rapbet

30. Etmeye başladı dīvān tertīb

Lık ammā ki ben etdim terπīb

31. ◇a... bu kim pāk-edādır Nā’il

Meclise rū√-fezādır Na’il

32. Tesliyetkār-ı firā...ım oldu

Va√şet anıñla sekīnet buldu

33. Aπzımın dādını bulmazdım ben

Renciş ü derd-i firā...ıñdan

34. ◇işşe-yāb etmese Nā’il ya’nī

Ki mezā...-ı nemekīn ile beni

35. Şimdi bāzār-ı cihānda ek&er

~atılan cümle mezā...dır yer yer

36. »āce-i na...d-i mezā... saπ olsun

Kāle-i şev...ı revācıñ bulsun

37. Ba‘de-mā ey şeh-i şeh-i if≥āl

[[ıbbe-zā ey ...amer-i burc-ı kemāl

38. Yoluñuz Ka‘be-i √annān oldu
Menziliñ rav≥a-i Mennān oldu

39. ¶ıb†a olsa nola kim bu sūde
Vech ederse derine fersūde

40. Bu &evab dünyede insana kefâf
Şeb u rûz eyleye ol beyti tavâf

41. Ey birâder dilerim ben senden
Būs edip dāmen-i beyti benden

42. Yād edip da«ı du‘â eyle beni
Geh †avafıñda recā eyle beni

43. ◇acciñı etmeπi kim ede yesīr
◇a≥ret-i »ālı...-ı kevneyn-i †adīr

44. Yüzümü sürmeπi ben ol cāda
◇a... müyesser ede bu dünyâda

45. Geçmedin ‘ömr-i ‘azīzim ya‘nī
◇ācı Sālim ede Allāh beni

46. Hele lu†f ile mürüvvet eyle
Geh du‘a ile ‘ināyet eyle

47. İki mektüb-ı ma√abbet-üslüb
Geldi ey yār-i güzīn-i merπüb

48. Bundan evvel size man@üm mektüb
»ātem-i hicr ile ma«tüm mektüb

49. Der-i valāñıza îşâl oldu
Ya‘ni Mışır’a size irsâl oldu

50. Vardı mı ya‘ni size ol er ü giç
»aberi gelmedi bilmem baña hîç

51. Luţf edip bize işaret eyle
Varınası ile bişaret eyle

52. Ke&ere’l-veddü leküm vâz-dade
El-fa...ır Salim-i Mîrzâ-zâde

MÎRZÂ-ZÂDE MEHMED SALİM
MEKTÛB-I DÎÎER²⁸

1. Bârgâh-ı celîl-‘unvâna
Âstân²⁹-ı refî‘atü’ş-şâna
2. Südde-i kân-ı luṭf u iṣṣâna
Merci‘-i her kibâr-ı devrâna
3. Melce‘-i raṣat-ı cihânyâna
Mekrûmet-ba«ş-ı derdmendâna
4. Mehbîṭ-ı mâh-ı burc-ı iclâle
Mas...it-ı mihr-i evc-i i...bâle
5. Gül-bün-i gülşen-i kerem-zâya
%oavṭ-ı dârât (u) ṭarz-ı Dârâ’ya
6. »âk-i pây-ı ikrâma
~adr-ı pâk-i maṣall-i in‘âma
7. »âk-i ...âlîça-i dil-ârâya
Merci‘-i her gedây u her baya
8. Yüz sürüp bu kemîne çâker
»idmet eyler o câda ser-tâ-ser
9. Yüz sürüp pâyına πarîbâne
»idmet eyler o zât-ı zî-şâna
10. []urbet içre bu zâr îkesdir
İfti«ara efendimiz besdir
11. Dehri eden na‘îme müstaπra...
Çıldı zâtıñ ‘inâyet-i muṭla...

29

Metinde “âsitân” şeklinde yazılmıştır.

12. Luṭf-ı pakiñ sebeb durur kama
Her parĩbü'd-diyâra ikrama

13. Dergehiñ vaşılı parĩbana
Yeter anca... medar-ı i√sana

14. Yetişir dameniñ bize saey
Na@arıñdır mevâliye aye

15. Zat-ı pakiñ cenâb-ı Rabb-i mu'în
Eylemiş luṭf u himmete ta'yîn

16. Eyleyen her şükûfeyi şâd-âb
Çıldı «al...ı nevaliñe sîr-âb

17. Ebr-i nev-rûzu eyleyen palṭan
Etdi keffiñ ma√all-i emn ü aman

18. Āferīd-i cihan olan Mevlâ
Etdi zâtıñ ferīd-i cūd u'aṭâ

19. İlayrı ol şadr ile eden zîbâ
Seniñ ile o şadra verdi bahâ

20. Verdi evşâfa zâtıñ ile şeref
İlayra eden 'avârizîni «alef

21. Elyeen ba√r-i luṭfu bî-pâyân
Dâmeniñ ...ıldı sâ√il-i ihsân

22. Elyene murṭ-ı gülşeni gūyâ
Çıldı vaşfiñ şamîme-sâz-ı du'â

23. Āb-ı şūyīde-pây-ı i√sânıñ

◊āşılı bir nigāha şâyaniñ

24. Πam u endūhu cümle dūr eyler

Matem iken πamīni sūr eyler

25. Bir geda olsa lu†fuña mu‘tad

‘Ömrü oldu...ça olur ol dil-şad

26. Bab-ı lu†fuñda redde yo... imkân

»aşyetiñden bütün cihan lerzân

27. Ğapuñ olmaz πarībiñe mesdūd

Olmaz anıñ gedāları merdūd

28. Ben de geldim ...apuña sul†ānım

Eybenim mihr-i burc-ı i√sānım

29. Bab-ı lu†fuñ πarībe bend etme

Beni lu†f et netīce redd etme

30. Behre-dār et na‘īm-i şef...atden

Beni dūr eyleme √imāyetden

31. Ya‘ni a...rānım içre ben zāre

Eyle lu†f et kerem ile çāre

32. Āsitāniñ hemīşe Rabb-i beşer

Melce’-i nās ede bütün yek-ser

33. Bu zemīn u zamān †urdu...ça

%oura zātıñ cihān †urdu...ça

34. Ne demekdir bu «āki ref’ etmek

Vetr-i iṣṣân-ı pākî şef' etmek

35. Ya'ni etmek sezâ bu in'âme
%arafiñdan gele kerem-nâme

36. Olmamışken seleflere bu kerem
Baña oldu bu luṭf u cūd u ni'am

37. Dâ'im olsun 'inâyetiñ her câ
Devletiñ dâ'im eyleye Mevlâ

38. Dâmeniñdir cihâniyâna penâh
Devletiñ da'im eylesin Allâh

MİRZÂ-ZÂDE MEHMED SALİM

MEKTÛB-I DÎÎER³⁰

1. Bârgâh-ı bülend-eyvâna
Cilvegâh-ı kibâr-ı devrâna

2. Destgâh-ı niyâz-ı 'uṣṣâ...a
Merci'-i her nigâh-ı müştâ...a

3. Sûdde-i Sidre-âṣiyânsâya
Sidre-i bâṭ-ı 'adnâsâya

4. Mehbûṭ-ı her ...avâfil-i kereme

Mas...ı†-ı ‘izz ü zâ’ir-i ni‘ama

5. Bahr-i ze««âr-ı fikr ü tedbîre
Kân-ı lü’lü-yi ‘izz ü tev...îre

6. ~ad hezârân «ulûş-ı bî-pâyân
Eder irsâl bu πam ile pinhân

7. Evvelâ †ab‘-ı pâkiñi tekrâr
Ederiz ez-derûn istifsâr

8. Dâ’imâ müstedâm-ı ‘ömr olsun
Mükrim-i i√tişâm-ı ‘ömr olsun

9. Āsitāniñ ede cenâb-ı Mu‘în
Âb-rûy-i gül-i keremle metîn

10. %oura zâtı cihân †urdu...ça
¢âlîb-ı tende cân †urdu...ça

11. Cûş eder ise ba√r-i istifsâr
~orulursa πarîb-i zâr u nizâr

12. Ya‘ni edip temevüc ol deryâ
Olur ise ...arîñ-ı istinbâ

13. ◇amdu li’llah πarîb-i müştâ...iñ
Dîde-düz-ı cemâl-i berrâ...iñ

14. Gerçi πurbetdedir velî ammâ
Zîkr u fikriñle bir durur her câ

15. ◇a... bilir bende-i ...adîmiñdir
◇a... bilir yâr-ı ‘an-şamîmiñdir

16. Lîk ammā ki n'ışlesin devrân
Etdi â«ir mu...ârin-i hicrân

17. Oldu bu beyt-i √asb-i √âl-edā
Dilde tesbî√i dā'imā √ālā

18. Fülk-i dil çı...madın kenâra da«ı
Rûzgâr atdı bir diyâra da«ı

19. Ya'ni zar-ı πam-ı firâ...ız biz
~o√betiñden dirîπ ıra...ız biz

20. Olmayaydı bolay ki sul†ânım
Dûr olmaπla †ab'-ı nālânım

21. Ya'ni dûr olmaπile bu mehcûr
Olmayaydı derûndan da o dûr

22. Etmek ile felek beni teb'îd
Olmayaydı bahâne sedd-i sedîd

23. ~alma ferdāya πurbet-ālûdu
Gehi añ meclisiñde nâ-bûdu

24. ¢anı ol dem ki meclisiñde şebân
Cem' olup şem'iñe bütün yārân

25. Gah helvā bahānesiñ eşvā...
Eder idi bu zâra √ulv-i mezā...

26. Gah tavla miyanede şa†ranc
Şimdi oldu bu zara şad renc renc

27. Gah beyitler sürüp gehī eş‘ar
Gah ma≥mūn u geh nice esrār

28. Yād olup cümle şo√bet eylerdik
Çatı şahane ‘ülfet eylerdik

29. Yandı â«ir miyane-i √elva
Düşdü ortaya âteş-i sevdā

30. Şimdi bu rûzgâr-ı na-be-amān
Āteşim âsumâna etdi revān

31. Cümle bu âteş-i şebān içre
Seyr edenler bu âsumān içre

32. Şereriñ necmler ...ıyās eyler
Āteşim nemce i...tibās eyler

33. Onu encüm ...ıyās etmeñsiz
Böyle bī-hūde i...tibās etmeñsiz

34. Āteş-i πamda oldu ten bir mūm
Oldu yek-ser şerārı böyle nücūm

35. Māh-ı tābān deπil miyanesine
Dāπ urdum derūn-ı «ānesine

36. Ya...dım âteşlere ten-i yārı
Da‘vet etdim semender-i zārı

37. O da yansın benimle hicrâna
Tā ki nāmım kala cihanyâna

38. Diyeler böyle bir mu√ıbb-i ...adīm

Yandı nāra çü şekl-i İbrahīm

39. Ya‘ni ya...mıř ra...īb-i Nemrūd-dem
Nar-ı ıa‘n içre añı müsta√kem

40. O da yanmıř o fir...ate er ü gîç
Dönmemiř yine bildiπinden hîç

41. Böyle çekmiř netîce ıa‘neleri
~ovumayıp ma√abbetiñde yeri

42. Onlar etdikçe böyle hep tekdîr
Da«ı berter edip aña tev...îr

43. Eylemiş ol mu√ıbbini o παrīb
Māye-i her sürūra ber-ta...rīb

44. Πurbetiñde bile edip i‘zāz
Düstāniñdan eyleyip mümtāz

45. Bāreka’llāh deyip bütün beπler
Nev-be-nev eylesin tekāpūlar

46. »āřılı böleyim ma√abbetiñde seniñ
ğābitim böyle ülfetiñde seniñ

47. Dönmezem ben netîce el-√āřıl
Dergehiñden seniñ beπim ez-dil

48. İster iseñ παrībini kerem et
Yād edip luıfuñ ile muπtenem et

49. İster iseñ unut beni yārım
Yine olmaz ma√abbetim yarım

50. ~orar ise bu rāzı yārānım
Deyiver cümlesine sulṭānım

51. Biz ki oldu... bu πurbet içre figār
Sīne-suz-ı πarīb-i dār ü diyār

52. Olmamışken o şo√bete me'lūf
Bizi dūr eyledi cihân şad yūf

53. Aldı şāhīn-i bâzı destimden
Verdi yerīne «ayli zāπ u zaπan

54. Gülşeniñden ...ovup Sıtanbul'uñ
Etdi ālūdesi bu med«ülūñ

55. Ya'ni şehir-i Selanik'e ā«ir
Etdi ba«tım hemīn beni dā'ır

56. Olalı biz Selanik'e mollā
Yüreπimde Selanik oldu şehā

57. Çatı ...or...a... olur imiş bunda
Her gelen √āşılı her efgende

58. Biz de düşdük netīce ol dāma
Çā'il idik ...uru bir ikrāma

59. O da yo... a...ça ise şad hāşā
Ya neye bunca renciș ü πavπā

60. Bunu evvel müderrisīn-i kirām
Eyü manşıb der idi cümle tamām

61. Eyü manşib netice bu manşib
Lık ammā riyāyı müstevcib

62. Bilmez etmekliṭi riyā Sālim
Nic'olur bundan bilmezem √ālim

63. Hele oldu... du'āya biz mu√tāc
Etmeye ◇a... şafāmızı tārāc

64. Cümlesiñden hele a√ibbānıñ
%ourra-i kāffe-i eviddānıñ

65. Eyleriz hep teveccühüñü niyâz
Ede ◇a... cümlesiñi ser-efrâz

66. ◇aşşaten dayı beṭlere yek-ser
Dil-i âşüfemiz selâm eyler

67. ◇abeşî-zāde-i dil-ârāya
O bize ba...mayan «od-ārāya

68. 'Ar≥-ı şad şev... u i«tişāş olunur
Şev... anıñla i...tinās olunur

69. Ya ne var bizlere o her-cayī
Etmese dar böyle her cāyı

70. Gehi mektūbuñ eyleyip †altīf
Şeref-i nāmeyi edip teşrīf

71. Nā'il olsa... nevāl-i ikrāma
Gelse da«ı bize Şeref-nāme

72. ~a...lasa... nūs«a-i şifāāsā

Eylesek her ba...ışda cümle şafā

73. Dīdemiz a√vel oldu ba...ma...dan
O kerem-nāme ye be-cümle beden

74. Burc-ı bārū-yı ...al‘a-i keremiñ
◊ışn-ı pāk-i na‘īm-i muπtenemiñ

75. Ede Barī seniñ ile her dem
Na@ar-ı pāki ile müsta√kem

76. Yār-ı πārım benim vefā-dārım
Ya‘ni Vehbī-i sīne-efπārım

77. Seyyid-i pāk-fı†nat-ālūdum
%ab‘-ı çālāk ü zāt-ı bihbūdum

78. Şu‘arāya şeref veren ma«düm
Na@mı ile &enā eden man@üm

79. Gelir ise size deyiñ yek-ser
Saña Sālīm selāmiñ ‘ar≥ eyler

80. Kâπıdı içre i√tirâm etmiş
Size bir «aylice selâm etmiş

81. İştiyā...iñ edip ‘ar≥a saña
Eylemiş resm-i ülfeti icrâ

82. Seniñ ile netīce «atm etmiş
Πayrı esrārı cümle ketm etmiş

MİRZÂ-ZÂDE MEHMED SALİM
MEKTÛB-I DİĞER³¹

1. Āşiyân-ı mekârim-‘unvâna
 Tekye-i dil-peziir-‘unvâna
2. Çillegâh-ı niyâzmendâna
 Mültecâ-yı dilân-ı şey«âna

³¹

Diğer Mektup.

3. Zāt-ı pīrāye-ba«ş-ı ma...şūda
Sāye-pīrā-yı @ıll-ı memdūda

4. Ğıblegāh-ı mevāli-i dehre
Melce'-i her kibâr-ı her şehre

5. Meclis-i reşk-ba«ş-ı devrāna
İbta-fermā-yı 'izz-i her şāna

6. Mevlevîler niyâzıñna bir bir
Luṭf-ı pāki ola hemîn dā'ir

7. Ya'ni ol «ān...āh-ı zībâya
Südde-i Sidre-i cinānsāya

8. Tac-bazî-i ibtihac olunur
'Arṡ-ı eşvā... u iṭtiyâc olunur

9. Pūte-i nev-külāh-ı ma'nâda
Oldu iksîr-i şev... âmāde

10. Ede dâ'im müdebbir-i devrân
Dāre-mā-dāre luṭfuñna şâyân

11. »aber-i şıṭiñ ile Bārī
%oldura her semā' her bārı

12. Zikr-i hūda dem-āşinā olalar
Cālis-i kürsi-i şafā olalar

13. %araf-ı mu«lişi ederse su'āl
O kerîmü'l-«ışāl nî...-«ışāl

14. ~ad sitāyış »udâ'ya sulṭānım

◊amd ola Kibriyâ'ya sulṭānım

15. ~ı√/at üzre durur vücūd-ı na√ıf

‘Āfiyetde olup bu ‘abd-i ≥a‘ıf

16. Gerçi zev... u şafâdadır yer yer

Lîk @âhir firâ...ımız yek-ser

17. Şöyle zâr etdi iştiyâ... beni

Nâle döndürdü πam bu cism ü teni

18. Ya‘ni mehcūr olaldan ol derden

»ârdır dîdeme gül ü gülşen

19. []amla oldu vücūdumuz çün nāl

Tekye-i hicre olalı abdāl

20. Cümle teftîş-i dūstan etdim

Bu seyâ√atda imti√ân etdim

21. Nâr-ı hicre yanıp çü şekl-i çerāπ

Pālehengim derūn-ı sînede dâπ

22. Nūr-ı √asretle πar... olup nūra

Āteş-i iştiya...-ı tennūra

23. Düşeli mülk-i hicr-i yârâna

Tekye-i πam bize sema‘-«âne

24. Bize her bir nişîb firâz oldu

Muṭrībım âh-ı cān-güdāz oldu

25. Olalı dil ...udūm-ı hicre ...arîn

Buldu √asret derūna rāh-ı rehīn

26. ~avb nādir şavāb ekdārī

Etdi fir...at delīlden ‘arī

27. Şeb-i deycūr-ı iştiyā... içre

Çaldı gönlüm benim firā... içre

28. Çünkü etdi derūn bu √āle na@ar

Buldu «āmem derūnu şer√a na@ar

29. İ«tiyār-ı beyān edip «āme

Girdi na...l-i firā... u âlāma

30. Çünkü ...aldı... şeb-i firâ...ında

Âteş-i nār-ı iştiyā...ında

31. Çeşmimiz görmeyip bu devrānı

Zev...-ı √ālet-resān-ı yārānı

32. Şu‘le-i āhımız olup sūzān

Oldu meş‘al bize o şebde şebān

33. Tāb yo...dur göñülde hicrāne

Elde «āmem ‘aşā-yı pīrāne

34. Gūşlar nāle-i firā...ımdan

Kase leb-rīzdir çemen-be-çemen

35. %oolmaπın ol şadā ile dünyā

Geldi benden cihāna istiπnā

36. Beni neyler o gūş-ı dil-keş-dem

K’ola avaz-ı mi√nete ma√rem

37. Kāse-leb-rīz-i bezm-i mi√net olan
Dil-«arab-ı hevâ-yı hicret olan

38. Muttaşıl-sāz-ı iştiyā... olsun
Sīne-çāk-i dem-i firā... olsun

39. Yārdan dūr olan dil-i mehcūr
Olmasın bir şafāya hīç maπrūr

40. Ayrılan şo√bet-i dil-ārādan
Çaldırır zev... u şev...ı aradan

41. Nālekār-ı hevâ-yı mi√net olur
Perde-derrīde-i şe†āret olur

42. ¶am-fezā-yı fe≥â-yı dünyāda
Olmaz aşlā πumūmdan sāde

43. Kārı na...ş-ı hücūm-ı mi√netdir
Hem miyān-beste-i felāketdir

44. Bulamaz «iffet-i merām edā
Her uşūlü &a...ıl olur her cā

45. Mūsi...ī de bulunmaya çāre
Dura çı...a medān-ı edvāre

46. ~añma zev...ı parībe ma√remdir
Teng-tār-ı şafā-yı ‘ālemdir

47. Pey-rev edip enīni zenbūra
Uydurur her uşūlü †anbūra

48. Hele devrân mu«ayyer etse beni
Şey«im alır idim netîce seni

49. Reşk-saz-ı şafâ-yı √ikmetsiñ
%oa'ir-i evc-i isti...âmetsiñ

50. Pençgâh-ı niyaz-ı her 'aşı...
Olsa ma√şūr-ı ülfetiñ lâyı...

51. Būselikler rehīn-i tekye gider
Bu segāh-ı zemīn-i tekye gider

52. Ya'ni dervīş olanlara o zemīn
Rāst-kār olmaπa sebīl-i rehīn

53. Şev...ler bir niyâz-ı kūyuñdur
%ā'ifān-ı √icāz-ı kūyuñdur

54. Mā'il olur cemāliñe insān
Köçek olsa sezā saña şey«ān

55. Bir hümāyun-ma...āla serversiñ
Şāh-nāz eyleseñ mu«ayyersiñ

56. Varsa bulur zemīnine temkīn
Her mu«ālif 'ırā...iyān-zemīn

57. %āhir olduπu anlarıñ @āhir
Baba†āhir gibi hemīn †āhir

58. Hep yeñidir şafāsı her demde
Yo...dur anıñ beyāñı 'ālemde

59. Ya'ni olup şadākatiñ der-kār

Eder iseñ π arĩbi istifsār

60. ~oran a√bāba i√tirām olunur

Cümleye √āşılı selām olunur

61. Oldu «āme bu ‘arşagehde şamūt

Mūsi...īdir yerinde olsa sūkūt

62. Ede ba...ī vüçüduñu Bā...ī

‘Ālemīniñ hemīşe »allā...’ı

Ek-11. MİRZÂ-ZÂDE AHMET NEYLÎ

MEKTÛB-I MAN^aÛM³²

1. Gel e iy «âme-i parîb-nevaz³³

Nâle-i ehl-i √asrete dem-saz

2. Seniñ ile bir iki dilleşelim

Güft ü gū-yı firā...ı söyleşelim

3. Bizi çün çer« πurbete şaldı

Ne nedîm ü ne hem-zeban ...aldı

4. Yo... yanımda enîs-i πam-«ârim

Ra√m ide tâ ki gūş idüp zârım

5. Sensin anca... bu demde baña hemin

Hem-zebân-ı dil-i «azîn u πamin

6. Gerçi kim deştgâh-ı πurbetde

Ya‘ni bu dūza«-i felâketde

7. Saña da kâr idup semûm-ı hevâ

◊âşıl idup yubûset-i sevdâ

8. A...maz oldu murâduñ uzre midad

Cereyân itmez oldu cūy-ı murad

9. Lîk bir πam-gusâr-ı muşfı...sın

Mer√amet-pîşe yâr-ı şâdı...sın

10. ~abr idup za√metine i«vânıñ

³²

Manzum Mektup.

³³

Metinde “nûvaz” şeklindedir.

Ser virirsin işinde yārānıñ

11. İmdi iy «āme diñle söyleyeyim

◊asb-i √ālīm ifāde eyleyeyim

12. Bize bir dāstān ta√rīr it

◊āl-i zārım içinde ta...rīr it

13. Eyleyüp inti«āb-ı nükte-i «aş

Eyle ta√rīr-i ru...‘a-i i«laş

14. ¢aşd-ı telmī√ idüp bu nālāna

Eyle ta‘bīrini ¢arībāna

15. Ser-be-ser sūz-nāk olup ma≥mun

Ola pūr-sūz-ı tāb u sūz-ı derun

16. İnkisār-ı dile idüp īmā

Eyle «a††-ı şikest ile imlā

17. Himmetiñle çü nāme ola tamam

Urıla ya‘nī añā «atm-i «itam

18. Eyleyüp peyk-i āha anı refi...

~avb-ı dil-dāre idelim ta†ri...

19. Eylesün nāme kesb-i vāye-i zib

¢ılalım anı rŭ-be-rāh-ı √abib

20. Līk oldu...da ‘āzim-i tas†ir

Bu «i†āb ile ...ıl anı taşdır

21. İy güzīn-i ehālī-i ‘irfan

Nādirŭ’l-‘aşr-ı fā’i...u’l-a...rān

22. Fihris-i cām‘-i cerīde-i fa≥l
Nūr-ı bīneş-fezā-yı dīde-i fa≥l

23. »asr vü ma‘rifet ki bī-verziş
Zīr-i √ükminde «ı††a-i dāniş

24. Sūz-ı dil i«tirā...-ı «ā†ır ile
◊asret u iştiyā...-ı vāfir ile

25. ~ad dūrūd u ta√iyyet ile &enā
¶ılına mu«liş-āne çün ihdā

26. Olunup evvelâ su‘âl-i mizac
»ā†ır-ı ‘ā†ır olur istimzac

27. Nicesiz «oş mısız şafāda mısız
±ev...-ı şev...ıla dil-guşāde misiz

28. Gāh irdikde rūz-ı ā≠īne
Semt-i Eyyüb’e yol düşer mi yine

29. Hem-reh olup bir iki yārāne
¶aşd olunur mı Mevlevī-«âne

30. Bize çün lâcerem olup olaca...
Künc-i πam ...aldı cilvegāh anca...

31. Bāri «ā†ırdan itmeyüp ib‘ad
Umarız gāhi idesiz bizi yad

32. Eyleyüp yād ya‘ni a√yānā
Bizim için de eyle ‘ıyş u şafā

33. Çün ki biz ...aldık ol şafadan dur
Nāmımız bāri ...almasun mehcur

34. Añmaz iseñ de şāπ u var olasın
Bezm-i ‘ālemde kām̄kār olasın

35. Mesned-i şı√/vat u selāmetde
Sāye-i ‘avn-i Rabb-ı ‘izzetde

36. İdesiz rüz u şeb hemīşe ...arar
Bi’n-nebiyyi ve ālihi’l-ebrar

37. Ba’d ez in bir dem-i fera√/-zāda
Dem-i can-ba«ş-ı behcet-efzāda

38. Yine bāπ-ı va†an gelüp yāda
Murπ-ı dil gelmiş idi feryāda

39. Bulmayup def‘i va√şete ta...rib
Dir idim yā enīs-i kull-i πarib

40. Geldi nāgāh bir «uceste-πulam
Aña gūyā ezel beşīr idi nam

41. İderek «ande oldı dest-be-ceyb
Çıldı i@hār sırr-ı πaybu’l-πayb

42. Müteveccih olup bu nā-kāme
Sundı dest-i fa...îre bir nāme

43. Nāme yā hüdhüd-i hidāyet mi
Yo«sa †āvūs-ı bāπ-ı cennet mi

44. Hey’et-i †ayy-ı «ūb u ferru√/-fal

Hemçü vef...-ı murabba‘-ı āmal

45. Gelüp ol «üb nāme-i dil-keş
Dil-i bī-māre irdi şı^ı√at-veş

46. Ğalmayup ba^ı√r-ı πamda tāb-ı şinā
»ı^ı≥r irişdi o nāme-i ra‘nā

47. Destime olmadın da«ı vāşıl
Baña bir √ālet irdi ve‘l-√āşıl

48. Ya‘ni bir gūşe-gīr-i beyt-i √azen
Alup andan şemīm-i pīrāhen

49. Nāgehan būy-i āšnā geldi
Dīde-i cāna rūşenā geldi

50. Dest-i «āhişle çün olup meftu√
İrdi ol da«me-i ümīde fütu√

51. Göricek nām-ı dōstı mersum
Sebeb-i √ālet oldu pes ma‘lum

52. ◇abbe≠ā na@m-ı dil-keş ü rengin
Görse ◇assān iderdi şad-ta√sin

53. Laf@ şīrīn u ma‘ni şāf-meniş
Şīr ü şekker-veş itmiş āmīziş

54. Olmamışdır zeban-zed-i büleπā
Böyle man@ūm nāme-i ra‘nā

55. Çün o...ındı bilindi mu«tevāsı
Oldı ma‘lūm lafz u ma‘nāsı

56. Yazmamamla bir iki gün mektub
Olmışız bī-vefālī^πa mensub

57. ◇āşe li'llah ki bī-vefālī... ola
Dilde ma[√]≥-ı vefādan özge n'ola

58. 'Öñrimiz ol «uşūşda ço...dur
Yek-be-yek dimege ma[√]al yo...dur

59. Cümlesinden velī müvecceh u «ub
Beyt-i meşhûr “mā eger mektub”

“Mā eger mektub ne nevīsīm ‘ayb-ı mā mekun
Der miyān-ı rāz-ı müştā...an ...alem nā-ma[√]rem est”³⁴

60. İtdiler πālibā seni meşπul
Yāda gelmez dimişsiz İstanbul

61. Yāda gelmez demek olurdı meger
Bir nefes dūr olaydı dilden eger

62. Eylemişsiz biraz idüp tavşif
Dil-berān-ı Edirne'yi ta'rif

63. Ol fūrū-māyegān olunup yad
Hep olunmuş me'āyibi ta'dad

64. ±emm u ...ad[√]ında olunup ıtrā
Her ne dinmişse hep güzel ammā

65. Sūretā serv-...ad diyü ta[√]rir

34

Yayımlayanın notu: “69 D nüshasında bu beyit yoktur”.

Düşmemişdir ma'vâline ta'bir

66. Serv-...add olmaz ise bunda n'ola
Servî yo... serv-...addi ...ande ola

67. Bedel-i servdir bu gülşende
Bîd-i bî-âşıl-ı ser-efkende

68. »oş dimişdir bu beyt-i nazı 'aceb
Nâ'imî rû'î şâd ola yâ Rab

69. Servsiz gülsitâni neylerler
Yârsız bu cihâni neylerler

70. Çavle olup bütânî ol tarafın
Eylemişsiz beyan bize şerefî

71. Gerçi var içlerinde ehl-i kemal
Üsn-i «ul... u edeble mālāmāl

72. Lîk anlarda da neler vardır
Nâ-«alef niçe bed-güher vardır

73. Bunların içlerinde şa'yo...dur
Ardını arar iseñ iş ço...dur

74. Bize öğretme eski bildigimiz
Degil anlar da hırlı sikdigimiz

75. Ser-te-ser dil-berân-ı şehr ü diyar
Cümle «übân-ı kûçe vü bāzar

76. »üb-rüyân-ı dehr ser-tâ-ser
Gerek anlar gerekse bundakiler

77. Mîhr ü meh gibi bî-sebât ü ...arar
Anda ne ay ve bunda ne gün var

78. Eylemişsiz olup müheyyec-i şev...
Bizi ol âşiyân-ı 'izzete sev...

79. Mümkün olsa o cānibe gü÷erim
Uçar idim olaydı bāl u perim

80. Olmamışken esîr-i dām-ı heves
Yo... rehāmız mi&āl-i murπ-ı ...afes

81. Lîk bir √ikmet-i »udā'dır bu
İ...ti≥ā-kerde-i ...a≥ādır bu

82. Gel e iy «âme-i su«an-perdaz
Yeter itdiñ bu güft ü gūyı dıraz

83. ¢ıŝŝa-i şev... irmez encāma
Sa'y idersek ne deñlü itmāma

84. Yeter iy 'andelîb-i «āme yeter
Tā-be-key bu nevā-yı nā-«oş-e&er

85. Ki degil naπmen ol ...adar ma†bu'
Tā ola gūş-ı cān ile mesmu'

86. Eyleseñ ba'd zîn sükût eger
Añlarım mûsi...î yirine geçer

87. Sözleriñ lehce-i kenārîdir
%oar√-ı dihkān-ı nā-bekārîdir

88. Lîk ta...lîd-i şehriyâne ile
Diñledirsın yine terâne ile

89. Nāme-i dostdan alup vāye
Eyledüñ fey≥-i şev...ı ser-māye

90. O hevesle bu dūd-mān-ı hevā
Buldı bu şūret ile berg ü nevā

91. Yo«sa bu nāme-i perîşānî
N’olaca... ..adr u rif‘at u şānı

92. Biri birine uymaz a...vāli
Yo... mu√aşşal medār-ı i...bāli

93. Mecma‘-ı raṭb u yābis-i i≠‘an
Hemçü keşkûl-i merd-i ser-gerdan

94. Bāri eslāf gitdigi yola git
Resm-i √üsn-i «itāmı der-kār it

95. »ayra tevfi... idüp ser-i kārı
◊üsn-i √āl ile «atm ide Bārī

96. Ola temme’l-kelām «atm-i penah
◊asbiyallāhu lā ilāhe sivah

~ÛRET-İ MEKTÛB³⁵

1. Ey √a...î...atde va√îd-i devrân
Vey mürüvvetde ‘adîmü’l-a...rân
2. İde her √âlde zâtıñ Allâh
◊ı≥r u tevfi...a refî... u hem-râh
3. İdesin ≠ev... ile üns ü ülfet
»astelikden bula zâtıñ §ı√/√at
4. İtsin Allâh şifâsın i’tâ
Sıtma rencîde idermiş √âlâ
5. Va†ana yine selâmet gelesiz
Cümleñiz §ı√/√at ile §aπ olasız
6. Va§fiñ itmediπim âdem yo...dur
Seni yâd itmediπim dem yo...dur
7. E&er-i nâmeñe rûzân u şebân
İnti@âr üzre iken nice zamân
8. ◊amdü-lillâh ki bir va...t-i sa’îd
Geldi mektûbuñ ile şev...-i cedîd
9. Eylemişsiñ baña ey †ab‘-ı @arîf
Üsküb’üñ †avr-ı ‘acîbiñ ta’rîf
10. ±ev...ime gitdi o...urken ammâ
Acıdım πâyet ile §oñra saña

11. Nic’olur anlar ile ünsiyyet

İtmez insân ile √ayvân ülfet

12. Olmaz İslâmbol’a bir belde ‘adîl

%aşıranın her biri bir gûne şa...îl

13. Sözi uzatmayalım bîhûde

Gelelim yine hemân ma...şûda

14. »âıır u √âlimi zerre mi...dâr

Επερ eyler iseñiz istifsâr

15. Minnet Allâh’a bu eyyâma degin

Cümlemiz gûşe-i şı√atde nişîn

16. Yine mektûbuñ ile yâd idesin

Şeref’iñ göñlüni âbâd idesin

ŞEREF HANIM

~ÛRET-İ MEKTÛB³⁶

1. Ey benim ma’den-i luıf u keremim

Menba‘ u mecma‘ -ı cûd u himemim

2. Nicesin ≠ev... ile ülfetde misin

Nicesin gûşe-i şî√/atde misin

3. Beni √asretle bıra...dîñ gitdiñ

İştîyâ...îñ ile «aste itdiñ

4. Für...atiñ √âlimi itdi ber-bâd

Çuluñı sen de ider misiñ yâd

5. Nâ-mizâc oldııñıñ gûş itdim

Mevc-i deryâ gibi ço... cûş itdim

6. O «aber vâşıl olunca cana

Eşk-i çeşmimle boyandım ...ana

7. Hâlîme şâd ile ma√zûn aτlar

Görse Ferhâd ile Mecnûn aτlar

8. Nice ta√rîr ideyim a√vâlim

Nice ta...rîr olunur her √âlim

9. Cümle a√bâb ile rûzân u şebân

±ikriñi itmedeyiz yird-i zebân

10. Âh u zâr itmedeyim her sâ‘at

Gitdi zâtıñ ile «âb u râ√at

11. Sen gidelden beru ey rû√-ı revân

Böyledir √âl-i dil-i zârım inan

12. Ba‘d-ez-în ◇a.....’a emânet olasın

»astelikden yine şî√/at bulasın

13. İşte pâyâna irişdi mektûb
İderim lîk cevâbıñ maḥlûb

Ek-13. YAHYA-ZÂDE ASAF

HACI MESÛD BEḤ'E TAḤDÎM EDİLEN MEKTÛB-I MANÂÛM³⁷

Dergeh-i Lutf u Kerem-Manâda

1. Ey faḫḫletlü feḫâil-perver
V'ey efendi-i maârif-güster

2. Faḫl u irfânıña yo...tur pâyân

³⁷

Hacı Mes'ud Beg'e Sunulan Manzum Mektup.

¶ayr-i ...âdir onu tavşîfe zebân

3. %ab'-ı vâlâ-yı kemâlâtıñâ «âş
Bahr-ı irfânda olma... πavvâş

4. Uf...-ı bâlâ-yı maârif her ân
Mihr-i faẓlñ ile eyler lemeân

5. Bâπ-ı dehr içre faẓilet gülüsün
¶once-i ma'rifetiñ bûlbûlüsün

6. Nice demden beri bir tatlı sü«an
İşitilmez gibi oldu senden

7. Naşıl oluyor da sükûna mâil
Olmaπa tab'mız oluyor ...âil

8. İşitilmezse eπer güftârıñ
Ne olur √âli dil-i bîmârıñ

9. Eyleyip de bir iki söz ta√rîr
Çalb-i ma«zunumu eyle tesrîr

10. Ne sebep oldu sükûna âyâ
İşleriñ kesreti midir acabâ

11. Şimdi ne √âldedir tohm-ı √arîr
Düşn-i √âl ile bizi et tebşîr

12. Eylerim «ayli duâ rûz u leyâl
Mün√aşırdır buna hep fikr ü «ayâl

13. »â†ıra geldi o sohbetleriñiz
Arttı gönlümde ma√abbetleriñiz

14. İştiyâ... oldu göñülde gâlib
Dergeh-i fa≥lñı oldum †âlib

15. Mâni' oldu buna ba«t-ı men√ûs
Dil-i √asretkeřim oldu me'yûs

16. Müste√îl oldu teřerrüf √ayfâ
Bu ne derd ü πam-ı †â...at-fersâ

17. Baş...a bir çâreye yo... idi mecâl
Ne aceb sev...-ı †abîat fi'l-hâl

18. Der-i i√saniñıza bir mektûb
Yazma... ârzûsuna oldu maπlûb

19. Ol va...it aldım ele bir «âme
İstedim kim yazayım bir nâme

20. Tarz-ı ta√rîri düşündüm evvel
Ki ola laf@ u maânî ekmel

21. Sana pey-revliπe dil etti řitâb
~ûret-i dîπer idi mi&l-i serâb

22. Pey-rev olma...ta bu †arz üzre saña
Bâi&-i fa«r ü mesâr oldu bana

23. Zail oldu...ta o dem çâr-hafâ
Oldu ebkâr-ı nûket cilde-nümâ

24. Dil-i mi√netzedeye gel di sürûr
»âmeden etti řu man@ûme @uhûr

25. Gerçi no...şânları hadden efzûn
Kıymet-i ...âle-i ...adri ise dîn

26. Ar≥ u ta...dimine verdi cür'et
Sendeki «ul...-ı √üsünle sîret

27. Bu e&erdir e&er-i vicdanım
Tercemân-ı dil-i bî-dermânım

28. Bu e&er vâsıta-i ar≥-ı «ulûş
Oldu √â...-i der-i lu†fa ma«şûş

29. Gerçi pek ço... ise de no...şanı
Perde-i afv ile setr et anı

30. Onu et √üsn-i ...abule ma@har
Çünkü ma√şûl-i ma√abbet o e&er

31. Eylediñ √âl-i dili «oş-i'lâm
Âsafâ der sözüñe √üsn-i «itâm

32. Ömrüñ ey yâr be-cihân efzûn yâd
◊âşıl âyed ki çi «âher be-murâd

YAHYA-ZADE ASAF
LÂMÎ‘ EFENDÎ‘YE MEKTÛB-I MAN^aÛM³⁸

Dergâh-ı Fazîlet-iktinâha

1. Bir şâ‘ib-i fa≥l nâmı Lâmi’
 Şi’r ü edebi kemâli cami’

2. Etti bana bir πazel hediye
 Amma ne hediye-i behiyye

3. Her no...tası şañki dürr-i meknûn
 Her laf@ı da baş...a baş...a ma@mûn

4. Her beyti nümûne-i edebdir
 Her mı&raı nükte-i acebdır

5. Bir √âlde etti ...albe te’&îr
^aulmetgedeyi çün etti tenvir

6. Arzû-yı dile edip itaat
Ta√rîrine eyledim cesaret
7. Yo...tur buna gerçi i...tidarım
Arzûma fa...at zebûn u zârım
8. Aldım bu hevesle «âme deste
Ettim nice saçma deste deste
9. Bir böylesi şi'r ile edebden
◊a.....ı der isem ne añlarım ben
10. Man@ûme demek de söz deñildir
Eşâr ise baş...a bir şekildir
11. Bir ...aç söz edip bu yolda te'sîs
Meydân-ı @uhûra geldi ta«mis
12. Ma@har olur ise iltifâta
Nâz eyler o demde kâinâta
13. Tatvîl-i kelâma va...t yo...tur
Gerçi diyecek sühan da ço...tur
14. Tasdî'den ictinâb edildi
Bu ...ıŝŝa yolu tutup gidildi
15. Ma'≠ûr deñil mi ictisârım
Ey kân-ı kerem edeb-ŝiârım
16. Afve ŝu ...uŝurumuz sezâdır
Afvüñ dilime ferah-fe≥âdır
17. Ben zâtıña olmuşum duâhân

Kim zâtıñâ √âs emr ü ferman

18. Do...uz yüz otuz beşinci sâln

Kim maşdarı oldu bu ma...âln

19. Dergâhına nisbet etti ikrar

Bu bende-i √âs Âsaf-ı zâr

ÖZ GEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı : Elif AYDIN
Doğum Yeri ve Yılı : Savur, 17. 01. 1983
Adres : Yurt Mah. 261 Sok. Tutar Apt. B Blok
K.9 D. 17 Seyhan – ADANA
Telefon : 0 533 6461913
E-mail : elifaydin2004@mynet.com

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans (2004 – 2007) : Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk
Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Lisans (2000 – 2004) : Ç. Ü. Fen – Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü
Lise (1997 – 2000) : Savur Lisesi

YABANCI DİL : İngilizce

BİLGİSAYAR BİLGİSİ : Windows